Utdannings-
direktoratet

Årsrapport 2024

Utdanningsdirektoratet

Innhold

1. Leders beretning 4

2. Introduksjon til virksomheten og hovedtall 6
Vårt samfunnsoppdrag 6

Organisasjon og ledelse 8
Utvalgte nøkkeltall 9
Regnskap 2024 10
Regnskap tilskuddsposter 2024 11

3. Årets aktiviteter og resultater 12
Overordnet vurdering 12
Barnehage 13
Kapasitet, kompetanse og kvalitet i barnehagene 13
Gjennomgang av regelverket 14
Implementering av rammeplanen 14
Samisk språk og kultur i barnehagen 15
Spesialpedagogisk hjelp og språkstøtte 16
Barnehagemiljø 16
SFO 17
Deltakelse og kapasitet i SFO 17
Variasjon i tilbud og kompetanse 17
Veien videre mot et helhetlig tilbud med god kvalitet 18
Skole og opplæring 20
Ny opplæringslov 20
Læringsresultater 22
Læreplanverket 24
Eksamen, prøver og vurdering 26
Individuell tilrettelegging 27
Fravær 29
Skolemiljø 29
Videreutvikling av videregående opplæring 34
Samisk språk og kultur i skolen 36
Kompetanseutvikling i barnehage og skole 38
Lokal kompetanseutvikling 38
Videreutdanning 41
Kompetansepakker og individuelle kurs 42
Digitalisering 43
Den digitale tilstanden i barnehage og skole 43
Status for digitaliseringsstrategien 44
Forskningsprogram for digitalisering og digital kompetanse 44
Råd, anbefalinger, veiledninger og kompetansepakker om digitalisering 45
Tjenesteforvaltning og systemforvaltning 45
Arbeid for utsatte grupper 46
Etatssamarbeidet for utsatte barn og unge 46
Kriminalomsorgen 47
Nyankomne flyktninger 47
Nasjonale minoriteter 48

Øvrig støtte til sektor....50
Tilskudd....50
Deling av data....51
Kunnskapsformidling....51
4. Styring og kontroll i virksomheten....54
Overordnet vurdering av styringen....54
Risikovurdering i 2024....54
Styring av statsforvalterne....55
Styring av De samiske videregående skoler og Sørsamisk kunnskapspark....56
Fellesføringer og krav til årsrapporten....57
Systematisk og helhetlig arbeid for å redusere klimagassutslipp, naturfotavtrykk og energibruk....57
Konsulentbruk....57
Offentlige anskaffelser....57
Likestilling og mangfold....58
Sikkerhet og beredskap....58
Helse, miljø og sikkerhet....58
Lærlinger....59
5. Vurdering av framtidsutsikter....60
6. Årsregnskap....62
Ledelseskommentar til årsregnskapet 2024....62
Formål....62
Bekreftelse....62
Tilleggsopplysninger....63
Prinsippnote til årsregnskapet....64
Bevilgningsrapporteringen....64
Artskontorapporteringen....64

1. Leders beretning

2024 har vært et år med barnehage og skole høyt på agendaen i samfunnsdebatten. Noe av det som kanskje har etterlatt sterkest inntrykk, er bildet av at mange piler peker i feil retning i norsk skole. Både læringsresultatene og trivselsresultatene gir grunn til bekymring. Samtidig er jeg opptatt av å synliggjøre at det også er veldig mye som er bra i norske barnehager og skoler. 2024 har vist at vi sammen kan få til endringer som gir positive resultater på kort tid.

I løpet av de 20 årene som har gått siden Utdanningsdirektoratet ble opprettet, har barn og unges hverdag endret seg vesentlig. Full barnehagedekning, seksårsreform, innføring av SFO og ikke minst digitalisering, er faktorer som har bidratt til at barn og unges hverdag er svært annerledes enn for bare en generasjon siden. Gjennom disse årene har barnehagene og skolene blitt mer profesjonalisert, fått bedre systemer for kvalitetsutvikling og de ansatte har betraktelig høyere kompetanse.

Samtidig ser vi at samfunnet og teknologien utvikles i en takt det kan være vanskelig for utdanningsinstitusjonene å holde tritt med. Mange av faktorene som påvirker barn og unges hverdag, ligger utenfor skolen. Flere opplever press, forventninger og psykiske plager, det er større ulikheter i samfunnet og mye av ungdommenes liv foregår på digitale flater. Det betyr også at vår jobb er en annen enn den var for 20 år siden.

Det er bakgrunnen for at vi i 2024 har jobbet med å vri arbeidet vårt, slik at vi på best mulig måte kan støtte de som jobber i og med barnehage og skole. Et viktig grep har vært å utvikle nye mål for direktoratets arbeid sammen med Kunnskapsdepartementet. De nye målene, som er gjeldende fra 2025, er tydeligere på den endringen Utdanningsdirektoratet skal skape hos barn, unge og voksne i barnehage og opplæring. Jeg tror de nye målene i årene som kommer vil bli et helt sentralt virkemiddel for å styre aktivitetene og innsatsen vår tydeligere mot der det er behov for størst innsats.

Når jeg ser tilbake på hva vi har gjort i 2024, er det særlig tre prosesser jeg vil trekke frem:

1. Vi har gjort et stort og grundig arbeid med støtte til innføring av ny opplæringslov. Å innføre et mer presist og brukervennlig lovverk, og deretter gjøre det kjent i 3000 skoler, 357 kommuner og 15 fylker, er et stort og komplekst arbeid, som vi har kommet langt med dette året.
2. Sammen med lokale myndigheter har vi sikret en god gjennomføring av eksamen, til tross for hurtig teknologisk utvikling og krevende forutsetninger. Vi har også satt i gang et stort arbeid for å legge til rette for en bærekraftig eksamensgjennomføring de kommende årene.
3. Vi har utviklet praktiske og kunnskapsbaserte råd til sektor. I begynnelsen av året kom vi med tydelige anbefalinger om mobilbruk i skolen, noe som ble godt mottatt i sektor. I løpet av året har vi blant annet publisert råd om bruk av KI, veileder om sikker skjermbruk og råd om fravær. Rådene er eksempler på hvordan Udir tar en ny og tydeligere rolle i å støtte barnehager og skoler.

Samtidig stiller nedadgående lærings- og trivselsresultater oss overfor nye utfordringer. Basert på elevenes læringsresultater, kan vi slutte at virkemidlene våre ikke har den effekten vi ønsker. Selv om nedgangen i læringsresultater ikke er et særnorsk fenomen, er det viktig at vi gjør vårt ytterste for å snu den negative trenden. I den sammenheng er det avgjørende at direktoratets virkemidler er nyttig for den jobben som skal gjøres ute i barnehagene og skolene. Det er også viktig at det er helhet og sammenheng i direktoratets virkemidler, slik at de er lett for sektor å ta dem i bruk.

For å forstå sektor bedre, er jeg opptatt av at vi skal være et synlig og lyttende direktorat. Derfor må vi være til stede på arenaer der vi hører fra dem som kjenner barnehage- og skolehverdagen fra ulike sider. Partssamarbeid og samarbeid med andre statlige etater er en viktig del av det. Samtidig har jeg i året som har gått, satt stor pris på å møte engasjerte elever, lærere og ledere for barnehage og skole, som hver dag jobber for at barn og unge skal ha det best mulig. Vår jobb er å støtte dem i deres arbeid, og det håper jeg at har blitt enda tydeligere i året vi har lagt bak oss.

Morten Rosenkvist
Utdanningsdirektoratet

2. Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Vårt samfunnsoppdrag

Utdanningsdirektoratet er Kunnskapsdepartementets fagdirektorat for barnehage, skole og fagopplæring og skal sette opplæringspolitikken ut i praksis.

Direktoratet har et overordnet ansvar for at utdanningspolitikken blir satt ut i livet i barnehager, grunnskoler og videregående opplæring, slik at barn, ungdom og voksne får et likeverdig tilbud av høy kvalitet.

Som fagdirektorat har vi flere ulike roller. Vi er faglig rådgiver for Kunnskapsdepartementet, som innebærer at vi skal analysere, vurdere og foreslå tiltak for å utvikle sektor. I tillegg forvalter vi statlige juridiske og økonomiske styringsvirkemidler, og vi har en gjennomføringsrolle ved at vi utøver myndighet, iverksetter vedtatt politikk, og styrer statsforvalterne på utdanningsområdet. Vi er også et utviklingsorgan som støtter, veileder og påvirker sektoren gjennom informasjon, strategier og ulike tiltak.

For å oppnå målene i utdanningspolitikken må vi også samarbeide med en rekke andre myndigheter, organisasjoner og utdanningsinstitusjoner. Statped og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse er spesielt viktige samarbeidsaktører der det foreligger tilgrensende ansvar og oppgaver. Vi deltar også i et bredt etatssamarbeid ledet av Bufdir, for å forebygge utenforskap og sørge for at utsatte barn, unge og deres familier får nødvendig og tilpasset hjelp og oppfølging.

Mål

Brukereffektmålene i tildelingsbrevet fra Kunnskapsdepartementet er utgangspunktet for rapporteringen. Årsrapporten som helhet vil dekke måloppnåelsen på disse brukereffektmålene.

- Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagemyndigheter ivaretar barn og unges utvikling, læring og trivsel i barnehager, skoler og lærebedrifter.
- Barnehageeiere og skoleeiere har ansatte med kompetanse som fremmer utvikling, læring og trivsel tilpasset barn og unges behov.
- Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagemyndigheter forstår, formidler og etterlever regelverket.
- Barnehageeiere og skoleeiere arbeider kunnskapsbasert i utviklingen av sine barnehager og skoler og overfor lærebedrifter.
- Barnehageeiere, skoleeiere og barnehagemyndigheter utnytter de mulighetene digitaliseringen gir i læringsarbeid og administrative prosesser.

Våre virkemidler

Regelverk og tilsyn

Vi forvalter opplæringsloven, privatskoleloven, barnehageloven og folkehøgskoleloven med forskrifter. Vi har ansvar for at det blir ført tilsyn med landets offentlige og private skoler. Statsforvalterne fører tilsyn med de offentlige skolene og med barnehagemyndighetene, mens direktoratet fører tilsyn med de private skolene. Tilsynet med barnehager er et kommunalt ansvar, mens vi har ansvar for økonomisk tilsyn av private barnehager.

Læreplaner og rammeplaner

Vi utvikler og forvalter rammeplan for barnehagen, rammeplan for SFO og læreplaner for grunnskolen og videregående opplæring. Rammeplanene definerer barnehagens og SFOs formål og innhold, mens læreplanene fastsetter innholdet i opplæringen. Vi utvikler støtteressurser for at barnehager, SFO-er, skoler og lærebedrifter kan ta i bruk rammeplanene og læreplanene på en god måte.

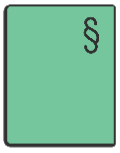

Kunnskapsgrunnlag

Vi utvikler kunnskap om tilstanden i barnehage, SFO, skole og fagopplæring gjennom forskning, evaluering, statistikk, internasjonale studier, elevundersøkelsen og andre brukerundersøkelser. Vi formidler tall og forskning.

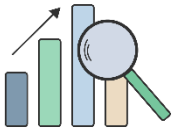

Støtte og veiledning

Vi utvikler støtte og veiledning til å sette regelverket ut i praksis og for å stimulere til kollektive prosesser i profesjonsfellesskapet.

Eksamener og prøver

Vi har ansvaret for å utarbeide eksamener, nasjonale prøver og kartleggingsprøver for grunnskole og videregående opplæring. Eksamener gir en avsluttende vurdering av kompetansen til den enkelte elev. Nasjonale prøver gir informasjon om elevenes grunnleggende ferdigheter og er grunnlag for forbedring og utvikling i skolen. Kartleggingsprøver avdekker behov for individuell oppfølging og tilrettelegging.

Tilskudd og kompetanseutvikling

Vi gir tilskudd til godkjente privatskoler og folkehøgskoler og tilskudd og prosjektmidler til en lang rekke tiltak for å bidra til læring og trivsel i barnehage og skole. Vi administrerer statens omfattende videreutdanning av lærere og ledere i skole og barnehage, støtter lokal kompetanseutvikling og utvikler nettbaserte kompetansepakker for sektor.

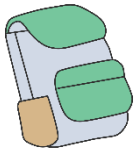

Organisasjon og ledelse

Morten Rosenkvist er direktør i Utdanningsdirektoratet. Vi har ansatte på fire kontorer; i Oslo, på Hamar, i Tromsø og i Molde. Utdanningsdirektoratet er delt inn i fem divisjoner med til sammen 24 avdelinger. I tillegg har vi en stab for kommunikasjon.

Oversikt over årsverk (årsgjennomsnitt)

Kategorier	2023	2024
Avtalte årsverk	375	369
Utførte årsverk	339	329

Oversikt over fordeling antall ansatte mellom kontorene

Kontor	Antall ansatte per 31.12.2023	Antall ansatte per 31.12.2024
Oslo	300	289
Hamar	24	24
Tromsø	16	17
Molde	43	43
I alt	383	373

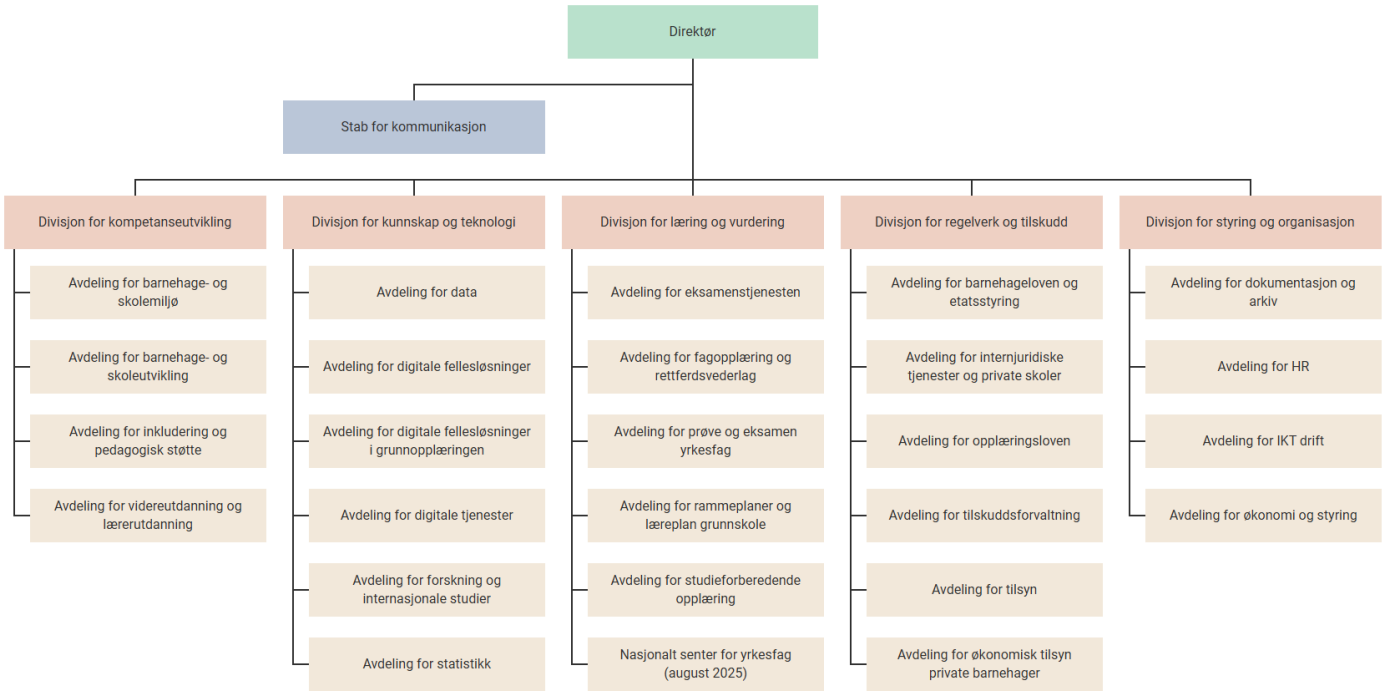

Utvalgte nøkkeltall

Nøkkeltall fra årsregnskapet	2023	2024
Antall utførte årsverk	339	329
Samlet tildeling post 01-99 i kr 1 000	14 921 360	16 310 848
Utnyttelsesgrad post 01-29 i prosent	97,2 %	96,8 %
Driftsutgifter i kr 1 000	1 489 918	1 498 089
Lønnsandel av driftsutgifter i prosent	23,7 %	24,2 %
Lønnsutgifter per årsverk i kr 1 000	1 043	1 095
Lønnsutgifter per årsverk i kr 1 000 ekskl. honorarer, styrer, råd og utvalg	981	1 030
Konsulentandel av driftsutgifter i prosent	15,3 %	14,1 %

Regnskap 2024

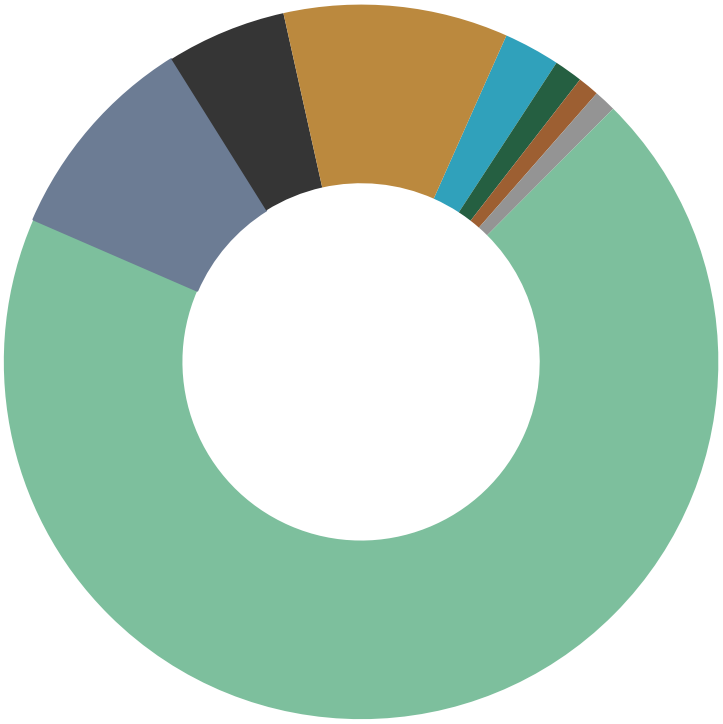

Post	Sum 2024 i mill. kr	
Drift av direktoratet	410,7	mill. kr
Sektorrettede tjenester	207,4	mill. kr
Sentralt gitt eksamen	155,7	mill. kr
Virksomheter direktoratet har etatsstyringsansvar for	161,9	mill. kr
Tilskudd*	11 136,3	mill. kr
Kvalitetsutvikling i skolen	1 542,7	mill. kr
Kvalitetsutvikling i barnehagen	874,4	mill. kr
Videreutdanning for lærere og skoleledere	1 637,9	mill. kr
Totalt	16 126,99	mill. kr

* 11,1 mrd. kroner av tildelingene til direktoratet i 2024 gikk til ulike tilskuddsordninger. Dette var tilskudd utgiftsført på tilskuddsposter innenfor barnehage, offentlig grunnopplæring, private skoler og folkehøyskoler, i tillegg til noen andre formål. Note 7 i årsregnskapet viser imidlertid at vi utgiftsførte om lag 13,3 mrd. kroner innenfor tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten. Forskjellen her skyldes at note 8 viser hva som er utgiftsført på tilskuddskontoer og ikke kun for tilskuddsposter. Om lag 2 mrd. kroner er utgiftsført på tilskuddskontoer, hovedsakelig på tilskudd til kommuner og fylkeskommuner, på driftsposter innenfor kvalitetsutvikling i skole, barnehage og innenfor videreutdanning. Den største enkeltsatsingen utover dette er Videreutdanning for lærere og skoleledere.

Som det kommer frem av diagrammet over, består tilskuddsforvaltningen av omtrent 69 prosent av ressursene til Utdanningsdirektoratet. Som diagrammet under viser er størstedelen av dette tilskudd til private skoler.

Regnskap tilskuddsposter 2024

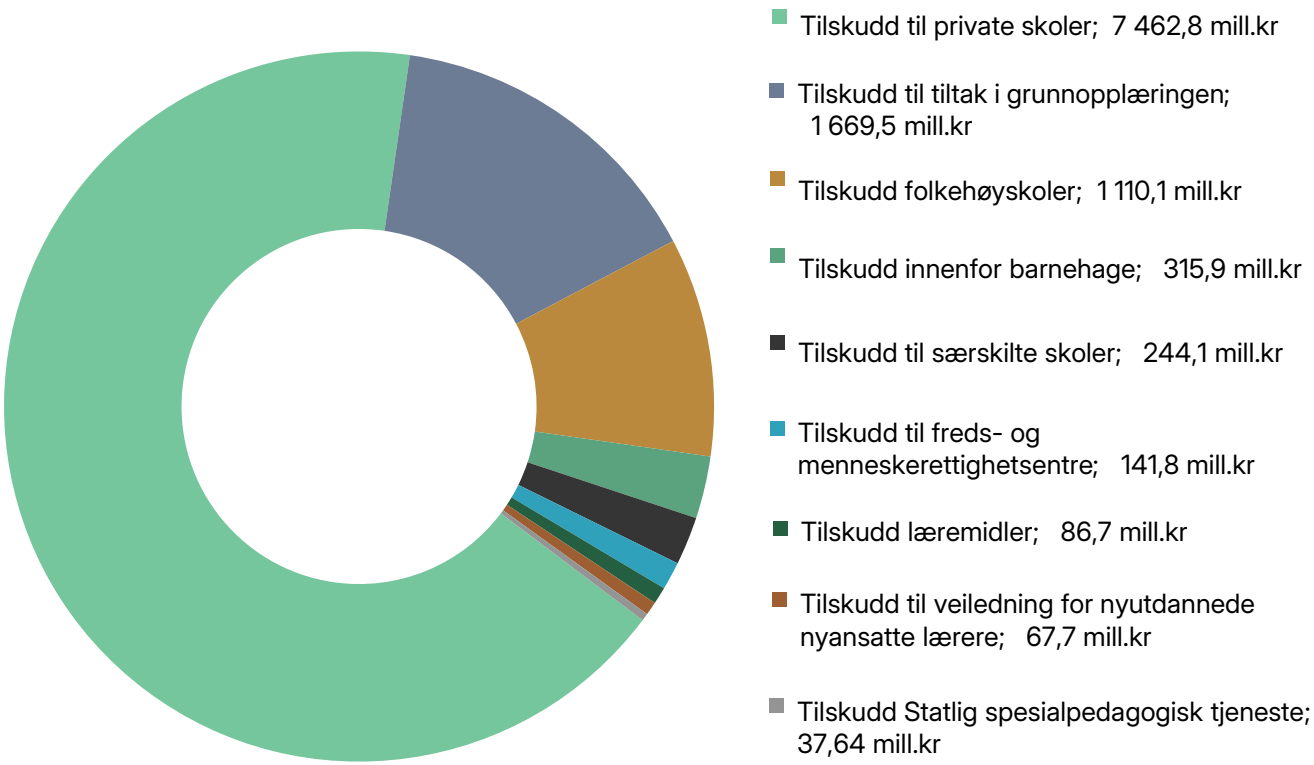

Post	Sum 2024 i mill. kr	
Tilskudd læremidler	86,7	mill. kr
Tilskudd til freds- og menneskerettighetsentre	141,8	mill. kr
Tilskudd til tiltak i grunnopplæringen	1 669,5	mill. kr
Tilskudd til veiledning for nyutdannede nyansatte lærere	67,7	mill. kr
Tilskudd til særskilte skoler	244,1	mill. kr
Tilskudd til private skoler mv.	7 462,8	mill. kr
Tilskudd innenfor barnehage	315,9	mill. kr
Tilskudd til folkehøyskoler	1 110,1	mill. kr
Tilskudd Statlig spesialpedagogisk tjeneste	37,64	mill. kr
Totalt	11 136,3	mill. kr

3. Årets aktiviteter og resultater

Overordnet vurdering

Utdanningsdirektoratet har hatt store oppgaver på flere sentrale områder i 2024. En av de mest omfattende oppgavene vi har jobbet med dette året har vært støtte til innføring av ny opplæringslov. I tillegg har vi sikret en trygg gjennomføring av eksamen på tross av vanskelige forutsetninger, jobbet strukturert for å følge opp tiltakene i digitaliseringsstrategien, og vi har brukt fagkunnskap og aktuell forskning til å utvikle nyttige, kunnskapsbaserte råd til sektor på flere områder. Samtidig har vi gjennomført et utviklingsarbeid sammen med Kunnskapsdepartementet for å utarbeide nye mål for direktoratet. Overordnet mener vi at vi dette har bidratt til at vi har tatt viktige skritt i retning av å møte noen av de store utfordringene vi ser i utdanningssektoren.

Samtidig er det noen store utfordringer vi ikke løser godt nok gjennom måten vi jobber på i dag. Spesielt gjelder det lærings- og trivselsresultatene i skolen, som har hatt en tydelig negativ utvikling de siste fem årene. Disse tendensene ser vi i mange sammenlignbare land. Her det det en rekke mulige forklaringer, blant annet koronapandemien, digitalisering, individualisering i samfunnet, barne- og ungdomskultur, psykisk helse, kapasitet i kommunene, innhold og struktur i skolen. Sannsynligvis har alle disse forklaringskraft. Utfordringen er at dette er årsaker som ligger både i og utenfor skolen. I tillegg kjenner vi ikke vektingen – hva som er aller viktigst for å forklare den utviklingen vi ser. For oss som direktorat blir det fremover viktig å få bedre kunnskap om årsakene til de nedadgående resultatene. Herunder hva vi kan direkte påvirke gjennom våre virkemidler. Å arbeide for å sammenstille kunnskap i analyser som kan gi oss bedre svar på disse spørsmålene er viktig.

Tilstrekkelig kapasitet er en vesentlig forutsetning for at barnehager, SFO og skoler skal løse oppdraget sitt. Samtidig vet vi at det er til dels store variasjoner i kapasitet mellom kommuner og barnehager, SFO og skoler. Kapasitetsutfordringer begrenser sektors evne til å ta i bruk våre virkemidler, slik de er tenkt. Kapasiteten påvirkes av flere faktorer, som svak økonomi i kommuner og fylker, manglende infrastruktur, lav rekruttering, høyt sykefravær og høy turnover. Vi ser at for eksempel kompetanseutvikling og etterlevelse av regelverk noen steder blir påvirket i negativ retning av kapasitetssituasjonen. Konsekvensen av dette er at kvaliteten på tjenestetilbudet for barn, unge og voksne varierer stort rundt om i landet. Vi ser at kommunene på enkelte områder også etterlyser mer støtte enn de tradisjonelt har fått. Dette reiser noen dilemmaer rundt våre virkemidler og rundt statens ansvar sett opp mot lokalt handlingsrom.

For flere av virkemidlene våre har vi derfor en bekymring for at vi har utviklet løsninger som har som premiss en kapasitet vi ser at mange kommuner og fylkeskommuner ikke har i tilstrekkelig grad. For å møte disse utfordringene, mener vi at vi fremover i større grad må finne løsninger som treffer dem med størst behov, i form av økt differensiering og brukerorientering av tiltakene. Å møte behovene til vidt forskjellige målgrupper krever at vi jobber strategisk og målrettet i enda større grad enn tidligere.

Et av områdene vi ser at mange har behov for og etterlyser støtte til, er i arbeidet med læreplanverket. Evalueringen av fagfornyelsen viser at det er stor oppslutning rundt læreplanene. I flere fag er læreplanene mer åpne enn tidligere, og dette oppleves ulikt i sektoren. Mens en del setter pris på det pedagogiske handlingsrommet, opplever andre at læreplanene er komplekse og gir for lite støtte til skolens arbeid. Fremover vil vi jobbe for å justere områder som fungerer mindre bra, samtidig som vi vil støtte sektor mer målrettet. Læreplanen i matematikk er et konkret eksempel på en læreplan som vi mener det er behov for å se nærmere på i tiden som kommer.

Vi vil fremover se på hvordan våre virkemidler virker i sammenheng og hvordan de treffer sektors behov generelt og på noen utvalgte områder spesielt.

Barnehage

Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Norge har svært høy barnehagedekning, og barnehagen er en viktig arena for inkludering og sosial utjevning. En særlig positiv utvikling de siste årene er at flere minoritetsspråklige barn går i barnehagen. Det betyr at flere barn enn før kan få varierte utviklingsmuligheter og et godt grunnlag for fremtidig skolegang gjennom barnehagen.

Det er mye som fungerer godt i norske barnehager. 99 prosent av barnehagene oppfylte bemanningsnormen[1] i 2024, og foreldreundersøkelsen viser at de fleste foreldre er fornøyde med kvaliteten på barnehagetilbudet. Ofte trekkes relasjonen mellom barn og personalet frem som noe de er ekstra fornøyde med. Evalueringen av rammeplanen[2] for barnehagen viser også at rammeplanen er godt kjent i sektor, og at den har stor oppslutning i personalgruppen.

De siste årene har både barnehageansatte og foreldre satt søkelys på at mange barnehager opplever utfordringer knyttet til kapasitet. Selv om de fleste barnehager oppfyller bemanningsnormen, vet vi at høyt sykefravær, tidspress og mangel på ressurser er en utfordring i mange barnehager. Dette kommer ikke like godt frem i statistikkene, men det vil påvirke målet om å sikre at alle barn får et likeverdig barnehagetilbud av høy kvalitet. En tilgrensende utfordring er mangel på kvalifisert personale. Det gjelder spesielt mangel på barnehagelærere, som halvparten av kommunene rapporterer[3] at det er utfordrende å rekruttere. Vi vet at 65 prosent av barnehagene oppfylte pedagognormen. I tillegg har det de siste årene vært en økning i barn som trenger individuelt tilpasset tilrettelegging. Manglende kapasitet i barnehagehverdagen kan gå ut over tilretteleggingen for disse barna. Dette vurderes som alvorlig, ettersom tidlig innsats er kritisk for denne gruppen.

Udir ønsker å legge til rette for barnehagen som et profesjonelt læringsfellesskap med ledere og ansatte med relevant kompetanse. Det kan være en utfordring å få til et godt profesjonelt læringsfellesskap når en stor andel av personalet ikke har relevant utdanning. I det pågående arbeidet med oppdraget om kvalitetsutvikling i barnehagen viser kunnskapsgrunnlaget at barnehagesektoren har utfordringer med kunnskapsinnhenting, tolking og evaluering av praksis, og derigjennom å forbedre kvaliteten på tilbudet til barna. Det er et tydelig behov for økt støtte til kvalitetsutvikling.

Kapasitet, kompetanse og kvalitet i barnehagene

De siste årene har det vært en liten nedgang i andelen barnehagelærere som jobber i barnehagen, og en økning i antall barn per barnehagelærer. Tilbakemeldinger fra sektor viser også at det i noen områder er vanskelig å få rekruttert barne- og ungdomsarbeidere og å få tak i vikarer. Den negative utviklingen i bemanning og pedagogtetthet gjenspeiler seg i Foreldreundersøkelsen for barnehage[4]. Den viser at andelen foreldre som ikke er fornøyd med bemanningssituasjonen har økt fra 16 til 21 prosent i 2024. I Spørsmål til Barnehage-Norge (2024) kommer det frem at både styrere og barnehageeiere mener at tiltakene som har størst effekt for å beholde barnehagelærere i stillingen, er tilstrekkelig bemanning i barnehagen og lønn.

---

[1] Fakta om barnehager 2024

[2] Fra «bør» til «skal»: Rammeplan for barnehagen i et implementeringsperspektiv

[4] Foreldre er stort sett fornøyde med barnehagetilbudet

Gjennom blant annet Spørsmål til Barnehage-Norge og sluttrapporten om organisering av barnehagehverdagen[5], ser vi at det er mer enn rekruttering som påvirker kapasiteten til barnehagene og kvaliteten på tilbudet. Bygg og planløsning setter rammer for barnehagens organisering og for barnas aktiviteter. Ikke minst er ledelse av barnehagen og en tilstedeværende barnehagestyrer særlig viktig. Samtidig er det en utfordring i mange barnehager å ha tilstrekkelig bemanning gjennom hele dagen, særlig ved sykefravær og på grunn av lange åpningstider.

For å kunne utvikle kvaliteten i barnehagene er det en viktig forutsetning at hele personalgruppa i barnehagen, inkludert barne- og ungdomsarbeidere og assistenter, får tid til å drive utviklingsarbeid. Det er en utfordring, når vi vet at det er lite fellestid til faglig utvikling og felles refleksjon i barnehagen. For å sikre fellestid kan det være behov for andre måter å organisere barnehagehverdagen på, inkludert de strukturelle rammene for bemanning. Dette er viktig for å sikre at barnehagene har mulighet til å møte forventningene til hva de skal oppfylle i tråd med rammeplanen. Dette vil vi se nærmere på i tiden fremover.

I 2024 har vi satt i gang et oppdrag om *«Helhetlig gjennomgang av støttebehov i arbeidet med kvalitetsutvikling i barnehagesektoren»*. Det henger tett sammen med oppfølgingen av evalueringen av rammeplanen. Barnehagene har gjennom brukerinnsikt uttrykt et behov for støtte til å jobbe med prosesskvalitet. Her ligger det potensial for at vi kan støtte sektor bedre. Vi vil derfor jobbe videre med anbefalinger på dette området i 2025. Kompetansetiltakene våre, deriblant nytt helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling, er også sentrale virkemidler for å stimulere til økt kvalitetsarbeid i barnehagene

Gjennomgang av regelverket

Vi leverte høsten 2024 en utredning til KD som peker på at det er et behov for en helhetlig revisjon av regelverket på barnehageområdet. Bakgrunnen for dette er at barnehageloven og de tilhørende forskriftene er endret en rekke ganger siden loven trådte i kraft i 2006. Dette har ført til et uoversiktlig og fragmentert regelverk som det hadde vært ønskelig at var mer brukervennlig. Vi vurderer at en helhetlig gjennomgang kan påvirke regeletterlevelsen positivt.

I tillegg har både samfunnet og sektor endret seg siden loven trådte i kraft. Det er for eksempel innført en lovfestet rett til barnehageplass, full barnehagedekning og makspris etter at loven ble vedtatt.

Regelverket er et viktig styringsvirkemiddel i barnehagesektoren, og vi mener det er behov for å se på hvordan regelverket for barnehagene fungerer for å oppnå best mulig styring. Generelt er det viktig å vurdere hensiktsmessig detaljeringsnivå i regelverket og hvilke forhold som bør være regulert i lov og forskrift, og hva som bør være veiledning. Aktørbildet i barnehagesektoren er mangfoldig og sammensatt, siden det blant annet er en stor privat eierside i sektoren og siden kommunene har en krevende dobbeltrolle som både barnehageeier og barnehagemyndighet. Tilbakemeldinger fra statsforvalterne tyder også på at de opplever sin egen rolle på området som krevende sett opp mot barnehagemyndigheten i kommunen. Dagens forvaltningsstruktur har dermed spredt oppgaver på mange aktører og ulike forvaltningsnivåer med flere små fagmiljøer.

Implementering av rammeplanen

Evaluering av implementering av rammeplan for barnehagen ble ferdigstilt i 2024[6]. Resultatene fra evalueringen har gitt en oppdatert status for hvordan barnehagene jobber med rammeplanen, og ulike faktorer som påvirker barnehagens evne til å ta i bruk rammeplanen. Evalueringen er gjennomgående positiv og viser at rammeplanen er godt kjent og har god oppslutning både i og utenfor barnehagen.

[5] Fleksible bygg og fleksible ansatte
[6] Fra «bør» til «skal»: Rammeplan for barnehagen i et implementeringsperspektiv

Selv om rammeplanen vurderes som god, vil det framover være behov for å vurdere forbedringer på enkelte områder. Vi mener også det bør gjøres en helhetlig vurdering av hvilke områder i rammeplanen barnehagene trenger støttemateriell til, i hvilken grad direktoratet skal utarbeide slik støtte, og hvordan støttemateriell best formidles til barnehagene. I denne vurderingen må også balansen mellom statlige føringer og lokalt handlingsrom inngå.

I 2024 har vi utviklet en kompetansepakke om flerspråklig barnehagemiljø, i tillegg har vi prioritert å utvikle støttemateriell knyttet til samisk språk og kultur i barnehagen. Generelt opplever vi at det er et stort behov for støtte i sektor når det gjelder rammeplanen. Vi har utviklet en rekke støtteressurser, og vi har et mål om at ressursene våre skal være godt kjent, og at de enkelt og raskt kan tas i bruk i barnehagehverdagen. Vi ser imidlertid at det er vanskelig å nå frem til alle barnehager gjennom udir.no eller masseutsendinger til sektor, og det er flere eksempler på barnehager som ikke kjenner til støtteressursene våre i dag. Samtidig vet vi at de som bruker ressursene våre, ofte bruker dem mye, og vi får gode tilbakemeldinger på innholdet.

I vårt videre arbeid vil vi jobbe med å nå ut til flere med støtteressursene til rammeplanen gjennom mange ulike kanaler direkte rettet mot målgruppene. For å nå ut har vi jevnlige møter med en referansegruppe med sentrale parter og organisasjoner i sektor der vi deler nyheter om støtteressurser. Vi har også brukergrupper med i arbeidet med konkrete støtteressurser, og i 2024 startet vi opp med et nyhetsvarsel på ulike områder, deriblant barnehage.

Evalueringen av rammeplanen viser at det er store forskjeller i hvordan barnehageeier utøver sitt ansvar, og hvor mye av arbeidet med implementering av rammeplanen som overlates til den enkelte styrer i barnehagen. Vi retter mye av arbeidet vårt mot barnehageeier, men det er også en mangfoldig gruppe med varierende kompetanse, kapasitet og forutsetninger. Dette betyr at Udirs budskap og virkemidler forstås og tas i bruk ulikt. Generelt ser vi at det er utfordrende å identifisere virkemidlene som treffer behovene best, i tillegg at det er behov for en større grad av differensiering.

Samisk språk og kultur i barnehagen

Evalueringen av rammeplan for barnehagen viser at det er behov for økt kompetanse i barnehagesektoren om samiske samfunnsforhold, språk, kultur og rettigheter. Vi ser tydelige utfordringer med å implementere det samiske innholdet i rammeplanen, både i samiske barnehager og i andre barnehager. Evalueringen av rammeplanen peker på behovet for mer kompetanse om samiske språk og kultur, noe vi også mener kan være årsaken til at dette området ikke blir prioritert.

For å oppfylle kravene i rammeplanen for samiske barnehager og barnehager med samiske avdelinger, er kvalifisert personale en forutsetning. Alle styrerne som ble intervjuet, opplever den økte vektleggingen som positiv, men forteller samtidig at det er svært vanskelig å rekruttere kvalifiserte ansatte, slik at de i praksis kan oppfylle rammeplanens krav.

Den geografiske plasseringen av barnehagen spiller også en rolle. For en barnehage som ligger langt unna samiske områder og ikke har eller har hatt samiske barn, kan det være vanskelig å forstå hvorfor samiske temaer har en så sentral plass i rammeplanen. Dette kan forsterkes av generell mangel på kunnskap og kompetanse knyttet til samiske temaer. Basert på evalueringen har vi derfor i 2024 utviklet nettstøtte om de samiske områdene i rammeplanen. Sametinget har vært involvert i arbeidet for å sikre tilstrekkelig kulturell forankring. Innholdet er spredt til ulike målgrupper i sektor gjennom flere ulike kanaler, herunder sosiale medier og masseutsendinger.

Spesialpedagogisk hjelp og språkstøtte

De siste årene har det vært en tydelig økning i antall årsverk til barn som har behov for ekstra ressursinnsats i barnehagen. Dette har trolig sammenheng med at det har blitt flere barn som får spesialpedagogisk hjelp de siste årene, men det kan også indikere at barn med vedtak får flere timer. I tillegg er det en økning i antall minoritetsspråklige barn (ca. 2000 barn siden 2021). Mange av disse har bakgrunn fra krig og konflikt.

I 2024 hadde 9 534 barn vedtak om spesialpedagogisk hjelp, noe som tilsvarer 3,6 prosent av barna i barnehagen. Det har vært en svak økning i andelen barn som får spesialpedagogisk hjelp de siste fem årene. [7]

Vi ser en økt interesse for det psykososiale miljøet i barnehagen blant ansatte i barnehage og stadig flere søker etter- og videreutdanning innen spesialpedagogikk. Se mer informasjon om dette i kapitlet om kompetanseutvikling i skole og barnehage.

Barnehagemiljø

Barns trivsel i barnehagen har fått økt oppmerksomhet de siste årene. Det mener vi er svært positivt. I 2021 fikk barnehageloven et eget kapittel (VIII) om psykososialt barnehagemiljø, og rammeplanen for barnehagen stiller også krav til barnehagens sosiale miljø. Der fastslås det at alle barn skal oppleve å bli sett, forstått og respektert, samt få den hjelpen og støtten de trenger i barnehagen. Hvis et barn opplever krenkelser, skal barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette.

Foreldreundersøkelsen for barnehagen viser at foreldre mener barna har det bra i barnehagen, og de er spesielt fornøyde med barnets trivsel og at barna er trygge på personalet. Nesten 97 prosent av foreldrene oppgir at deres barn trives i barnehage og 96,2 prosent opplever at barna er trygge på personalet i barnehagen. 94,5 prosent opplever at de ansatte er engasjerte i barnet og tar hensyn til barnets behov.

For å få mer kunnskap om barnehagebarns egne vurderinger av hvordan de har det i barnehagen, igangsatte vi på oppdrag fra KD i 2024 et forskningsprosjekt[8] som skal gi ny innsikt i barnas trivsel i barnehagen, samt deres subjektive opplevelse av egen barnehagehverdag og barnehagemiljøet. Implementeringen av det nye kapitlet i barnehageloven om psykososialt barnehagemiljø ble evaluert av Deloitte i 2024. Funn fra evalueringen[9] viser at sektoren har behov for støtte til implementering av det nye lovverket, og at nasjonale myndigheter undervurderte behovet for støtte da det nye kapitlet i barnehageloven trådte i kraft i 2021. Vi har i løpet av året videreutviklet flere støttetilbud til sektoren, basert på dette. I tillegg startet vi et arbeid med å oppsummere forskning og utvikle råd til barnehageansatte om arbeid med psykososialt barnehagemiljø. Disse ble publisert i februar 2025. I tillegg er læringsmiljøprosjektet et viktig tiltak som omhandler barnehagemiljø. Dette er nærmere omtalt i kapitlet om skolemiljø.

Det er et svakere kunnskapsgrunnlag og færre virkemiddel knyttet til barnehagemiljø, sammenlignet med skolemiljø. Udir er derfor opptatt av å tilrettelegge for et helhetlig løp fra barnehage, SFO og skole på dette området. I dette ligger også at vi vurderer det som vesentlig å ivareta barns rett til et trygt og godt barnehagemiljø gjennom lovverket. Det blir også et viktig perspektiv ved en eventuell revidering av barnehageloven.

---

[7] Spesialpedagogisk hjelp
[8] Hvor godt trives barn i barnehagen?
[9] Barnehagesektorens forståelse, implementering og etterlevelse av barnehageloven kapittel VIII Psykososialt barnehagemiljø

SFO

SFO er en viktig del av skolehverdagen og har blitt en fellesarena for stadig flere barn. I dag deltar over 90 prosent av alle førsteklassinger i skolefritidsordningen og stadig flere av de eldre barna deltar også, som følge av politisk satsing på økt deltakelse i SFO.

Rammeplanen for SFO har nå vært gjeldende i tre skoleår. Evalueringen av innføringen av rammeplanen[10], som ble ferdigstilt i 2024, viser at selv om mange var positive til innføringen av en nasjonal rammeplan, har den i liten grad har blitt en integrert del av arbeidet i SFO, og mange ansatte opplever at det er for lite tid og personalressurser til utviklingsarbeid. Samtidig er det et stort behov for, og ønske om økt kompetanse, noe som kan gjøre rammeplanen bedre integrert i arbeidet i SFO.

Evalueringen understøtter også de tilbakemeldingene vi får og vårt inntrykk av tilstanden i kommunene. Det ser stor variasjon mellom hvordan de ulike skolefritidsordningene jobber og er organisert og i hvor stor grad de følger rammeplanen. Til tross for at evalueringen har gitt oss god innsikt i hvordan rammeplanen er tatt i bruk, er det fortsatt en utfordring at vi mangler systematisk kunnskap om både kvalitet og kapasitet i SFO.

Deltakelse og kapasitet i SFO

Hver dag går over 150 000 barn i SFO. Antallet har økt siden 2021, og i dag deltar 77 prosent av elevene på 1.–4. trinn i SFO, en økning på 16 prosentpoeng fra skoleåret 2021–22. Den store økningen i antall barn er primært et resultat av redusert foreldrebetaling og gratis 12 timers plass i SFO for 1.–3. trinn.

Høy deltakelse kan være positivt for både trivsel og inkludering, men samtidig ser vi at økningen også fører med seg en del utfordringer. Rammebetingelsene for å drive systematisk kvalitetsutvikling i SFO er i utgangspunktet utfordrende. Samtidig som antallet barn i SFO har økt med 22 prosent siden 2022, har antallet ansatte kun økt med 11 prosent. Vi ser også at økt deltakelse, i kombinasjon med lite eller ingen felles plantid i SFO, gir begrensede muligheter til å drive med kollektiv kompetanseutvikling. I tillegg er lokalene i mange tilfeller i liten grad tilpasset den store økningen i antall barn.

En annen utfordring vi ser i evalueringen er manglende støtte til barn med behov for særskilt tilrettelegging. Barn med tiltak, og rett på ekstra ressurser i undervisningen, får ikke samme ressurs i SFO. Dette gir et ytterligere press på en allerede knapp kapasitet i SFO, noe som både kan gå ut over både det enkelte barn med behov for særskilte tilrettelegging, og fellesskapet.

Fra evalueringen av rammeplanen for SFO vet vi at det er store variasjoner i kvalitet og generelle utfordringer med manglende kompetanse, lav bemanning, høy turnover og lite kjennskap til nasjonale støtteressurser. Samtidig har vi mye mindre systematisk kunnskap om SFO enn om barnehage og skole. Blant annet mangler vi kunnskapsgrunnlag om hvilke kompetansetiltak som treffer ansatte i SFO best og hva som er gode statlige virkemidler for å heve kompetansen i SFO. Dette er problemstillinger vi har jobbet med over tid, og som vi kommer til å jobbe videre med, blant annet gjennom oppdrag som vi fikk i 2024, og gjennom utvikling av støtte til implementering av rammeplanen.

Variasjon i tilbud og kompetanse

Det er ikke formelle krav til kompetanse for ansatte i SFO, og kompetansenivået varier betydelig. I 2024 var det 21 000 ansatte i SFO. 8 prosent har godkjent lærer- eller barnehagelærerutdanning, mens 43

[10] Innføring av rammeplan i SFO

prosent har fagbrev i barne- og ungdomsarbeiderfaget. Vårt inntrykk er at det er et stort kompetansebehov blant ansatte og et ønske og en vilje til å lære, men at kompetanseheving og kvalitetsarbeid er vanskelig å prioritere for mange på grunn av rammebetingelsene.

I Rambølls brukerinnsikt fra 2022, om kompetansebehov blant ansatte i SFO, ble det pekt på at det er behov for kompetanseheving på flere områder, både knyttet til bruk av rammeplanen og til temaer som blant annet arbeid med barn med behov for særskilt tilrettelegging, arbeid med barn i et flerkulturelt og flerspråklig miljø, bruk av nye teknologier, og kunst- og kulturaktiviteter. [11] Evalueringen av rammeplanen viste også at støtte- og veiledningsmateriell på udir.no er lite kjent blant ledere og ansatte i SFO.

En annen utfordring er at samarbeidet mellom skole og SFO mange steder preges av lite informasjonsdeling og manglende felles planleggingstid. Vi ser at dersom skole og SFO skal få til et godt samarbeid, må særlig rektor og leder for SFO prioritere dette høyt og se skole og SFO i sammenheng. Her er det stor variasjon mellom kommunene. Vi ser at noen skoler og SFO-er som samarbeider godt og ser på bruk av kompetanse mer helhetlig, kan oppnå store gevinster innen planlegging og bruk av ressurser. Vi ser også at godt samarbeid med den lokale kulturskolen eller idrettslag, kan styrke tilbudet i SFO. Dette peker mot et vesentlig potensial for at flere skoler og SFO kan samarbeide om barnas helhetlige skolehverdag.

For å møte disse utfordringene har vi 2024 jobbet med flere tiltak. Vi har gjennom året hatt tilbud om etterutdanning for ledere i SFO. Vi vurderer også at det er positivt at det er blitt opprettet et bachelorprogram i skolefritidspedagogikk i Stavanger. Det finnes i tillegg flere lokale initiativer som vi ser på med interesse. De nye tilbudene understreker det økte behovet for kompetanse i SFO.

I 2024 har vi videreutviklet de digitale støtteressursene til SFO på udir.no, og identifisert temaer som skal videreutvikles framover. Siden vi erfarer at det er utfordrende for oss å nå ut til ansatte og ledere i SFO med støtteressurser på udir.no, vil vi benytte flere kanaler for å nå bedre helt ut i sektor. Vi har også utarbeidet en pilot for ståstedsanalyse for SFO, som et verktøy for å jobbe med kvalitet og få kunnskap om hvordan forbedre kvaliteten i SFO. Hittil har denne hatt relativt lav bruk, men vi vil jobbe med å spre informasjon om tilbudet gjennom året. Et annet positivt utviklingstrekk er de planlagte endringene i det helhetlige systemet for kompetanse- og karriereutvikling (SKK), som gjør ansatte i SFO til en egen målgruppe for etterutdanningstilbud. I 2024 har vi også hatt dialog med sentrale parter i sektor med sikte på å utvikle et rammeverk for grunnkompetanse i SFO. Denne dialogen fortsetter i 2025.

Veien videre mot et helhetlig tilbud med god kvalitet

Evaluering av rammeplanen for SFO, og tiltak for å støtte arbeidet med rammeplanen og kvalitetsutvikling, er viktige skritt for å oppnå økt kvalitet i SFO. Samtidig er det behov for mer kunnskap om effektive statlige virkemidler for å heve kompetansen. Virkemidlene vil ikke alltid treffe alle og krever tid og kapasitet, men vi vil fortsette arbeidet med å gjøre støttematerialet og rammeplanen godt kjent i sektor.

Rammeplanen for SFO fastslår at barn i SFO skal ha et trygt og godt miljø, et tilpasset tilbud og aktiviteter knyttet til kultur og fysisk aktivitet. I tillegg til å gjøre våre støtteressurser bedre kjent, ønsker vi å signalisere tydelig at kontinuerlig arbeid med rammeplanen er avgjørende for å sørge for en SFO med god kvalitet og et godt tilbud. Samtidig som det skal være stort handlingsrom til å innrette SFO på ulike måter, bør det være en ambisjon å oppnå et tilbud med likere kvalitet enn vi ser i dag.

Vi mener at SFO bør ses på som en integrert del av barnas skolehverdag. Betydningen av SFO for barns utvikling, trivsel og overgangen mellom barnehage og skole er stor. I tiden fremover blir det viktig å støtte kommuner og skoler i hvordan de daglige overgangene mellom skole og SFO kan struktureres best mulig

[11] Kompetansebehov blant ansatte i SFO

for å gi barna en variert og trygg skoledag. Dette er spesielt viktig for barn med behov for særskilt tilrettelegging.

Skole og opplæring

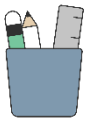

De siste årene har vi sett en negativ trend hvor mange læringsresultater, trivsel og motivasjon går ned, mens mobbing og fravær går opp. Det er viktig å understreke at det negative bildet ikke er entydig. Det skjer mye positivt i norske klasserom, og de aller fleste elever trives på skolen. Elevundersøkelsen for 2024 viser en stabilisering av mobbetallene, etter to år med en klar økning. Evalueringen av seksårsreformen[12] og Dypdykk i Elevundersøkelsen om psykososialt miljø i videregående skole peker mot at skolen er et godt sted å være for både de minste og de største[13]. Evalueringen av læreplanverket viser også at de nye læreplanene er godt tatt imot i skolen, og at både elever og lærere er fornøyde med å jobbe mer på tvers og med nye arbeidsmetoder.

Imidlertid er det grunn til å være bekymret for at flere elever ikke lærer det de skal, at stadig flere ikke er motiverte for skolearbeidet og at nesten 10 prosent av elevene sier at de ikke har det bra på skolen. De nedadgående resultatene viser tydelig at det er et stort behov for å forstå drivkreftene som påvirker barn og unges læring, og å fokusere på læringsresultater og grunnleggende ferdigheter i norsk skole. Vi må spesielt jobbe for å nå den økende andelen elever som ligger på de laveste mestringsnivåene. Barn og unge som ikke har med seg grunnleggende ferdigheter når de går ut av skolen, vil ha utfordringer med å mestre samfunns- og arbeidsliv senere.

En av våre viktigste leveranser i 2024 har vært støtte til innføring av ny opplæringslov. Arbeidet med innføring av ny opplæringslov har gitt en god mulighet til å i større grad bistå kommuner og fylkeskommuner med å forstå, formidle og etterleve regelverket. Vi vet at det tar tid å implementere endringer i sektor, men vi mener at varierte tiltak over tid vil bedre regeletterlevelsen slik at lovens formål oppnås i større grad enn i dag. Selv om loven viderefører mye, er det også gjort en del endringer. Utvidelse av rettighetene i videregående opplæring for elever og voksne, har også preget arbeidet i direktoratet.

Fravær har også vært et høyt prioritert område i året som har gått. Statistikken viser at fraværet øker både i grunnskolen og i videregående skole. I løpet av året har vi samlet ressurser og forskning på feltet for å støtte skolene i arbeidet med skolefravær og utviklet kunnskapsbaserte råd for hvordan skolene best kan jobbe med fravær. Parallelt med dette jobber vi sammen med andre direktorater og etater for å utvikle nasjonale råd til skoler og andre tjenester for å forebygge og håndtere fravær.

Et annet høyt prioritert område i 2024 har vært å sikre en god gjennomføring av eksamen. Den raske teknologiske utviklingen og en stadig økt bruk av generativ KI skaper store utfordringer for en rettferdig gjennomføring av eksamen. I 2024 har vi iverksatt og anbefalt en rekke tiltak, blant annet for å hindre juks ved bruk av kunstig intelligens. Dette arbeidet fortsetter med uforminsket styrke og vil være høyt prioritert også i 2025. I tillegg jobber vi med arbeidet med vurdering av alternative former for eksamen.

Ny opplæringslov

Opplæringsloven setter rammene for opplæringen, og er sentral for å sikre at barn, ungdom og voksne får en god opplæring i et godt miljø. At alle elever møtes i de samme klasserommene og får den samme opplæringen, skal bidra til et samfunn med høy tillit, sosial mobilitet og små forskjeller. Ny opplæringslov trådte i kraft 1. august 2024. Mye av innholdet i opplæringsloven av 1998 er blitt videreført, men det er

[12] Klasserommets praksisformer 20 år etter - En evaluering av seksårsreformen
[13] En skolehverdag under press: Jakten på trygghet og tilhørighet

også gjort viktige endringer og tydeliggjøringer. Opplæringsloven setter rammene for opplæringen, og er sentral for å sikre at barn, ungdom og voksne får en god opplæring i et godt miljø.

Innføringen av ny lov har gitt oss mulighet til å sette søkelys på kommunene og fylkeskommunenes regeletterlevelse, både knyttet til det som er nytt og de delene som er en videreføring av tidligere lov. Våren 2024 brukte vi også mye ressurser på oppsummering av høringen av forslag til ny opplæringsforskrift og ny privatskoleforskrift.

Kunnskapsgrunnlaget om etterlevelse av tidligere opplæringslov fra Proba[14], har vært viktig i arbeidet med å finne gode tiltak for å støtte kommuner og fylkeskommuner med innføringen. Arbeidet vårt med støtte til innføring knytter seg både til det som er nytt i den nye opplæringsloven med forskrifter, og til regelverksområder som blir videreført i stor grad og hvor det tidligere har vist seg å være særlige utfordringer knyttet til regeletterlevelse. Eksempler på dette er reglene om tilpasset opplæring, individuell tilrettelegging, særskilt språkopplæring og skolemiljø.

I tiden frem mot august 2024 prioriterte vi å støtte statsforvalterne, og arrangerte blant annet en stor samling for alle embetene. Vi la også ut informasjon på udir.no for å forberede sektor på innføringen av ny lov. Blant annet laget vi oversikter over realitetsendringer, viktige ord og begreper, overgangsregler og maler for enkeltvedtak og lokale forskrifter. Det var høyt prioritert å ha så mye som mulig på plass da loven trådte i kraft. Ny lov og nye forskrifter var tilgjengelige på udir.no 1. august, i tillegg til en del støtteressurser til nytt regelverk. Vi har sett en stor etterspørsel etter rundskriv, veiledere og andre oppdaterte tekster, som kan tyde på at sektor bruker disse ressursene og opplever dem som nyttige.

I arbeidet med å øke kompetansen om regelverk har vi satt inn en rekke ulike tiltak rettet mot ulike målgrupper, både i forkant av og etter at loven trådte i kraft. Vi har blant annet produsert og publisert videoer, annonser og webinarer. I tillegg har vi tildelt statsforvalterne midler til lokalt støttearbeid, og tatt initiativ til en delingsplattform som vil tas i bruk av embetene i 2025. Vi vurderer at støttearbeidet har gitt positiv drahjelp for innføringen av ny lov i sektor. Vi vurderer også løpende behov for å oppdatere støtteressurser som ikke enda er oppdatert til ny lov og forskrift, og om det bør utvikles nye støtteressurser eller tiltak.

Et vellykket tiltak fra året som har gått har vært å styrke det tverrfaglige arbeidet internt slik at regelverkstøtte og pedagogisk støtte er tettere koblet og bedre synliggjort på nettsidene våre. Det gjør det enklere å finne frem og se helheten, og vi ser nå at flere besøker og bruker de ulike temasidene.

Evaluering av arbeidet med opplæringsloven

Vi har satt i gang en tredelt evaluering av innføringen av ny opplæringslov, som skal se både på implementeringen, de prioriterte områdene i regelverket og enkelte nye regler. Oppdraget er gitt til NIFU, og vil pågå i perioden frem mot 2027. Evalueringen vil gi oss kunnskap om hvilke tiltak som fungerer på ulike områder, slik at vi gir den støtten sektor har behov for. Evalueringen kan også gi kunnskap om regeletterlevelsen faktisk øker og om reglene fungerer etter intensjonen.

God implementering av regelverk tar tid, og vi har tro på langsiktige tiltak for å øke kapasitet og kompetanse i sektor. Arbeidet bør derfor sees i sammenheng med nytt helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling (SKK).

[14] Kunnskapsgrunnlag om etterlevelse av opplæringsloven

Læringsresultater

De siste årene har vi sett en nedgang i læringsresultatene i norsk skole. De internasjonale prøvene PISA, PIRLS og ICILS og de nasjonale prøvene i grunnskole viser at elevenes ferdigheter går ned i både lesing, regning og naturfag. Det er en stor og økende andel elever som presterer på de laveste mestringsnivåene, noe som innebærer at elevene mangler grunnleggende kompetanse til å mestre egne liv og videre opplæring. Nedgang i læringsresultater er en trend vi også finner igjen i mange sammenlignbare land, men resultatene fra de internasjonale undersøkelsene viser at nedgangen er raskere og mer betydelig i Norge.

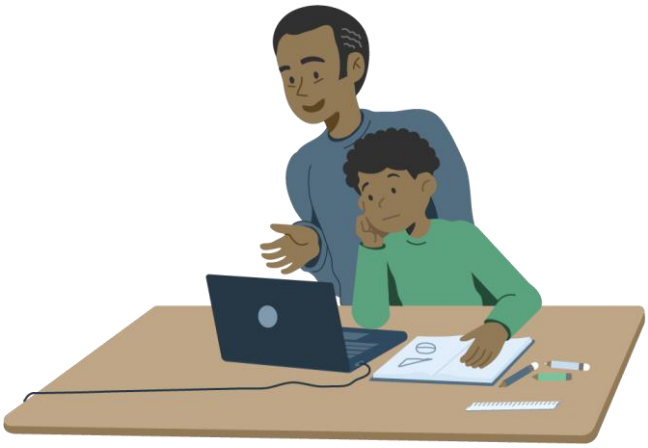

I tillegg til de negative læringsresultatene viser Elevundersøkelsen de siste årene en nedgang i elevenes motivasjon og interesse for å lære. I 2024 svarte 59 prosent av elevene på 7. trinn at de er interessert i å lære, og 43 prosent oppga at de liker skolearbeidet. På 10. trinn var det kun 55 prosent som svarte at de er interessert i å lære og 27 prosent oppga at liker skolearbeidet godt[15]. Det har vært en tydelig nedgang de siste fem årene.

Den internasjonale studien ICCS-studien[16], viser også at 15-åringers kunnskap, forståelse, holdninger og engasjement knyttet til demokrati og medborgerskap har sunket. Norske elever presterte bedre enn gjennomsnittet i studien, men elevenes ferdigheter hadde gått betydelig tilbake siden forrige måling i 2016.

Unntaket fra de nedadgående resultatene er de nasjonale prøvene i engelsk, som viser en forbedring i elevenes prestasjoner, og hvor guttene gjør det best. Her antar vi at populærkultur, spill og annet medieinnhold på engelsk bidrar til å øke elevenes ferdigheter.

Samtidig viser karakterstatistikken at norske elever får stadig bedre standpunktkarakterer. Avgangselevene i 10. klasse i 2024 fikk i snitt 42,2 grunnskolepoeng. Dette er en liten nedgang sammenlignet med 2023, men er høyere enn før pandemien. Tendensen er den samme i videregående skole. En rapport fra NIFU viser at mye tyder på at lærerne gav høye standpunktkarakterer på tross av lavere læringsutbytte under pandemien. I rapporten uttrykker skoleledere, lærere og andre ansatte i skolen bekymring for ungdomsskoleelevenes ferdigheter, særlig i matematikk og lesing[17].

Vi ser på nedgangen i læringsresultater med bekymring. Resultatene fra de ulike prøvene og undersøkelsene gir ikke informasjon om årsaken til denne utviklingen. For å forstå utfordringsbildet er det viktig å kjenne til variasjonen i elevenes prestasjoner på lokalt nivå, som for eksempel betydningen av kommunestørrelse, skolestørrelse og lignende. Fra før vet vi at sosioøkonomisk bakgrunn og kjønn har betydning for resultater, og at elever som har foreldre med høyere utdanning gjør det bedre enn dem med foreldre med liten eller ingen høyere utdanning.

Samtidig ser vi at de store endringene etter pandemien ser ut til å ha andre årsaksforklaringer. Vi vet blant annet at fraværet øker, motivasjonen faller og at flere elever har utfordringer med psykisk helse. Men vi vet lite konkret om hvordan dette henger sammen med skoleprestasjoner. Mer kunnskap om hva som er årsaken til den negative utviklingen vil gi oss et bedre grunnlag for å innrette virkemidlene våre

[15] – Fortsatt altfor mange elever som opplever mobbing
[16] Den internasjonale studien ICCS
[17] Koronapandemiens langsiktige konsekvenser – andre delrapport

slik at elevene lærer best mulig. Vi opplever at det er enighet om at årsakene til nedgangen trolig ligger både i og utenfor skolen. I tillegg til koronapandemien har vi det siste tiåret opplevd store og raske samfunnsendringer som også påvirker skolen i stor grad. I et samfunn der informasjonen de unge får med seg blir stadig mer segmentert og algoritmene styrer mye av informasjonstilfanget, er det viktig at skolen er en motvekt til en utvikling som svekker den demokratiske tankegangen og fellesskapet, som det norske samfunnet er bygget på.

Vi ser også et behov for å se nærmere på hvordan vi vurderer læringsresultater, spesielt med tanke på endringer i samfunnet, elevenes liv og den teknologiske utviklingen. Vi må diskutere om dagens målemetoder faktisk reflekterer den kompetansen elevene har behov for i fremtiden. Fremover kan det være nødvendig å utvikle nye måter å måle på, for bedre å fange opp hva elevene kan. Dette er en diskusjon vi aktivt deltar i på internasjonale arenaer.

Tiltak og anbefalinger

Vi har i løpet av 2024 jobbet langs flere spor for å finne tiltak for å snu utviklingen i læringsresultater. Flere av tiltakene er knyttet til læreplanverket. I innføringsfasen av LK20 har både skoler, kommuner og Udir lagt mye vekt på de nye elementene, som tverrfaglige temaer, overordnet del og endret innhold i fag. Det har vært en ønsket prioritering, men vi ser at dette kan ha gitt mindre oppmerksomhet på de grunnleggende ferdighetene. Her ser vi at det er potensiale for å støtte skolene mer i arbeidet med blant annet lesing og regning, og kanskje særlig i de første årene av grunnskolen.

Som ledd i å styrke leseferdighetene og øke motivasjonene for lesing, fikk vi i 2024 et oppdrag knyttet til leselyststrategien fra 2024. Vi har levert en plan for vår oppfølging av oppdraget, i februar 2025. Vi har også etablert et samarbeid med Nasjonalt lesesenter ved Universitetet i Stavanger. I tillegg er vi i gang med å utvikle kunnskapsbaserte råd for å øke leselyst og leseferdigheter. Disse vil bli publisert i første halvår av 2025. Oppdraget åpner også for å vurdere hvordan andre statlige tiltak kan styrke satsingen på lesing, leseferdigheter og skolebibliotek, og dette vil vi jobbe videre med i 2025, i lys av Udirs nye mål. I tillegg følger vi opp tilskuddsordningen om skolebibliotek og lesestimulering.

Arbeidet med skolemiljø er også viktig for å bidra til bedre læringsresultater. Resultater fra Elevundersøkelsen viser en tydelig sammenheng mellom elevenes læringsmiljø og elevenes læringsresultater. Høy motivasjon og arbeidsinnsats, trivsel med medelever, fravær av mobbing, ro i klassen og et godt fysisk arbeidsmiljø gjør at elevene presterer bedre. Tiltakene innenfor skolemiljø er nærmere beskrevet i kapittelet om skolemiljø.

På området demokratiforståelse og medborgerskap finansierer vi læringstilbudet Dembra, som skal bidra til å styrke norske elevers demokratiforståelse. Vi bruker også skolevalg som en del av demokratiopplæringen. I tillegg er demokratikompetansen styrket med LK20, gjennom det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap både i læreplaner for fag og i Overordnet del. Samtidig viser en rapport fra OsloMet at flere lærere opplever at det er utfordrende å ta opp kontroversielle tema i klasserommet av frykt for å utsette elevene sine for debatter som kan såre og skape splittelse[18]. Dette er et område vi bør vurdere om det er hensiktsmessig å utvikle støtteressurser.

[18] Hvordan få ungdom til å delta i demokratiet?

Læreplanverket

Vi er nå inne i det femte skoleåret med LK20 og LK20 Samisk. I 2024 har vi prioritert å innhente, sammenstille og formidle kunnskap om implementeringen, og å utvikle støtte og veiledning til skoler og lærebedrifters arbeid. Evalueringene av LK20 pågår ut 2025.

Basert på evalueringen ser vi at det er mye positivt i det lokale arbeidet med læreplanene i grunnopplæringen. Mange lærere og skoleledere slutter opp om intensjonene i LK20. Læreplanverket er fortsatt et av temaene flest arbeider med i partnerskapene i lokal kompetanseutvikling, desentralisert ordning skole og yrkesfag. Samtidig viser evalueringene stor variasjon i hvordan arbeidet med læreplanverket gjennomføres og prioriteres, og det er ulike tolkninger av sentrale begreper som tverrfaglige temaer og dybdelæring. For mange er det krevende å få satt av nok tid til utviklingsarbeid.

Mye tyder på at LK20 i enda større grad enn tidligere krever at skolene prioriterer tid til felles utviklingsarbeid. Kompetansemålene har blitt færre, men også mer åpne. Det gir et stort tolkningsrom som en del lærere oppfatter som positivt. Samtidig opplever andre at læreplanene er komplekse og gir for lite retning og støtte. Det kan være spesielt utfordrende for lærere som ikke har relevant fagkompetanse, der det er små fagmiljøer eller ved svak oppfølging fra skoleledelse eller eiernivå.

Støtte til skoler og lærebedrifter i arbeidet med læreplanene

I 2024 har vi prioritert å videreutvikle støtte- og veiledningsressurser til læreplanverket på udir.no. Arbeidet har hatt som formål å støtte og inspirere skolenes videre arbeid med fagfornyelsen, og hovedtemaer er arbeid i profesjonsfellesskap, tverrfaglige temaer og verdigrunnlaget og overordnet del. Vi har også igangsatt arbeid med en kompetansepakke om folkehelse og livsmestring.

For å gjøre ressursene nyttige for lærere, skoleledere og skoleeiere, inneholder de praksiseksempler og forskningsformidling, og vi har samarbeidet tett med partene i fagfornyelsen. Støtteressursene lanseres fra mars 2025. Vi arrangerte også en stor konferanse om fagfornyelsen, i tillegg til at alle statsforvaltere har gjennomført aktiviteter for å støtte kommunenes videre arbeid med LK20. Vi får flere positive tilbakemeldinger fra organisasjonene på ressursene som er utviklet, men de peker også på risikoen for at større satsinger som denne kan oppfattes som parallelle løp til tilskuddsordningene for kompetanseutvikling.

Framover vil vi legge vekt på å formidle resultater fra evalueringen og ha dialog med aktører i sektoren om hvordan vi best tar i bruk resultatene. Ut fra variasjonen i hvordan det jobbes med LK20 i sektor, vil vi utforske nærmere hvordan vi kan gi bedre støtte, differensiering og råd til arbeid med læreplanverket for de som trenger det mest. Dette er i tråd med de nye målene som trådte i kraft i 2025.

Videreutvikling av læreplaner

I 2024 har vi jobbet med å identifisere og oppsummere utfordringer som kommer fram i evalueringen av fagfornyelsen og annet kunnskapsgrunnlag. Flere av disse vil vi drøfte nærmere med partene i sektor, forskere, Sametinget og departementet i 2025.

Når norske elevers læringsresultater går ned på flere områder, bør vi se på justeringer i læreplanverket som et av flere virkemidler for å styrke skolens arbeid. Et spørsmål vi bør se nærmere på er om dagens læreplaner gir nok støtte og retning for opplæringen, i lys av forskjeller i kapasitet og kompetanse lokalt. Mer åpne læreplaner, reiser også spørsmålet om hvor stor variasjon det kan være i elevenes læringsutbytte og skolenes innhold, samtidig som alle skal ha et likeverdig tilbud.

I 2024 har det også vært diskusjon rundt kompetansebaserte læreplaner og om kunnskaper og ferdigheter er tydelige nok i LK20. Vi ønsker en slik diskusjon velkommen, men gitt kompleksiteten i problemstillingene ønsker vi å gjøre diskusjonen mer nyansert. Vi tror det viktigste framover er å se konkret på hvor utfordringene er størst for skolene og kommunene. For eksempel i hvilke konkrete fag det kan være behov for å konkretisere kompetansemål eller tydeliggjøre kunnskaper og ferdigheter.

Når det gjelder enkeltfag, har vi vi i 2024 foreslått å gjøre mindre justeringer i læreplanen i kunst og håndverk, for å gjøre det enklere å tilrettelegge opplæringen for elever med synsnedsettelser. Fellesfaget matematikk er den læreplanen vi har fått mest tilbakemeldinger om at er utfordrende. Derfor er vi i gang med tiltak for å støtte forståelse og bruk av læreplanen i grunnskolen og få mer innsikt i behovet for å endre læreplanen. Vi vil se dette i sammenheng med å revidere læreplanen i matematikk for samfunnsfag i videregående opplæring, og med tiltak i Meld. St. 34 *En mer praktisk* skole. Problemstillinger knyttet til grunnleggende ferdigheter, inkludert lesing og digitale ferdigheter, er også noe vi vil se nærmere på i 2025.

Vi vil i 2025 utvikle en plan for oppfølging av kunnskapsgrunnlaget som vi vil legge fram for Kunnskapsdepartementet, og også involvere Sametinget i. Vi ser flere fordeler med å planlegge for en mer aktiv og kontinuerlig forvaltning av innhold og struktur i læreplanene framover, framfor å planlegge for en større læreplanrevisjon eller -reform. Det kan gi mulighet for å justere og gjøre erfaringer på de områdene hvor det er størst behov, uten nødvendigvis å endre i mange fag eller områder samtidig. Det vil også kunne gjøre det mer håndterbar for skoler og skoleeiere ettersom store endringer krever mye kapasitet. Vi ser behov for å utforske og drøfte denne tilnærmingen til læreplanendringer nærmere, og den forutsetter godt partssamarbeid og god dialog med kommunene.

Vi legger også til grunn at selv om læreplanene som forskrifter er det viktigste statlige virkemidlet for innholdet i skolen, er det ikke alltid endringer i læreplanene som er svaret på utfordringer. Utfordringer med å realisere læreplaner påvirkes i stor grad også av kompetanse og andre rammebetingelser. For eksempel er tilskuddsordningen for lokal kompetanseutvikling et viktig virkemiddel for å legge til rette for god implementering.

Læreplanene i fag- og yrkesopplæringen

I 2024 kom delrapport 3 fra evalueringen av fagfornyelsen yrkesfag. Rapporten ser nærmere på overgangen fra skole til opplæring i bedrift. Funnene viser at de nye læreplanene oppleves av lærebedriftene som relevante, og ivaretar mangfoldet i bedriftenes opplæringspraksiser. Åpne kompetansemål med større lokalt handlingsrom, gir bedriftene og virksomhetene mulighet til å tilpasse opplæringen etter arbeidsoppgavene og produksjonen i bedriften. Imidlertid vet vi at en del av læreplanene ennå ikke er tatt i bruk. Det gjelder spesielt for små vg3 lærefag hvor det ikke er etablert tilbud lokalt.

Vi har i 2024 justert enkelte læreplaner med bakgrunn i nødvendige tilpasninger til regelverk eller praksis i skole og lærebedrifter. Innholdet i fag- og yrkesopplæringen skal til enhver tid være tilpasset arbeidslivets behov for kompetanse. Vi følger derfor med på endringsbehov og utreder fortløpende. Samtidig er vi opptatt av at innholdet i læreplanene ikke skal være for smale, men sikre fagarbeiderne god mobilitet i arbeidslivet. Vi er også opptatt av at fylkeskommuner har tilbud i de ulike

programområdene og følger derfor med på fylkenes dimensjonering av tilbud og mulighet til å tilby læreplasser.

Eksamen, prøver og vurdering

I forkant av våreksamen i 2024 gjennomførte vi en rekke tiltak for å oppnå en trygg og sikker eksamensgjennomføring. Dette skjedde gjennom tett oppfølging av statsforvalterne og i dialog med kommuner og fylkeskommuner. Blant tiltakene var tilsyn og kunnskapsinnhenting. Det ble også anbefalt lokale tiltak på grunn av risiko for bruk av generativ KI, som økt vakthold, stikkprøver og å fjerne forberedelsestid på noen eksamener. Resultatet var at våreksamen 2024 i stor grad gikk som planlagt. Forekomsten av feil var lav, og vi hadde en gjennomføring med veldig få avvik og konsekvenser. I etterkant av eksamen fikk vi om lag 1 000 annulleringssøknader, blant annet grunnet feil i oppgavesett og lokale feil som dreide seg om manglende oppdatering av en Office-pakke. De fleste av annulleringssøknadene ble innvilget.

I lys av utviklingen har risikovurderingen for eksamen endret seg fra svært alvorlig til alvorlig. Samtidig har eksamen generelt en høyere risiko enn tidligere, på grunn av teknologisk utvikling. Både faglig og teknologisk skjer det en svært rask utvikling, som påvirker hvordan sektor kan gjennomføre eksamen på en forsvarlig måte. Det er derfor fortsatt behov for å jobbe strukturert med risikoreduserende tiltak. Blant de viktigste lokale risikoene er teknologiske løsninger og mangelfull tilrettelegging.

I utgangspunktet har eksamen høy tillit i sektor, og blir ansett som en mer pålitelig vurdering enn standpunktkarakterer. Imidlertid er det hensiktsmessig å prøve ut nye eksamensformer på grunn av den teknologiske utviklingen, og vi ønsker derfor å videreutvikle eksamen som system. I første kvartal 2025 vil vi jobbe med en plan for det nye oppdraget fra KD om dette. Dette vil bli følgeevaluert av NTNU.

Vi ser at hvis vi endrer noe i læreplanen som har konsekvenser for eksamen, så må vi sette av nok tid til at forståelsen kan modnes i sektor. Det tar også tid å videreutvikle eksamen som system på en slik måte at skolen henger med. Det er lite hensiktsmessig å skynde seg gjennom prosessen.

Nasjonale prøver og kartleggingsprøver

I Meld. St. 34 *En mer praktisk* skole foreslås det endringer i prøvefeltet som vil kunne få konsekvenser for hvilke prøver vi skal utvikle og hvilket formål disse prøvene skal ha. Meldingen sier samtidig at dagens prøver skal beholdes til de nye prøvene er utviklet. I påvente av fremtidig videreutvikling jobber vi med å drifte dagens prøver på best mulig måte. Gjennomføringene av nasjonale prøver og kartleggingsprøver i 2024 har vært vellykket, etter noen år der vi har opplevd utfordringer med de tekniske løsningene.

Nasjonale prøver og kartleggingsprøver skal i størst mulig grad være inkluderende og brukervennlige. Vi har gjennomført flere brukertester og brukerundersøkelser knyttet både til prøveopplevelse for elevene, og til tolking og bruk av resultatene i skolen. Vi har også undersøkt om det er mulig å tilrettelegge flere av prøvene for elever som bruker tegnspråk eller leser punktskrift i det digitale prøvegjennomføringssystemet, og har planlagt flere utprøvinger på dette området.

I 2023 ble det avdekket feil i trendmålingene våre på nasjonale prøver. Analyseverktøyet som ble brukt på nasjonale prøver i perioden 2014–2021 har gitt feil i resultatene. I 2024 har det vært en prioritert oppgave å utvikle en bedre modell og metode for trendmålingen. Høy kvalitet, åpenhet og transparens har vært viktig i denne prosessen. Vi har også gjort deling av data lettere, slik at flere kan gjøre analyser på resultatene fra de nasjonale prøvene.

Standpunktvurdering

Standpunktkarakterene har stor betydning for elevers vitnemål og videre muligheter. Det er avgjørende at både elever og samfunnet har tillit til at karakterer er riktige og rettferdige. Standpunktvurdering er en

del av ordinær opplæring og oppfølging, og det ligger et stort lokalt og profesjonelt handlingsrom både i læreplanene i fag og i forskriften. Et stort rom for lokal praksis og rammer åpner opp for variasjon i praksis rundt standpunktvurdering.

Fra tidligere undersøkelser vet vi at det er variasjoner i vurderingspraksis mellom skoler og innad i skolene. Det varierer også mellom skoler og mellom fag hvor mye lærerne samarbeider om vurdering. Evalueringen av fagfornyelsen viser at innføringen av LK20 også berører læreres vurderingspraksis. Blant annet ser vi at lærere opplever underveis- og sluttvurdering som mer utfordrende jo lenger ut i opplæringsløpet en kommer og at vurdering er mer utfordrende i noen fag enn andre.

Statistikk om standpunktkarakterer i grunnskole og videregående opplæring viser at karakterene har økt i de fleste fellesfagene de siste 10 årene. Vi har ikke tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag om hva som kan forklare økningen i karakterer. Men som nevnt i kapittelet om læringsresultater viser en NIFU-rapport (2024) at mye tyder på at lærerne gav høye standpunktkarakterer på tross av lavere læringsutbytte under pandemien. Dette er noe vi vil se nærmere på i 2025. Vi har også et pågående forskningsprosjekt i regi av NTNU (sept. 2023-jan. 2026), som i 2025 vil gi mer kunnskap om prosesser og praksis knyttet til standpunktvurdering. Videre har vi fulgt opp forsøket med orden og oppførsel, som startet i 2023. Første delrapport i evalueringen av forsøket blir publisert vinteren 2025.

I 2024 har vi prioritert å videreutvikle støtteressurser på udir.no til hjelp i skolenes arbeid med standpunktvurdering. For å støtte vurdering ut fra LK20 og LK20S, har vi utviklet praksiseksempler og videreutviklet støtte til standpunktvurdering i enkelte fag. Vi har også innhentet kunnskap om KI og vurdering i skolen gjennom Spørsmål til Skole-Norge og utviklet innhold for å støtte skolenes arbeid med vurdering i lys av KI. I 2023 ferdigstilte vi en beskrivelse av nåsituasjonen for standpunktvurdering i grunnopplæringen, der vi identifiserte styrker og utfordringsområder. Arbeidet ble gjort i samarbeid med de sentrale partene i sektoren. Mot slutten av 2024, tok vi opp igjen arbeidet med å styrke kvaliteten på standpunktvurdering. I 2025 vil vi i tråd med tildelingsbrevet jobbe med å identifisere hensiktsmessige tiltak som kan styrke standpunktvurderingen. Behov for tydeligere rammer og mer strukturert samarbeid mellom lærere om standpunktvurdering og ulike rammebetingelser i ulike fag er sentrale temaer.

I sum opplever vi at vi har et godt grunnlag for videre arbeid, og dette vil være et prioritert utviklingsområde i tiden fremover. Vi vil videreføre samarbeidet med de sentrale partene i sektoren

Individuell tilrettelegging

Andel elever med spesialundervisning (individuell tilrettelegging i ny opplæringslov) hadde en stor økning fra 2006 og frem til 2011. Det ble da satt inn tiltak i skolen for å redusere andelen, og andelen begynte å

Lærlinger og lærekandidater

I årene fremover er det behov for flere fagarbeidere. Både økt rekruttering, tilgang til læreplass og økt gjennomføring vil være viktig for at dette behovet møtes. Etter flere år med høye søkertall, så vi en nedgang i søkere til læreplass og antall nye lærekontrakter i 2023. I 2024 gikk tallet noe opp igjen. Andelen som fikk læreplass, var i overkant av 80 prosent. Det er flest nye lærlinger i teknologi- og industrifag. Noen søkere får alternativ til lærekontrakt. Søkere som ikke får læreplass, skal få tilbud om fagopplæring i skolen.

Det kan være mange grunner til at søkere ikke får læreplass. Årsaker kan være at bedriftene ikke opplever søkerne som kvalifiserte eller klare for overgangen til lære, at antallet skoleplasser ikke samsvarer med antallet tilgjengelige læreplasser, eller at bedriftene mangler motivasjon for å ta inn lærlinger. Tidligere analyser har vist at en stor del av søkerne som står uten læreplass, er i annen videregående opplæring eller får læreplass på et senere tidspunkt[1].

synke, før den har holdt seg stabil de siste årene. De siste to årene har det vært en svak stigning. 8,1 prosent av elevene i grunnskole hadde enkeltvedtak om spesialundervisning skoleåret 2023–2024. Det er en tydelig tendens til at andelen med individuell tilrettelegging øker utover i grunnskolen, fra 3,8 prosent på 1. trinn til 11,1 prosent på 10. trinn. Langt flere gutter enn jenter får individuell tilrettelegging. Vi publiserer ikke statistikk om individuell tilrettelegging på grunn av utfordringer med datagrunnlaget, men tall fra Utdanningsspeilet 2022 viste at betydelig færre elever fikk spesialundervisning i videregående opplæring enn det var på 10. trinn i grunnskolen. Det er ingen indikasjoner på at det har vært en endring på det.

Individuell tilrettelegging er blant områdene med høyest risiko for regelverksbrudd med alvorlige konsekvenser for barn og unges læring og trivsel. Tilsynsaktiviteten til Udir og statsforvalterne er blant våre viktigste informasjonskilder på dette området. Spesielt når det gjelder gjennomføring av vedtak om individuell tilrettelegging avdekker både vi og statsforvalterne vesentlige brudd i sektor. Hoveddelen av bruddene knyttet til gjennomføring skyldes manglende kapasitet. Dette er problematisk, ettersom det ofte oppgis at det ikke finnes ressursene til å hente igjen etterslep når elevene ikke får timetallet de har krav på.

Vi avdekker også brudd når det gjelder selve vedtaksutformingen, men dette er i mindre omfang enn brudd knyttet til gjennomføring. Bruddene knyttet til vedtaksutforming dreier seg om vedtak som ikke inneholder det de skal ifølge regelverket. Det er helt sentralt at det kommer tydelig frem av vedtaket hvilket opplæringstilbud eleven trenger for å få tilfredsstillende utbytte av opplæringen. På den måten får eleven og foreldrene vite hvilken opplæring eleven har krav på, og skolen hvilken opplæring de må legge til rette for. Det er sannsynlig at disse bruddene skyldes manglende kompetanse.

Andelen elever som mottar individuell tilrettelegging i videregående opplæring er betydelig lavere enn andel elever på 10. trinn. Som klageinstans i saker om fritak for vurdering i fremmedspråk erfarer vi at fylkeskommunene sjelden fatter vedtak om individuell tilrettelegging, selv om de aktuelle elevene har dysleksi eller spesifikke språkvansker som har betydelige konsekvenser for elevenes utbytte av opplæringen. Dette bekymrer oss, og vi har derfor i tildelingsbrevet til statsforvalterne for 2025 bedt embetene om å ha særskilt oppmerksomhet på individuell tilrettelegging i videregående opplæring.

Særskilt språkopplæring

Andelen av befolkningen med innvandringsbakgrunn øker, og var i 2024 på 20,8 prosent. Elever som har et annet morsmål enn norsk eller samisk, har rett til å få særskilt språkopplæring frem til de kan norsk godt nok til å følge den vanlige opplæringa. Skoleåret 2023–2024 hadde 48 046 elever i grunnskolen vedtak om særskilt språkopplæring. Dette utgjør 7,5 prosent av elevene, og vi har sett en jevn økning de siste fem årene. 7 920 av disse elevene fikk hovedsakelig sin opplæring i egne grupper, klasser eller ved egne skoler (innføringstilbud).

Mens antallet elever som får forsterket opplæring i norsk har vært økende gjennom 2000-tallet, har antallet elever som får tospråklig opplæring i fag, morsmålsopplæring eller annen tilrettelegging, vært jevnt nedadgående. Skoleåret 2023–2024 var det 8 724 elever som fikk tospråklig opplæring i fag, 2 253 fikk morsmålsopplæring og 1019 elever fikk både tospråklig opplæring i fag og morsmålsopplæring, i tillegg til forsterket opplæring i norsk. Gjennom Spørsmål til Skole-Norge har kommuner og fylkeskommuner rapportert om behov for kompetanse innen områder som andrespråkspedagogikk, flerkulturell pedagogikk og håndtering av traumer.

Statsforvalterne har informert oss om at det er en del usikkerhet i kommunene rundt kapittel 11 om tilpasset opplæring og individuell tilrettelegging. Dette dreier seg blant annet om tolkning og forståelse av de nye begrepene om individuell tilrettelegging. Å tydeliggjøre dette har derfor blitt prioritert i direktoratet i 2024. Vi har blant annet holdt flere innlegg for sektor om kapittel 11 i ny opplæringslov og publisert nye maler og en ny veileder om tilpasset opplæring og individuell tilrettelegging. Veilederen vil bli justert i 2025 på bakgrunn av informasjon som vi har innhentet fra sektor. I tillegg har statsforvalterne brukt mye veiledningskapasitet på området.

Fravær

Tall fra skoleåret 2023–2024 viser at antall elever med høyt fravær fortsetter å øke. Gjennomsnittlig har elever på 10.trinn åtte dager og syv enkelttimer fravær. Jentene har høyere fravær enn guttene[19]. Det er også en økning i andel elever som oppgir at de har skulket skolen[20]. I tillegg er det økende fravær i videregående. Sammenlignet med før pandemien har timefraværet på vg1 doblet seg. 2,6 prosent av elevene ble stående uten vurderingsgrunnlag i minst ett fag i skoleåret 2023–2024.

En bekymring når det gjelder fraværstall er at vi kun har data om fravær for elever på 10. trinn og på videregående skole. Tilbakemeldinger fra skoleledere og PP-tjenesten tilsier at fraværet har økt også på de øvrige trinnene i grunnskolen, både det som betegnes som bekymringsfullt fravær, men også fravær generelt. Spørsmål til Skole-Norge viser at fraværet oppfattes som mer alvorlig og komplekst enn tidligere.[21] Den vanligste forklaringen fra skolens ansatte er at dette handler om endrede vaner hos elevene etter pandemien kombinert med endringer i grensesetting fra foresatte. Samtidig peker noen sosiallærere og elever på at det økte fraværet kan handle om mer komplekse årsaker, som mental helse og ensomhet.

Arbeid med å følge opp og forebygge fravær har vært et høyt prioritert område i året som har gått. For å bedre synliggjøre våre virkemidler og støtte har vi dette året samlet ressurser og forskning på feltet for å støtte skolene i arbeidet med skolefravær. Vi har gjennom året jobbet med å videreutvikle og oppskalere støtte- og kompetanseressurser for forebygging og oppfølging av bekymringsfullt fravær, herunder gjennom konkrete, kunnskapsbaserte råd med nytteverdi. Samtidig jobber vi sammen med andre direktorat og etater for å utvikle faglige nasjonale råd til skoler og andre tjenester for å forebygge og håndtere fravær.

Individdata vil kunne gi oss bedre kunnskap om elever i skolen, blant annet når det gjelder fravær. Høsten 2024 sendte Regjeringen et forslag om å opprette nasjonale individregistre over barn i barnehage og over barn og unge i grunnskole på høring. Vi avventer informasjon om hvordan dette vil følges opp videre.

Skolemiljø

Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, inkludering, trivsel og læring for alle. Et raust og støttende læringsmiljø er grunnlaget for en positiv kultur der elevene oppmuntres og stimuleres til faglig og sosial utvikling. Et systematisk arbeid er avgjørende for å skape et trygt og godt skolemiljø. Samfunnet rundt barnehagen og skolen påvirker barn og unges trivsel i stor grad, noe som gjør arbeidet med psykososialt miljø mer komplekst. Det setter også store krav til tverrfaglig samarbeid på området.

[19] Fraværet i grunnskolen fortsetter å øke
[20] Ungdata 2024
[21] Koronapandemiens langsiktige konsekvenser for elever på ungdomstrinnet

Utvikling i skolemiljø

Elevundersøkelsen er den viktigste informasjonskilden vår innenfor skolemiljø. De aller fleste elever i Norge svarer at de har et godt læringsmiljø med høy trivsel, mange faglige utfordringer og god støtte fra lærer. Sammenlignet med fjoråret, økte i 2024 andelen elever som trives med én til to prosentpoeng på samtlige trinn. Nesten 9 av 10 i vg1, og i overkant av 8 av 10 elever på 7. og 10. trinn, svarer at de trives godt.

Imidlertid har det vært en tydelig negativ tendens i Elevundersøkelsen over tid, og det er all grunn til å ta disse resultatene alvorlig. På 7. trinn svarer 12 prosent at de har vært utsatt for mobbing, på 10. trinn er andelen 11 prosent og i vg1 er andelen 6 prosent.

Av de prioriterte tilsynsområdene for skole, er skolemiljø området hvor det avdekkes flest brudd på opplæringsloven, og disse bruddene har en alvorlig karakter. Det Udir og statsforvalterne avdekker gjennom tilsyn samsvarer med resultatene i Elevundersøkelsen. Tilsynene avdekker at veldig mange ansatte venter for lenge med å melde fra når det er mistanke om eller kjennskap til at en elev blir mobbet eller ikke har det trygt og godt. Mange ansatte prøver å løse situasjonen i stedet for å melde inn en sak. De kjenner for dårlig til terskelen for melde fra, med den konsekvens at rettigheter ikke følges opp. Mange kommuner og fylkeskommuner har ikke i tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til å følge opp skolene, hverken når det gjelder å forebygge eller å følge opp brudd. Det samme gjelder for privatskoler, hvor styret som eier ikke sikrer at skolene etterlever regelverket tilstrekkelig.

Fra SSBs levekårsundersøkelse om arbeidsmiljø vet vi at rundt 14 prosent av ansatte i skole og undervisning rapporterer at de er blitt utsatt for vold det siste året. Dette utgjør en dobling siden 2010. Vi vurderer at det er sannsynlig at elever som utøver vold mot lærere også utøver vold mot andre barn. I tillegg vil vold mot lærere åpenbart ha en negativ effekt på skolemiljø. I 2024 sendte vi svar oppdrag *2023-022* til KD om å hente inn bedre rapportering og statistikk om vold i skolen. Her anbefaler vi å bruke informasjonen fra SSBs levekårsundersøkelse om arbeidsmiljø, som har overordnede tall på forekomst og utvikling av vold og trusler i undervisningssektoren, samt STAMIs arbeidsmiljøindikator «Andelen som har blitt utsatt for vold og/eller trusler» for yrkesgruppene grunnskolelærer, lektor/pedagog og assistent. I tillegg har vi hentet inn informasjon fra skoleledere og skoleeiere gjennom Spørsmål til Skole-Norge, som vil publiseres i mars 2025.

Skolemiljø i videregående skole

Nesten 9 av 10 elever på 1. trinn i videregående skole svarer at de trives godt på skolen. Det er små forskjeller mellom gutter og jenter, men guttene oppgir i snitt å være litt mer fornøyde. I besvarelsene på Elevundersøkelsen er det også en god del som både oppgir å bli mobbet og samtidig at de trives på skolen. Med andre ord står vi overfor et sammensatt bilde.

Dypdykket i Elevundersøkelsen 2024 handlet om det psykososiale miljøet i videregående skole og hvordan livet utenfor skolen påvirker skolemiljøet. Det er liten tvil om at livet utenfor skolen påvirker miljøet på skolen i vesentlig grad. Blant annet gjennom skjermbruk, det sosiale livet i ungdommenes fritid, russetid og sosiale medier. Gjennom Spørsmål til Skole-Norge ser vi også at de fleste fylkeskommuner, og omtrent halvparten av skolelederne, mener at russefeiring påvirker skolemiljøet negativt. Generelt gjør faktorer utenfor skoletiden arbeidet med psykososialt miljø mer komplekst. Det setter også større krav til tverrfaglig samarbeid, og gjør det mer krevende å få på plass et pålitelig kunnskapsgrunnlag.

Endringer i Elevundersøkelsen

De siste årene har vi gjort nødvendige tekniske endringer i Elevundersøkelsen for å sikre at vi ivaretar elevenes personvern. Som konsekvens av dette ble en stor andel av resultatene i 2023 skjermet, både for offentligheten, men også for skolene. I 2024 har vi jobbet med å gi en bedre tilgang til resultatene fra Elevundersøkelsen, ved at vi har gått gjennom reglene og algoritmene våre for skjerming av data.

Når resultatene er skjermet, er det av personvernhensyn og i praksis som oftest fordi det er et lavt antall elever i en klasse eller en gruppe. For at skolene skal ha et best mulig grunnlag for å jobbe med kvaliteten på skolemiljøet, er det imidlertid viktig at vi skjermer minst mulig. I 2024 innførte vi en ny metode for skjerming av data, som reduserte skjermingen til det laveste nivået noensinne. Den nye metoden ivaretar likevel personvernet fullt ut, og fortsatt kan ingen regne seg frem til hva enkeltrespondenter har svart.

Samtidig er vi nå i gang med planlegging av en ny skolemiljøundersøkelse. Arbeidet er så vidt igangsatt, og vil pågå utover i 2025.

Lærlingundersøkelsen

Lærlingundersøkelsen 2024 viser at de aller fleste lærlinger trives på arbeidsplassen og er motiverte for å lære. Mer enn 9 av 10 lærlinger svarer at de er motiverte for å lære i bedrift og 76 prosent gleder seg til å gå på jobb i lærebedriften. I tillegg svarer 8 av 10 lærlinger at de trives på arbeidsplassen og nesten 9 av 10 trives med kollegaene. Vi vurderer dette som relativt gode tall. Samtidig viser også undersøkelsen av 3,1 prosent av lærlingene opplever å bli mobbet på arbeidsplassen. Andelen som opplever å bli mobbet har holdt seg forholdsvis stabil siden 2018, men det er færre som oppgir at de blir mobbet i år enn tidligere. Vi ser dermed ikke tilsvarende økning i mobbetallene for lærlinger, som vi har sett i skolen de siste to årene.

7,2 prosent av lærlingene oppgir at de har blitt utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet på arbeidsplassen en sjelden gang eller oftere. Ser vi kun på andelen lærlinger som har blitt utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet "2-3 ganger i måneden" eller oftere, er andelen langt lavere, med 1,7 prosent. Flere jenter enn gutter opplever uønsket seksuell oppmerksomhet. Blant jentene er det særlig de som har valgt bygg- og anleggsteknikk, elektro og datateknologi og teknologi og industrifag som oppgir at de har opplevd dette.

Støtte og kompetansetiltak i arbeidet med trygt og godt skolemiljø

Gjennom året har vi jobbet med å følge opp og samordne tiltak for å bygge inkluderende, trygge og gode skolemiljø, i tråd med anbefalingene vi tidligere har gitt til departementet. Blant annet har vi videreutviklet og forbedret nyttig innhold som vi har publisert og spredt i flere kanaler om trygt- og godt skolemiljø. I tillegg har vi utarbeidet kunnskapsbaserte råd om hva skolene skal gjøre når en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Disse ble publisert i januar 2025, sammen med resultatene for Elevundersøkelsen 2024 og har veldig gode besøkstall allerede etter kort tid, noe som viser behov i sektor. Det er også iverksatt et arbeid med å utvikle en barnehage- og skolemiljøstrategi.

Overordnet er vårt viktigste budskap at et systematisk arbeid er avgjørende for å skape et trygt og godt skolemiljø. Og at et raust og støttende læringsmiljø er grunnlaget for en positiv kultur der elevene oppmuntres og stimuleres til faglig og sosial utvikling. Vi tilbyr flere støtte- og kompetansetiltak for skoler som ønsker å jobbe langsiktig og systematisk med å skape et godt skolemiljø. Tilskuddsordningen for lokal kompetanseutvikling er også et sentralt virkemiddel for å stimulere til økt kvalitet i lokalt arbeid med skolemiljø.

Læringsmiljøprosjektet

Kommuner med utfordringer knyttet til barnehage- og/eller skolemiljø kan søke om å delta i Læringsmiljøprosjektet. Barnehager, skoler og kommuner som er med i prosjektet får direkte støtte og veiledning av et fagmiljø. Veiledningen tar utgangspunkt i lokale behov og utfordringer, og skal henge godt sammen med andre kompetanseutviklingstiltak.

Nytt i 2024 er at ordningen er gått fra å rekruttere nye deltakere annethvert år til årlig rekruttering. Dette har gjort at langt flere barnehager og skoler får mulighet til å delta i prosjektet. Det er rundt 50 deltakende enheter per pulje, det vil si at i 2024 mottok 150 enheter denne støtten og veiledningen. Det er likevel stor oversøking til prosjektet. Vi vurderer at de deltakende barnehagene og skolene har godt utbytte av det. Dette vises i tidligere evalueringer vi har gjort av ordningen.

Skolemiljøteam

I 2024 utarbeidet vi retningslinjer for tilskudd til lokale skolemiljøteam. Det ble totalt søkt om i overkant av 300 millioner kroner, og 23 kommuner fikk utbetalt til sammen 15 millioner kroner. Vi ser at forholdsvis søkte langt flere store kommuner på tilskuddet, enn små kommuner. Vi vil i 2025 videreutvikle retningslinjene, slik at særlig de kommunene og skolene med størst utfordringer kan nyttiggjøre seg ordningen.

Kompetansepakker

Vi har også tilbud om flere kompetansepakker om trygt og godt miljø. Kompetansepakken om trygt og godt skolemiljø, skal gi støtte til ansatte og ledere i skolen i arbeidet med å utvikle sin kompetanse om trygt og godt skolemiljø. I tillegg har vi kompetansepakken om inkluderende praksis, som gir faglig påfyll og støtte til å utvikle kompetanse om en mer inkluderende praksis og en kultur for mangfold. Begge pakkene er godt brukt ute i skolene. Se mer informasjon om dette under kapitlet om kompetanseutvikling.

Antimobbe- og læringsmiljøprogram

I tillegg til våre egne kompetansetiltak forvalter vi tilskuddsordningen til implementering av antimobbe- og læringsmiljøprogram. Tilskuddsordningene for kollektiv kompetanseutvikling i skole og barnehage skal planlegges og gjennomføres i partnerskap med universitet eller høyskoler, eller i samarbeid med fagskoler og andre relevante kompetansemiljøer. Vi har derfor ved flere anledninger anbefalt å avvikle den særskilte tilskuddsordningen for antimobbe- og læringsmiljøprogram, da vi vurderer det som mer hensiktsmessig at midlene heller inngår i tilskuddsordningene for kollektiv kompetanseutvikling.

Håndhevingsordningen

Håndhevingsordningen skal bidra til å sikre elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø, gjennom at elever eller foreldre har mulighet til å melde inn sak til statsforvalteren. Statsforvalteren vurderer saken, og Udir er klageinstans. Etter en markant økning i antall saker som ble meldt inn til statsforvalterne i 2022 og 2023, stabiliserte saksmengden seg i 2024. Dette samsvarer med resultatene i Elevundersøkelsen.

Økningen i saker mellom 2022 og 2023 bidro til lang saksbehandlingstid hos statsforvalterne, noe vi vurderte som en vesentlig utfordring for elevenes rettssikkerhet. Dette har derfor vært et prioritert område i vår oppfølging av statsforvalterne i 2024. Vi har i løpet av året gjennomført heldagsmøter med samtlige statsforvalterembeter om temaet, tildelt ekstra midler til ordningen, jobbet strukturert med vår egen klagebehandling av sakene, sendte ut klagevedtakene våre til statsforvalterne for å sikre likebehandling, samt utarbeidet ny saksbehandlerveiledning og nytt rundskriv for å styrke statsforvalternes arbeid. I tillegg gjennomførte vi et restanseprosjekt for å bistå Statsforvalteren i Trøndelag med det store etterslepet av saker de hadde. Dette har hatt en positiv effekt på saksbehandlingstiden. De embetene som har opplevd størst utfordringer, Trøndelag, Innlandet og Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, har rapportert om en tydelig forbedring. Dette ser vi som svært positivt. Vår nasjonale ambisjon er at alle embeter skal oppnå saksbehandlingstid på 30 dager i løpet av en femårsperiode.

Det er sannsynlig at endringer i opplæringsloven vil bidra, i noen grad, til å oppnå denne ambisjonen, ettersom det vil bli enklere å avvise saker som ikke lenger er aktuelle. En annen positiv effekt for saksbehandlingstiden, er at vurderingstemaet i ny opplæringslov er mer begrenset, sammenlignet med tidligere lov. I stedet for å måtte ta stilling til om hele aktivitetsplikten er oppfylt, skal statsforvalterne nå bare vurdere om skolen har oppfylt plikten til å sette inn tiltak og lage en skriftlig plan.

Deloittes evaluering fra 2019 av kapittel 9A i opplæringsloven, viste at skoler endret praksis som følge av de nye kravene knyttet til aktivitetsplikt i lovverket. Skolene jobbet mer systematisk og tok tak i saker raskere enn før, slik at elevene fikk hjelp på et tidligere tidspunkt. Samtidig opplevdes dokumentasjonskravene i ordningen som ressurskrevende for sektor. Vi har ingen indikasjoner på at dette bildet har endret seg siden 2019. I tiden fremover er det behov for mer kunnskap om hvordan håndhevingsordningen fungerer, ettersom sektor som helhet bruker mye ressurser på arbeidet. Vi mangler blant annet kunnskap om hva som skjer med elevene etter at saker er behandlet i ordningen.

Tilsyn og veiledning

Barnehage- og skolemiljø er områdene der vi vurderer at det er høyest risiko for brudd på regelverket, og dette er derfor blant de høyest prioriterte områdene våre for tilsyn og veiledning. Arbeidsdelingen mellom Udir og statsforvalterne er slik at vi fører tilsyn med privatskoler, mens statsforvalterne fører tilsyn med offentlige skoler. Vi vurderer tilsyn som et av de kraftigste virkemidlene vi har, og det er også noe statsforvalterne bruker mye ressurser på. Vår helhetlige vurdering er at tilsyn er nyttig med hensyn til læring og endring av praksis. Samtidig skal tilsyn være treffsikre og basert på risikovurderinger, og bruken av tilsyn som virkemiddel må balanseres opp mot veiledningsaktiviteter. I stort opplever vi at statforvalterembetene gjør gode vurderinger av risiko og valg av virkemidler.

I sum vurderer vi at funnene som gjøres i tilsynene gir et representativt bilde av situasjonen i sektor. Et av hovedfunnene fra tilsynene, er at det er krevende for sektor å treffe riktig på terskelen for varsling. Et fellestrekk ved mange tilsyn er at skolene venter for lenge med å varsle og de prøver å løse situasjonen i stedet for å melde inn en sak. Dette fører til at elevens rettigheter ikke følges opp tidlig nok.

Ettersom det ble gjort alvorlige funn innenfor skolemiljø, er det en tydelig indikasjon på behov for sterkere oppfølging på dette området. Internt ser vi også at det er behov for en mer strukturert oppfølging av

tilsynsfunn gjennom våre øvrige virkemidler. I dag er det ikke god nok sammenheng mellom funnene fra tilsyn og hvordan vi jobber med skolemiljø ellers. Dette er noe vi ønsker å jobbe videre med.

Når det gjelder veiledning, er det statsforvalternes oppgave å veilede skoleeiere og barnehagemyndighet om regelverket i sektor. Udir understøtter statsforvalternes arbeid. Her ser vi at det er et mulig effektiviseringspotensial gjennom å skape felles kanaler for veiledning i sektor. I dag forutsetter vi at svært mange ulike kompetansemiljøer skal jobbe med formidling og veiledning, men vi tror at å samle veiledningsoppgavene kunne ført til likere formidling til sektor.

Videreutvikling av videregående opplæring

Aldri har flere ungdommer fullført og bestått videregående opplæring. 82,2 prosent av dem som begynte i vg1 i 2017 fullførte med studie- eller yrkeskompetanse i løpet av henholdsvis fem eller seks år. I tillegg ser vi at flere gjennomfører på normert tid i forhold til 2016-kullet. Som før ser vi imidlertid at det er stor forskjell i fullføring mellom elever som velger studieforberedende og yrkesfag. Hele 91 prosent av elevene som startet på et studieforberedende utdanningsprogram i 2017 fullførte i løpet av fem år, sammenlignet med 71 prosent i løpet av seks år ved yrkesfaglige utdanningsprogrammer. Andelen lærlinger som har oppnådd fag- eller svennebrev etter fem år er også stabilt høy. Dette ser vi på som gode tall. Samtidig jobber vi med å utvikle en mer fleksibel opplæringsmodell for voksne tilpasset deres livssituasjon, slik at også flere voksne vil kvalifiseres til krav i arbeidslivet.

For å møte fremtidig kompetansebehov i samfunn og arbeidsliv, jobber vi med å etablere strukturer for videregående opplæring som gjør at vi kan justere fagtilbud og innhold ved behov. Innenfor fag- og yrkesopplæringen har vi etablert rutiner for å innhente forslag, utrede mulige tiltak og iverksette endringer jevnlig. Innen studieforberedende utdanningsprogram er det behov for en mer aktiv tilnærming til innhold og struktur for å møte fremtidens kompetansebehov. Dette arbeidet startet i 2024 og vil fortsette i årene fremover. For å videreutvikle forvaltningen av videregående opplæring trenger vi mer og bedre kunnskap om status og koblinger til analyser til fremtidige behov i samfunnet.

I slutten av 2023 igangsatte vi arbeidet med oppdrag om gjennomgang av fag- og timefordelingen i studieforberedende utdanningsprogram og yrkesfaglige fellesfag. Oppdraget skal resultere i et nytt rammeverk for innhold og struktur i videregående opplæring, som skal erstatte dagens fag- og timefordeling. I 2024 har vi utviklet og forankret et felles målbilde med berørte aktører, utarbeidet en strategi som konkretiserer fasene i arbeidet, og anskaffet et forskningsprosjekt. Forskningsoppdraget skal blant annet belyse dilemmaer som obligatoriske fag versus elevenes valgfrihet, og fullføring versus kvalifisering.

I 2024 ble det også besluttet at det vil opprettes et nytt nasjonalt senter for yrkesfag i Molde som del av Udir. Dette skal bidra til å styrke kvalitets- og utviklingsarbeid i fag- og yrkesopplæringen og bidra med kunnskap til relevante beslutningsorganer på alle nivåer.

Studieforberedende opplæring

Studieforberedende opplæring har hatt lavere endringstakt enn fag- og yrkesopplæringen. Den siste store endringen var med innføringen av Reform 94. I videreutvikling av studieforberedende vil arbeidet med fag- og timefordeling være sentralt. Vi møter stort engasjement for dette oppdraget, og vi får tilbakemeldinger fra sektor om at det haster å vurdere endringer. Dette innebærer at vi må ta en mer aktiv tilnærming til forvaltning av dagens innhold og struktur. I løpet av 2024 har vi identifisert områder som vi trenger å se nærmere på, både nye fagområder og enkelte konstruksjoner som oppfattes som hindringer i dagens fag- og timefordeling. Dette blir et viktig kunnskapsgrunnlag for å prioritere og igangsette endringer på kort sikt, men også som et bakteppe for den videre utviklingen av rammeverk for

innhold og struktur. Parallelt er vi i gang med involvering av sentrale aktører for få kunnskap om muligheter og hindringer med dagens fag- og timefordeling. Dette skal, sammen med forskningsbasert kunnskap, gi oss et grunnlag for å utrede og peke ut fremtidens studieforberedende utdanningsløp.

I 2023 ble Råd for studieforberedende utdanningsprogram nedsatt av Kunnskapsdepartementet. Rådet er en arena for å dele kunnskap og gi nasjonale utdanningsmyndigheter råd og støtte. I 2024 har rådet bidratt til å sette studieforberedende på agendaen. Det har kommet med råd og perspektiver som blir med videre i utviklingsarbeidet og en mer aktiv tilnærming til forvaltningen. Våren 2025 blir rådet evaluert med tanke på mandat og sammensetning. Vi mener det er viktig for utviklingen av studieforberedende opplæring at vi har etablert en felles arena mellom myndigheter og sentrale berørte parter.

Fag- og yrkesopplæring

Det er et uttrykt mål at Utdanningsdirektoratet skal forvalte et yrkesfaglig utdanningstilbud som samsvarer med arbeidslivets kompetansebehov. Vi har derfor tett dialog med fylkeskommuner og partene i arbeidslivet for best mulig måloppnåelse. Forslag til endringer i både struktur og innhold blir kontinuerlig behandlet av direktoratet.

Som del av vårt kunnskapsgrunnlag utarbeider de faglige rådene en gang i løpet av sin oppnevningsperiode redegjørelser over endringer i bransjene som kan ha betydning for opplæringstilbudet. Siste redegjørelse ble levert i november 2024. Samlet inntrykk er at endringene som kom med fagfornyelsen møter mange av behovene i arbeidslivet. Det pekes samtidig på at det er behov for å kontinuerlig vurdere justeringer og endringer i tilbudsstrukturen for å sikre at fag- og yrkesopplæringen fortløpende tilpasses samfunns- og arbeidslivet. Rådene peker på flere overlappende utviklingstrekk på tvers av bransjer og sektorer, og dermed også overlappende kompetansebehov i utdanningsprogrammene. Sirkulærøkonomi, bærekraft og hurtig teknologisk utvikling er faktorer som påvirker kompetansebehov på tvers. Det påpekes videre behov for tettere samarbeid mellom skole og bedrift, samt mellom aktørene innen yrkesfag i videregående opplæring og høyere yrkesfaglig utdanning. Videre oppfølging vil skje i samarbeid med partene i arbeidslivet.

For å fortsatt sikre en kontinuerlig utvikling av de yrkesfaglige utdanningstilbudene, forvalter vi en portal på udir.no hvor alle som ønsker det kan sende inn forslag til endringer i den yrkesfaglige tilbudsstrukturen. I 2024 mottok vi 28 endringsforslag. Forslagene gjelder i hovedsak læreplanendringer, men vi får også inn forslag om å opprette nye lærefag. Flertallet av forslagene omhandler utdanningsprogrammene teknologi- og industrifag og bygg- og anleggsteknikk. I utredningen av forslagene samarbeider vi med de faglige rådene. I mange saker er det også behov for kontakt med andre bransjeaktører for å belyse saken og kartlegge behov for kompetanse og mulighet for læreplasser.

Videregående opplæring for voksne

Et viktig grep i ny opplæringslov er at alle får rett til videregående opplæring helt frem til studie- eller yrkeskompetanse. Samtidig får voksne rett til én ny sluttkompetanse innenfor et yrkesfaglig utdanningsprogram. En fleksibel opplæringsmodell for voksne tilpasset deres livssituasjon, er ett av flere tiltak i fullføringsreformen som skal bidra til at flere voksne kan ta fag- eller svennebrev. Tretten lærefag er inndelt i moduler og tilbys i modulstrukturert opplæringen for videregående opplæring for voksne. Tre andre lærefag er under arbeid og kan tilbys i løpet av 2025. I skoleåret 2024-25 har de fleste

fylkeskommuner tatt i bruk modulstrukturerte læreplaner i flere lærefag, og innen 1.august 2025 vil samtlige fylkeskommuner ha etablert tilbud. Fremover er det et prioritert område å utvide modellen til å gjelde for flere lærefag hvor arbeidslivet har et stort rekrutteringsbehov.

Voksnes læring har fått større aktualitet og en mer fremtredende plass som eget fagfelt i Udir. Tilrettelegging for et fleksibelt opplæringsløp for voksne som vil ta videregående opplæring vil være et viktig virkemiddel for å løse utfordringer på flere samfunnsområder. En slik utvikling krever tettere samhandling med andre aktører som HK-dir, IMDi og Lånekassen. En voksen som får videregående opplæring, må forholde seg til ulike forvaltningsnivå og støtteordninger som er spredt mellom flere offentlige virksomheter. Dette vet vi kan være utfordrende og det det er viktig at myndighetene sikrer en god organisering slik at deltakerne ikke møter unødvendige hindringer.

For å støtte fylkeskommunene i implementeringen av modulstrukturert opplæring, har vi valgt å bruke vårt kunnskapsgrunnlag og virkemidler aktivt. Vi koordinerer blant annet nettverk for modulstrukturert opplæring med bred representasjon fra fylkeskommuner og statsforvaltere. Deltakelse på nettverksarenaen bidrar til at vi er tett på implementeringen i fylkene, og vi får mulighet til å få førstehåndsinformasjon om hvordan forskrift og støtteressurser forstås. I 2024 har vi lagt særlig vekt på overgang fra forsøk til ordinær modell, erfaringsdeling om organisering lokalt, og forståelse for nye vurderingsordninger. Arbeidet har totalt sett bidratt til erfaringsbasert kunnskap om opplæringsmodellen, justering av vår kommunikasjon, og utvikling av nye støtteressurser som bidrar til en mer likeverdig praksis. Denne arbeidsformen er ressurskrevende, men vi vurderer det som nødvendig prioritering for å møte ambisjonsnivået på feltet.

I sum representerte arbeidet et vesentlig løft på voksenfeltet i 2024. Vi forventer at antallet voksne i opplæring vil øke på grunn av de nye rettighetene og mulighet for fleksible utdanningsløp. Samtidig forventer vi at det vil ta tid før de nye rettighetene og ordningene blir godt kjent i sektor. Vi ser også er en mulig risiko for at vi ikke lykkes med å innlemme voksenperspektiver tilstrekkelig i relevante oppgaver og oppdrag. Dette vil ta tid og krever helhetlig tilnærming på tvers av organisasjonen og på tvers av ulike sektorer.

Samisk språk og kultur i skolen

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport [22] viser at mange fortsatt opplever urett og negative virkninger med røtter i en vond historie av fornorskingspolitikk. Kunnskap om samisk språk, kultur og tradisjon har vært en integrert del av læreplanverket i grunnskolen mange år. På tross av kompetansemålene, peker forskning på lav kunnskap om urfolk i befolkningen. I tillegg er det en vesentlig utfordring å skape gode rammer og ressurser for samisk språkopplæring. Situasjonen er mest alvorlig for lulesamisk og sørsamisk.

Mange av elevene som har rett til opplæring i samisk, bor på steder der det ikke er tilgang på lærere med nødvendig kompetanse. For samiske elever uten muligheter for stedlig undervisning er derfor fjernundervisning den vanligste måten å tilby opplæring på. Statsforvalteren i Troms og Finnmark har koordineringsansvar for nordsamisk fjernundervisning, og Statsforvalteren i Nordland har koordineringsansvar for lulesamisk og sørsamisk fjernundervisning. I 2024 fikk direktoratet i oppgave å gjennomføre en utredning av tiltak for å styrke kvaliteten i samisk fjernundervisning. Dette arbeidet er godt i gang med bred involvering.

En svakhet ved kunnskapsgrunnlaget vårt er at vi i evalueringen av fagfornyelsen ikke har fått en evaluering av de samiske læreplanene - LK20S. Dette prosjektet ble avlyst på grunn av utfordringer i 2024. Vi arrangerte imidlertid, i samarbeid med Sametinget, en konferanse om LK20 Samisk i Alta i

[22] Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport

2024, med hensikt å nå ut til lærere, ledere og eiernivå, som jobber med de samiske læreplanene og støtte videre arbeid.

Vi har tatt grep i 2024, som vi mener at på sikt vil styrke arbeidet vårt med det samiske fagfeltet. Blant annet tok vi initiativ til en styrking av det samiske skoleeierskapet vårt, og som resultat av det vil det bli opprettet en ny avdeling i Tromsø med ansvar for dette i løpet av 2025. Vi følger også opp arbeidet gjennom styringen av statsforvalterne.

Kompetanseutvikling i barnehage og skole

Kompetanseutvikling er et viktig virkemiddel for å sikre høy kvalitet i barnehage og skole, og det er blant områdene vi bruker mest årsverk og budsjettmidler på. Våre største og mest omfattende kompetansetiltak er videreutdanning og tilskuddsordningene for lokal kompetanseutvikling. I tillegg utarbeider vi kompetansepakker og mer spissede støtteressurser.

Utfordringsbildet knyttet til dagens kompetansetiltak er godt beskrevet i NOU 2022:13 *Med videre betydning — Et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole*. Over tid har det vært igangsatt statlige støttetiltak med litt ulik logikk for å styrke kvalitets- og kompetanseutvikling i barnehage- og grunnopplæring. NOU-en foreslår å forenkle og samordne slik at de støtter opp om hverandre.

Parallelt med ordinær drift av kompetansetiltakene har vi i 2024 bidratt til KDs arbeid med å planlegge og utvikle et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling (SKK).
Det overordnede målet med SKK er at alle barn, elever, lærlinger og voksne deltakere skal få et godt pedagogisk tilbud i barnehage og opplæring tilpasset den enkeltes behov og forutsetninger, slik at alle trives, utvikler seg og opplever mestring og læring. Systemet skal bidra til at lærere, ledere og ansatte i andre yrkesgrupper i barnehage og grunnopplæring skal ha gode muligheter for kompetanseutvikling gjennom arbeidslivet. Det skal også bidra til å gjøre læreryrket mer attraktivt, slik at flere blir i yrket og rekrutteringen øker til lærerutdanninger og læreryrket.

Arbeidet med SKK omfatter blant annet å videreutvikle dagens tilskuddsordninger for lokal kompetanseutvikling og å endre dagens ordning for videreutdanning til én tilskuddsordning til barnehage- og skoleeier. Formålet med endringene er å gi barnehage- og skoleeier bedre mulighet til å planlegge kompetansetiltak i sammenheng, for å kunne møte de lokale behovene bedre enn i dag. Målgruppene for å få støtte til videreutdanning vil bli utvidet til å omfatte flere grupper ansatte i barnehage og skole enn i dag. Et stort og viktig arbeid for oss i 2025 blir å utarbeide utkast til forskrifter for tilskuddsordningene i det helhetlige systemet.

Lokal kompetanseutvikling

Tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling består av tre ordninger:

- Regional ordning for kompetanseutvikling i barnehage
- Desentralisert ordning for lokal kompetanseutvikling i grunnopplæring
- Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis

Ordningene må også sees i sammenheng med Desentralisert ordning for yrkesfag.
Kompetanseutviklingstiltakene skal styrke kollektiv kompetanse, være basert på lokale behov, og være organisert gjennom partnerskap med universitet eller høgskole. Partnerskapene mellom praksisfeltet og universiteter og høgskoler skal også bidra til å styrke lærerutdanningene.

Evalueringer og rapporter viser at tilskuddsordningene er i positiv utvikling. De aller fleste kommuner deltar og nasjonale signaler om prioriterte områder følges i stor grad opp gjennom ordningene. Vi ser også en positiv utvikling i forståelsen av hva partnerskap mellom barnehager, skoler og universitet og høyskoler innebærer. Deltakerne i partnerskapene ser også ut til i større grad enn tidligere å etablere en felles forståelse med utgangspunkt i lokale kompetansebehov.

Tidligere evalueringsrapporter har vist at samarbeidsforum kan oppleves som krevende, fordi mange aktører med ulik bakgrunn og ulike interesser sammen skal bli enige om vurdering av lokale behovsmeldinger og prioritering tiltak. Forskerne ser nå at deltakerne er mer positive til å sitte i samarbeidsforum, og at de i større grad opplever å ha riktig kompetanse til å utføre oppgavene. Samtidig viser evalueringene også at det er sprikende oppfatninger av om ansatte opplever å være inkludert og medvirkende i kartleggingen av kompetansebehov.

I retningslinjene for tilskuddsordningen står det at det samiske perspektivet skal i varetas i lokale prioriteringene. I 2024 har vi hatt dette som tema på samling med statsforvalterne og med fylkeskommunene i desentralisert ordning for yrkesfag. Rapporteringen fra partnerskapene og fylkeskommunene viste i 2024 en svak økning i at behov for kompetanseutvikling i samiske språk og kultur var blitt vurdert og prioritert.

For å styrke de samiske perspektivene har vi i 2024 utredet nasjonalt forum for samisk språk og kultur innenfor ordningene for lokal kompetanseutvikling. Det er besluttet at Statsforvalteren i Nordland vil få ansvar for forumet.

Regional ordning

Regional ordning for kompetanseutvikling i barnehage skal bidra til å realisere mål og intensjoner i rammeplan for barnehagen. Det deltar i dag 3 559 private og kommunale barnehager i ordningen, i underkant av 70 prosent av alle norske barnehager. Mange partnerskap arbeider med temaer, som barnehagen som lærende organisasjon, og pedagogisk ledelse av utviklingsprosesser. Dette ser vi henger godt sammen med et uttalt behov for organisatorisk støtte til å drive kollektiv kompetanseutvikling. Psykososialt barnehagemiljø, lek og kommunikasjon, språk og tekst er også høyt prioriterte temaer i ordningen. Dette er i tråd med utfordringsbildet som er beskrevet i kapitlet om kapasitet, kompetanse og kvalitet i barnehage.

Rapporteringen fra partnerskapene viser at UHs kapasitet og deltagelse i ordningen har økt, noe som kan skyldes nedgang i søkere til barnehagelærerutdanningen. UHs deltakelse i lokal kompetanseutvikling kan bidra til å styrke praksisrelevansen i barnehagelærerutdanningen.

Samarbeidsforum kan prioritere å bruke 30 prosent av midlene i regional ordning til tiltak som barnehagefaglig grunnkompetanse, fagbrev som barne- og ungdomsarbeider og tilretteleggingsmidler. Rapporteringen fra statsforvalterne viser at det meste av disse midlene går til deltakelse i arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU). ABLU-studiet er populært, og vi ser at det fører til at flere barnehageansatte utdanner seg til barnehagelærere. I høstens barnehagespørring svarer 31 prosent av barnehagestyrerne at barnehagen bruker ABLU som et rekrutteringstiltak, tilbakemeldingene for de som deltar i opplæringen er også svært god, og de fleste fortsetter i barnehagen der de har tatt utdanningen sin.

Desentralisert ordning

I desentralisert ordning for kompetanseutvikling i skole er det 275 partnerskap med skoleeiere og UH, noe som omfatter over 300 kommuner og de fleste av fylkeskommunene. Alle utenom en fylkeskommune har deltatt i ordningen i 2023–2024.

De største temaene var også i 2023–2024 bruk av læreplanverket i praksis og overordnet del, etterfulgt av inkludering og tilrettelegging. Ledelse av skolebasert kompetanseutvikling og læringsmiljø kommer på henholdsvis 4. og 5. plass. Dette ser vi at er i tråd med nasjonale prioriteringer og utfordringsbildet vi ser i mange skoler. Det er imidlertid stor variasjon i valg av tema mellom fylkene. I noen fylker ser det ut til at temaer i kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis har blitt prioritert over andre temaer, også i desentralisert ordning.

Kompetanseløftet

Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis skal bidra til at alle kommuner og fylkeskommuner har tilstrekkelig kompetanse til å kunne forebygge, fange opp og gi et inkluderende og tilpasset pedagogisk tilbud til alle, inkludert barn og elever med behov for særskilt tilrettelegging. Kompetanseløftet har svært bred deltakelse både innenfor PP-tjeneste, skole og barnehage. For skoleåret 2023–2024 deltok i overkant av 300 kommuner og de fleste fylkeskommunene. Rapporteringene viser at om lag 3 300 barnehager, 2 600 grunnskoler og 161 videregående skoler har deltatt i partnerskap skoleåret 2023–2024.

Både evalueringen av kompetanseløftet og rapporteringen fra partnerskapene viser at det tar tid å oppnå endring av praksis og se konkrete resultater i form av bedre inkludering og tilrettelegging for barn og elever. Likevel ser vi nå at ordningen er i ferd med å etablere seg. og at kompetanseløftet mange steder bidrar til god utvikling og samordning mellom ulike tjenester i kommunene. Selv om det er vanskelig å dokumentere konkrete endringer for barn og elever, rapporterer en stor andel av partnerskapene at tiltakene har ført til økt felles forståelse for spesialpedagogikk og inkludering. Mange rapporterer også at det har bidratt til at kompetansen organiseres nærmere barna og elevene samt at tiltakene har bidratt til ønsket praksisendring.

Lokal kompetanseutvikling i fag - og yrkesopplæringen

Tilskuddordningen skal styrke kompetansen i videregående skoler og lærebedrifter med utgangspunkt i lokale behov. Målet er et langsiktig og gjensidig samarbeid om kompetanseutviklingen, med utveksling av kunnskap og erfaring mellom aktørene i fag- og yrkesopplæringen.

Lokale kompetansenettverk eller den enkelte videregående skole vurderer hva slags kompetanseutviklingstiltak det er behov for. Fylkeskommunen disponerer midlene i tråd med kompetanseutviklingsplanen som er vedtatt i samarbeidsforumet. Evalueringen viser at fylkeskommunene er godt fornøyde med ordningen, som de oppfatter som ubyråkratisk.

Det gjennomføres i størst grad kompetansetiltak innen temaene Læreplanverket (LK20), vurdering og faglig oppdatering. Utover disse kompetanseområdene prioriterer også mange fylkeskommuner veiledning, yrkesfaglig fordypning, digitalisering i undervisningen/opplæringen og prøvenemndsskolering høyt. De samiske perspektivene i lokale prioriteringer av kompetansebehov er i mindre grad ivaretatt av fylkeskommunene, men vi ser en svak positiv tendens til at noen flere fylkeskommuner vurderer samiske perspektiver som aktuelle for kompetansetiltak.

Rapportering fra fylkeskommunene viser at de ser all kompetanseutvikling innen yrkesfag i sammenheng og har en helhetlig plan for kompetanseutvikling. Det betyr at fylkeskommunenes egeninitierte kompetanseutvikling er en del av diskusjonen om prioritering av tiltak. Vi ser også at flere fylkeskommuner ønsker å koble samfunnskontrakten for flere læreplasser tettere til tilskuddsordningen, da flere av målformuleringene oppfattes som sammenfallende. Med etableringen av det helhetlige systemet for kompetanse- og karriereutvikling (SKK) fra 2026 samles midlene fra tre ordninger for lokal kompetanseutvikling til én ordning for videregående opplæring. Det vil gi fylkeskommunene større fleksibilitet og handlingsrom til å jobbe helhetlig med kompetansetiltak.

Oppfølgingsordningen

Oppfølgingsordningen skal bidra til at kommuner med svake resultater på sentrale områder av opplæringen over tid får hjelp til å skape bedre læringsmiljø og læringsresultater for elevene i kommunen. Det overordnede målet er at kommuner i ordningen skal få hjelp til bygge kapasitet og kompetanse til å drive kvalitetsutvikling i tråd med nasjonale føringer.

Udir fikk i 2024 i oppdrag om å videreføre ordningen og utarbeide forslag til en overgangsordning for 2025 og et forslag om videreutvikling av ordningen. Vår vurdering er at det ikke er hensiktsmessig å gjøre store endringer nå i forkant av nytt uttrekk i 2025. Vi vil derfor følge tidligere anvendt struktur og innretting, men gjennomføre uttrekket basert på et bredere vurderingsgrunnlag ved å også benytte statsforvalternes brede faglige vurdering av sine kommuner. Statsforvalteren skal basere sine vurderinger på ulike tilgjengelige datakilder som for eksempel kommunebilder, klagesaker og tilsyn. Vi gjennomfører uttrekk av kommuner våren 2025, basert på indikatorsettet som utarbeides av Udir og statsforvalterens faglige vurderinger.

Vi ser at det er muligheter for å videreutvikle oppfølgingsordningen slik at den i enda større grad tilpasses behovene kommunene og skolene har. Det kan også vurderes hvordan den kan ses i bedre sammenheng med lignende tiltak i oppvekst- og velferdssektoren, for å kunne gi mer helhetlig støtte og oppfølging til kommunene dette gjelder. Dette vil bli grundig vurdert i en prosess som skal lede frem til et forslag om videreutvikling av ordningen. Dette vil leveres til Kunnskapsdepartementet innen 1. november 2025.

Videreutdanning

Barnehagelærere

Vi mottok totalt 2 178 registrerte søknader om videreutdanning for barnehagelærere i 2024, noe som var 431 færre enn i 2023. 1744 av søknadene ble innvilget. Målet om 1850 deltakere i ordningen ble dermed ikke nådd. Vi ser en oversøking til enkelte studietilbud, deriblant spesialpedagogikk, og dette er hovedårsaken til at en del søkere får avslag fra oss. Samtidig er det flere studietilbud som ikke får rekruttert nok deltakere til å fylle opp tilgjengelige studieplasser. Vi har utvidet antall studieplasser i spesialpedagogikk for i større grad å imøtekomme etterspørselen.

Nasjonale prioriteringer for studieåret 2024-2025 var spesialpedagogikk og samiske fag. Disse prioriteringene er basert på utfordringsbildet vi ser i barnehagene. I tillegg ble søknader fra barnehager i kommuner i oppfølgingsordningen prioritert. Oversøking til spesialpedagogikk tyder på at de nasjonale prioriteringene har effekt. Vi hadde også et nytt videreutdanningstilbud i 2024: Kunst, kultur og kreativitet i barnehagen. Her fikk 52 barnehagelærere tilbud om studieplass.

Lærere

Det ble godkjent 5 920 søknader til videreutdanning for lærere. I tillegg til dette kommer videreutdanning for yrkesfaglærere, rektorutdanning og utdannings- og rekrutteringsstipend.

Spesialpedagogikk var igjen et av de nasjonalt prioriterte fagene for videreutdanning i skolesektoren, med en målsetting om at minst 800 lærere skulle få tilbud. Spesialpedagogikk hadde fleste godkjente søknader fra skoleeiere. Praktiske og estetiske fag var også et av de nasjonalt prioriterte fagene, med en målsetting om at minst 600 lærere skulle få tilbud. Totalt 562 søknader ble godkjent av oss i de praktiske- og estetiske fagene. Her ble med andre ord heller ikke måltallet nådd.

Videreutvikling av videreutdanningene for ledere

I 2024 fikk vi i oppdrag å utrede videreutvikling av videreutdanningene for ledere i utdanningssektoren. I løpet av året har vi gjennomgått og oppsummert evalueringer og forskningsrapporter om de nasjonale lederutdanningene, samt flere andre relevante forskningskilder. Vi har i tillegg hentet inn innspill fra tilbydere av lederutdanningene, organisasjonene og forskere. Samlet gir dette et bredt og solid kunnskapsgrunnlag for å vurdere dagens lederutdanninger og hvordan disse kan videreføres og videreutvikles.

På bakgrunn av dette kunnskapsgrunnlaget har direktoratet anbefalt å videreføre styrerutdanningen og rektorutdanningen i hovedsak slik de er i dag. Samtidig foreslår vi enkelte justeringer i utdanningene med bakgrunn i endringer i regelverket, nye erfaringer, ny forskning og endringer i kompetansebehovet hos ledere. Vi har anbefalt å beholde samme målgruppe for styrerutdanningen og rektorutdanningen, men å åpne for at ledere i SFO kan delta i rektorutdanningen.

Videre har vi også anbefalt å videreføre den modulbaserte videreutdanningen, og at porteføljen av moduler tilpasses behov og etterspørsel. Det er anbefalt en utvidelse av målgruppen for modulbasert videreutdanning til også å gjelde barnehageledere, ledere i SFO og ledere i barnehage- og skoleeieradministrasjonen.

Kompetansepakker og individuelle kurs

Våre kompetansepakker har vært et viktig virkemiddel for å utvikle kollektiv kompetanse i barnehager og skoler i flere år. De er laget for å jobbes med over tid i fellesskap. Vi opplever at kompetansepakkene er særlig viktig hos en del mindre kommuner, som ikke har ressurser til å ta i bruk våre andre virkemidler. Dette understøttes av at vi ser at kompetansepakkene er mer brukt i små og mellomstore kommuner. Imidlertid ser vi at det nå har vokst frem så mange kompetansepakker at det kan være vanskelig å orientere seg og finne frem i tilbudet. Statistikken viser at en del kompetansepakker blir lite brukt, og det betyr at vi må ta en vurdering av om noen pakker kan avvikles eller om det er noen vi bør oppdatere og videreutvikle. Vi er opptatt av å holde orden i kompetansepakkene og sørge for at de vi har er gode og aktuelle.

Når det gjelder bruk av pakkene, er det noen tilbud som peker seg tydelig ut. De tre temaområdene med høyest brukertall er læreplan/rammeplan, inkludering/barnehage- og skolemiljø, samt digitalisering. Kompetansepakken for inkluderende praksis er den den aller mest brukte på våre nettsider. 4 av 10 barnehagestyrere og -eiere oppgir at kompetansepakken aktivt tas i bruk i barnehagen. Den nest mest brukte pakken i 2024 omhandler bruk av kunstig intelligens i skolen, med 17 500 påmeldte.

Kompetansepakkene har vært et godt og viktig virkemiddel for å utvikle kompetanse og kvalitet. Samtidig ser vi at markedet for kollektive kompetansetilbud er i ferd med å bli mettet. Kompetansepakkene krever en stor ressursinnsats over lengre tid og spiser dermed kapasitet i sektor. Det er derfor begrenset hvor mange kompetansepakker barnehager og skoler har kapasitet til å gjennomføre.

Individrettede tilbud

De siste årene har vi sett behov for å dreie enkelte av satsningene våre mer mot enkeltansatte, fremfor hele kollegiet i barnehager og skoler. De individrettede kursene er enkle å ta i bruk, mindre krevende å igangsette og mer tilpasset bemanningssituasjonen i sektor. Vi ser også at det er en del aktuelle tema som ikke nødvendigvis egner seg for det store kollektivet i barnehager eller skoler. Det kan være både fagspesifikke tema som negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, og temaer som personvern og GDPR. Her mener vi at flere individrettede kurs kan være en mulig inngang til å utvikle mer treffsikre virkemidler. Da vil det være mulig å lage kurs som er innrettet mot smalere temaer og temaet som er egnet for individuell opplæring

I året som har gått har vi gjennomført brukerinnsikt på våre to individuelle tilbud: e-læringer om barnehagefaglig grunnkompetanse for ufaglærte og for nyankomne flyktninger som ønsker å jobbe i barnehager, skoler og SFO. Det er mange som har gjennomført kursene, og det har kommet mange gode tilbakemeldinger fra både brukere og ledere. I lys av de gode resultatene, vil vi fremover vurderer om det er flere av våre virkemidler som bør være rettet mot individer, fremfor kollektiv, slik at vi treffer bedre på behovene i sektor.

Digitalisering 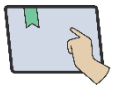

I 2023 lanserte regjeringen og KS Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole (digitaliseringsstrategien). Overordnet er nasjonale myndigheters ansvar i oppfølging av strategien å sørge for gode rammer og tilstrekkelig støtte til kommuner og fylkeskommuner. Barnehage- og skoleeiere har ansvar for å følge opp regelverket, ha riktig kompetanse og infrastruktur som bygger opp om en god og trygg utvikling. En forutsetning for dette er vi har nok kunnskap om hvordan digitalisering påvirker hverdagen i barnehager og skoler.

Debatten om digitalisering i skolen hatt en markant plass i offentligheten det siste året. Vi jobber med å sette digitaliseringsstrategien ut i livet gjennom å utvikle infrastruktur, gi råd om bruk av digitale verktøy og læremidler, støtte kompetanseutviklingen og ikke minst hente inn mer kunnskap om status og behov i sektor. Her ser vi at vi har en viktig rolle for å støtte og rådgi sektor i en kompleks digital virkelighet.

Barn og unges læring og trivsel er det viktigste målet. Når digitale løsninger tas i bruk må barn og unges sikkerhet og personvern ivaretas. Datatilsynet har pekt på at skoler og barnehager har utfordringer med å ivareta barn og unges personvern og informasjonssikkerhet. [23]Vi ser også at mange ønsker mer støtte til dette arbeidet, og vi har i 2024 levert en utredning om hvordan vi kan utvikle støttetjenester til kommuner og skoler. I tillegg har vi dette året prioritert å gi råd og bygge kunnskapsgrunnlag for å støtte skolene.

Overordnet har vi prioritert oppfølging av digitaliseringsstrategien i 2024. Strategien favner bredt og er slik sett en overbygning for mange av de oppgavene direktoratet har på området. Vi har i tillegg prioritert arbeid med støtte og veiledning om KI. Dette er et område i rask utvikling og hvor vi ser et stort behov for hjelp og støtte. Vi har også prioritert å gi tydeligere råd på flere områder, for eksempel råd om god digital praksis.

Den digitale tilstanden i barnehage og skole

Norge ligger langt fremme når det gjelder digitalisering av barnehager og skoler. I Spørsmål til Skole-Norge ser vi at syv av ti skoleledere opplever at den digitale infrastrukturen er av god nok kvalitet, og at lærerne kan gjennomføre et vidt spekter av digital undervisning. Et flertall av kommuner og fylkeskommuner prioriterer å styrke profesjonsfaglig digital kompetanse, og mange ønsker mer kompetanse om bruk av digitale læremidler. De fleste elever lærer å være kritisk til informasjon de finner på internett, men mange rapporterer samtidig at de blir distrahert av egne eller andres bruk av digitale enheter.[24]

Samtidig viser evaluering av fagfornyelsen at det er store forskjeller i elevenes grunnleggende digitale ferdigheter på 10. trinn og vg3[25]. Dette samsvarer med resultatene i den internasjonale undersøkelsen ICILS 2023. I denne undersøkelsen ser vi at norske elever presterer bedre i digital kompetanse enn gjennomsnittet av deltakerlandene, men at det er store ulikheter i elevmassen. I digital kompetanse er det 40 prosent av elevene som presterer på det laveste nivået, noe som er en urovekkende stor andel.

Overordnet vet vi mindre om bruk av digitale verktøy i barnehagen enn i skolen. Spørsmål til Barnehage-Norge for 2023[26] viser at det i de fleste norske barnehager finnes smarttelefon, PC eller Mac, nettbrett,

[23] NOU 2022: 11 - Ditt personvern - vårt felles ansvar
[24] Spørsmål til Skole-Norge høsten 2023
[25] Godt digitalt arbeid i norske-klasserom
[26] Spørsmål til Barnehage-Norge 2023

prosjektor og digitalt kamera. Spørsmålene viser også at det er en liten, men økende tendens til at barnehagene tar i bruk digitale verktøy som avlastning ved manglende personale. Blant barnehagene som gjør dette, svarer de fleste at dette forekommer sjeldnere enn månedlig.

Status for digitaliseringsstrategien

Udirs arbeid innenfor digitalisering har i 2024 i stor grad handlet om å følge opp arbeidet med digitaliseringsstrategien. Vi har fått ansvar for å følge opp 36 tiltak i strategien, inkludert et eget forskningsprogram om digitalisering i barnehager og skoler. I tillegg er det flere oppdrag som skal løses i samarbeid med KS.

Arbeidet i 2024 har dreid seg mye om planlegging og strukturering. Vi har jobbet med å lage veikart for gjennomføring av digitaliseringsstrategien, og vi er i gang med å planlegge arbeidet med å lage handlingsplaner for ulike områder, blant annet for fagopplæring og for barnehage. En viktig lærdom gjennom året har nettopp vært at det er nødvendig å ha en smidig tilnærming til strategien fordi vi må tilpasse oss raske endringer i samfunnet. Eksempelvis brukte vi mer ressurser på KI i 2024 enn planlagt, på grunn av et akutt behov for støtte i sektor. Det mener vi var en nødvendig og god justering. Vi ser at god dialog med departementet er avgjørende for å ha en fleksibel tilnærming til oppfølging av strategien. En felles forståelse for utfordringsbildet, status og prioriteringer er viktig for å arbeide godt med dette feltet.

Gitt den store variasjon blant norske kommuner, og ulike forutsetninger for å håndtere informasjonssikkerhet og personvern, mener vi at det verken er økonomisk lønnsomt eller hensiktsmessig at alle kommuner skal håndtere dette arbeidet på egen hånd. Mange av problemene berører flere aktører samtidig, og er av en slik art at lokal oppgaveløsning blir lite effektivt. En sentral aktivitet i på dette området i 2024, var arbeidet med utredning om nasjonal støttetjeneste for personvern og universell utforming. Dette er en svært kompetanse- og tidskrevende øvelse for kommunene. Primærideen er å gjøre en del av denne risikovurderingen nasjonalt, for å avlaste kommunene. Dette er tydelig kommunisert behov fra en rekke kommuner. Her har vi levert en utredning med våre anbefalinger til departementet.

I 2024 har vi startet arbeidet med å utvikle Læremiddelkatalogen, som er et prioritert tiltak i digitaliseringsstrategien. Vi ser et klart behov for at staten tar en større rolle når det gjelder å gi oversikt over markedet og relevante egenskaper ved digitale læremidler. Selve utviklingsarbeidet er et samarbeid med Sikt og med deltakelse fra KS. Andre aktører, slik som leverandørene, involveres også. Vi har i løpet av 2024 gått fra en utredningsfase til utviklingsfase, og vi opplever at vi har et tett og godt samarbeid med våre samarbeidspartnere. Planen er å lansere en første versjon i 2025 som vil gi en enkel oversikt over markedet.

Forskningsprogram for digitalisering og digital kompetanse

Som et av tiltakene i strategien for digitalisering og digital kompetanse har Udir for første gang etablert et eget forskningsprogram. Forskningsprogrammet, som skal gå over seks år, skal utvikle ny kunnskap av høy kvalitet og relevans for politikkutforming, forvaltning, praksisfelt og allmennheten. Funnene fra forskningen i programmet skal bidra til fornyelse av forskningsfeltet, og være et kunnskapsgrunnlag inn i den offentlige debatten om digitalisering i barnehage og skole. Funnene skal også bidra til utvikling av tiltak rettet mot kompetanseheving hos alle aktører som jobber i eller rundt barnehage og skole, slik at valg og prioriteringer om bruk av digitale løsninger tas på et kunnskapsbasert grunnlag.

Det første oppdraget som er igangsatt er en kunnskapsoversikt over digitalisering i barnehagen. Denne rapporten vil bli levert i juni 2025, og vil bli et viktig grunnlag for å vurdere hvilke kunnskapsbehov som programmet må dekke.

Råd, anbefalinger, veiledninger og kompetansepakker om digitalisering

I tillegg til arbeidet med strategien, har vi gjennom året kommet med flere anbefalinger og veiledere til sektor. I februar publiserte vi anbefalinger om mobilbruk, hvor vi anbefalte å strengt regulere elevers tilgang til og bruk av private mobiltelefoner og smartklokker. Mange skoler hadde allerede regler for mobilbruk, men vi opplevde at anbefalingene ble tatt godt imot. Spørringene vi gjennomførte våren 2024, viste at 96 prosent av skoleledere i grunnskolen oppga at ordensreglementet ved skolen regulerer tilgang til og bruk av mobiltelefoner og smartklokker.

I forbindelse med at vi lanserte ny kompetansepakke for bruk av kunstig intelligens (KI) i skolen, kom vi også med råd om kunstig intelligens i skolen. Målet var å gi bedre kunnskap og støtte til skoler og skoleeiere i arbeidet med KI. Denne pakken var i hovedsak myntet på kommuner og skoler som trengte råd for å komme i gang med arbeidet med KI og å øke kompetansen hos lærere.

I oktober lanserte vi en oppdatert veileder for å skjerme elever mot skadelig innhold på nett. Her kom vi med nye anbefalinger om at alle skoler bør benytte filtre for å beskytte elever mot skadelig innhold. Mot slutten av året publiserte vi nye råd for god digital praksis og skjermbruk i skolen. Rådene omhandler blant annet personvern, at skoler må prioritere digital dømmekraft og planlegge for digitale ferdigheter hos elever på tvers av fag.

I løpet av året har vi også oppdatert rammeverk for lærerens profesjonsfaglige digitale kompetanse. Rammeverket, som består av 7 kompetanseområder, skal gi felles referanseramme og begrepsapparat til alle som jobber med kompetanseutvikling for lærere.

Vi har også lansert en rekke kompetansepakker knyttet til digital kompetanse dette året. Kompetansepakken om kunstig intelligens i skolen skal støtte lærere, skoleledere og skoleeiere i å håndtere fremveksten av kunstig intelligens. Kompetansepakken om systematisk arbeid med digital dømmekraft har fokus på koblingen mellom læreplanverket og digital dømmekraft i praksis, samt sammenhengen mellom digital dømmekraft og kunstig intelligens. Kompetansepakken om digital kompetanse for skoleeiere og skoleledere skal støtte skoleledere og skoleeiere i å tilrettelegge for og lede utviklingsarbeid i profesjonsfaglig digital kompetanse.

Vi ser at det er stor etterspørsel etter kompetanse på dette området. Kompetansepakken om KI var den mest brukte på udir.no i 2024 med om lag 6 000 nye registrerte deltakere. Her tror vi at arbeidet vi har gjort med å gi råd og bygge ut innholdet rundt kompetansepakkene har vært viktig for å støtte sektoren på dette området. Dette er noe vi ønsker å fortsette å videreføre i året som kommer.

Tjenesteforvaltning og systemforvaltning

En annen viktig oppgave på det digitale området er forvaltningen av Feide. I 2024 har vi prioritert arbeid med enklere innlogging for yngre elever samt datakvalitet i Feide. En konsekvens av økende bruk av digitale løsninger for elevene, er at foresatte opplever å ha mindre innsyn i elevenes skolearbeid. Vi arbeider derfor også med å legge til rette for at foresatte via Feide får økt tilgang til elevenes arbeid.

Arbeid for utsatte grupper

På enkelte områder har Udir spesifikke satsninger og tverrgående samarbeid for å møte behovene til utsatte grupper. Disse beskrives i dette kapitlet.

Etatssamarbeidet for utsatte barn og unge

Det overordnede målet med etatssamarbeidet for utsatte barn og unge er å forebygge utenforskap og sørge for at utsatte barn, unge og deres familier får nødvendig og tilpasset hjelp og oppfølging. Samarbeidet skal bidra til bedre koordinering og samhandling på tvers av sektorer og på de ulike nivåene i forvaltningen, både når det gjelder utvikling av tjenester og implementering av innsatser. Det er samarbeid knyttet til flere oppdrag med mål om bedre tilbud til målgruppen.

Det er for eksempel et større oppdrag knyttet til å hjelpe kommunene med å ivareta sitt forebyggende ansvar innen oppvekstområdet, og å sikre god kvalitet i tilbudene. Udir leder to av oppdragene; et oppdrag om å utvikle og tilby et program for tverrsektoriell lederutvikling for kommunale toppledere, og et oppdrag om bekymringsfullt skolefravær i et oppvekstperspektiv. Etatssamarbeidet gir også felles oppdrag til statsforvalterne, og har etablert et samarbeid med dem knyttet til dette. I tillegg leverer etatssamarbeidet hvert år et felles satsingsforslag. I 2024 var dette et forslag om å styrke pågående arbeid mot barne- og ungdomskriminalitet i noen utvalgte kommuner.

Tverrfaglig samarbeid forutsetter at kunnskap om og kultur for samarbeid på tvers av sektorer og etater får fotfeste i de enkelte etater som er med. Det er krevende, da tverrsektorielt samarbeid kan være ressurskrevende og vanskelig å organisere på en god og effektiv måte. Statsforvalter og kommuner har signalisert tydelige behov for konkrete resultater av etatssamarbeidet om utsatte barn og unge. For å lykkes bedre i dette arbeidet har vi i 2024 jobbet med vår interne organisering på området. Arbeidet har god forankring i ledergruppen og det er utarbeidet et mandat for etatssamarbeidet i Udir. Dette har gjort at etatssamarbeidet er knyttet tett opp til vår egen portefølje. Den nye organiseringen har vært et positivt resultat i året som har gått.

Vi har også hatt en pådriverrolle i å utvikle organiseringen av etatssamarbeidet eksternt. Målet har vært en mer effektiv organisering, samt å gjøre de felles møtearenaene mer relevante. Vi har fått positive tilbakemeldinger av de øvrige deltakerne om dette. Vi deltar i AU-sekretariatet, samtidig som vi bidrar inn i en rekke arbeidsgrupper, både i kjernen av samarbeidet og med tilgrensende oppdrag. Et eksempel på et tilgrensende oppdrag er «Systemdemonstrator», som er et prosjekt med samme målgruppe, men forankret i Digitaliseringsstrategien. Vi opplever at det er noen utfordringer knyttet til oppdrag som er avgrenset til segmenter av målgruppen, som ikke Udir nødvendigvis har virkemidler for å møte; eksempelvis utenlandsadopterte eller ungdomskriminelle. Generelt mener vi det er en risiko for at vi ikke lykkes med etatssamarbeidet hvis det blir en arena hvor for mange problemer skal løses på samme tid, og hvor det er for mange punktinnsatser av denne typen.

Etatssamarbeidet preges av at det må jobbes på andre måter enn vi har gjort tidligere. Gjennom arbeidet tilegner vi oss ny kunnskap om hvordan vi kan løse oppdrag sammen, og på innovative måter. Vi har for eksempel ikke tidligere benyttet muligheten til felles anskaffelser som ligger i anskaffelsesreglementet. Det gjør vi nå i oppdraget om den tverrsektorielle lederutviklingen, sammen med Helsedirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Felles anskaffelse og samfinansiering er viktig for å sikre et felles eierskap til tiltaket, også på lengre sikt. Det er viktig at denne typen erfaring deles, og det er avgjørende å finne gode arenaer for kunnskap- og erfaringsdeling for å lykkes i det videre arbeidet.

I tiden fremover ser vi at det er viktig å strukturere og effektivisere arbeidet i større grad. Udir får et mål om gode lag rundt barn og unge i 2025, noe som vi ser på som veldig positivt. Generelt tror vi målstyring kan bidra til å få en bedre struktur på samarbeidet. I løpet av 2025 vil vi også jobbe videre med å operasjonalisere dette målet for statsforvalterne..

Kriminalomsorgen

Det er et krevende utfordringsbilde i kriminalomsorgen, både når det gjelder tilbakeføring til samfunnet i stort, og med opplæring mer spesifikt. Rammene rundt opplæringen påvirker kvaliteten på tilbudet. Det kan handle om at innsatte flyttes mellom fengsler med ulike opplæringstilbud, at kontaktforbud mellom innsatte gjør at de ikke kan ha samme opplæringstilbud, psykiske utfordringer som forårsaker restriksjoner, samt hensyn til sikkerhet. Generelt er det en stor utfordring at innsatte gjenopptar kriminell aktivitet etter soning, noe som har blitt grundig utredet av «Tilbakeføringsprosjektet» og gjennom Riksrevisjonens rapport fra 2022. Det er ingen indikasjoner på at dette utfordringsbildet er blitt forbedret i 2024.

Statsforvalteren i Vestland har ansvar for å følge opp opplæringstilbudet i kriminalomsorgen. Sammen med Statsforvalteren er vi med i et direktoratssamarbeid som handler om tjenestetilbudet til de innsatte og utfordringer knyttet til tilbakeføring etter soning. Udir er representert i styringsgruppen for arbeidet. Statsforvalteren i Vestland deltar i flere forskningsprosjekter, internasjonalt samarbeid, koordinerer og arrangerer fagnettverk, og koordinerer samarbeidet med justissektoren. Imidlertid ser vi at arbeidsdelingen mellom Udir og Statsforvalteren i Vestland kan være uklar for samarbeidspartnerne våre. Fremover vil det være naturlig å se på hvordan dette kan tydeliggjøres.

Blant de store aktivitetene på området i 2024, har vært arbeid med en ny digital skoleplattform for opplæring i kriminalomsorgen «Utvei», STIMULAB-prosjekt «En trygg og forutsigbar overgang fra fengsel til et selvstendig liv i frihet», samt oppdrag om å se på utfordringer og muligheter for tverrsektorielt samarbeid for aldersgruppen 18-24 år som er domfelt. Vårt kanskje aller viktigste tiltak på området, er en tilskuddsordning for opplæring i kriminalomsorgen.

Nyankomne flyktninger

Totalt antall nyankomne flyktninger fra Ukraina var om lag 19 000 i 2024. Det var en vesentlig nedgang i forhold til 2022 og 2023, men totalt er nå ukrainere den største flyktninggruppen i Norge. Den høye ankomsten av flyktninger har medført betydelig press på kommunene om bosetting og integrering.

En vesentlig andel av de nyankomne er mødre med barn, noe som betyr at mange barn har krav på plass i barnehager og skoler. Vi ser at kommunene strekker seg langt i å tilby barn og unge barnehage- og skoleplass i tråd med regelverket. Samtidig er kompetansen til å ta imot de nyankomne flyktningene svært varierende, både med tanke på forsterket opplæring i norsk og psykososial oppfølging.

I 2024 publiserte NIFU sluttrapporten fra sitt forskningsprosjekt om opplæringstilbud til nyankomne elever, på oppdrag fra Udir[27]. Rapporten peker på stor variasjon i hvordan skolene håndterer nyankomne. Dette innebærer at noen nyankomne elever begynner i egne innføringsgrupper eller klasser, mens andre begynner rett i ordinære klasser. Mange får også et delt tilbud med noe opplæring i egne grupper og noe i ordinære klasser. NIFU-rapporten, men også en undersøkelse gjennomført av Ideas2Evidence i 2023, peker på en bekymring for tilbudet til nyankomne ungdom over grunnskolepliktig alder, og at det i noen tilfeller kan være et uklart ansvarsforhold for denne gruppen, mellom kommuner og fylkeskommuner .

[27] Forskning på opplæringstilbud til nyankomne elever

Udir har siden utbruddet av krigen i Ukraina i 2022 undersøkt tilbudet til nyankomne ungdom fra Ukraina gjennom egne spørringer til fylkeskommunene. Siste rapport fra 2024 viser at fylkeskommunene gir ulike typer tilbud til nyankomne, som ordinær videregående opplæring etter opplæringsloven § 5-1, «mer grunnskoleopplæring» etter § 9-7 og ulike typer norsktilbud for de som venter på søknad og inntak. Rapporten viser også noen barrierer i lys av kapasitet, opplevde uklarheter i regelverket og manglende finansiering av tilbud utenfor tilbudsstrukturen. Udir følger videre opp disse funnene i dialog med KD.

Når det gjelder barnehager, ser vi at barnehagestyrere, eiere og barnehagemyndigheter trekker frem mangel på språkkompetanse og mangel på personale med relevant kompetanse som de største utfordringene knyttet til å gi et fullverdig tilbud til fordrevne ukrainske barn. [28]

Som et tiltak for å bidra til økt bemanning i barnehager og skoler, fikk Udir i 2023 og 2024 midler til å utvikle en digital støtteressurs rettet mot nyankomne som ønsker å jobbe i barnehager, skoler eller SFO. Ressursen ble publisert i 2024, og er tatt godt imot. Kurset har mange deltakere og får gode tilbakemeldinger. Udir lyser i 2025 ut en konkurranse for å få innsikt i hvordan ressursen imøtekommer de ulike brukerbehovene, og eventuelle behov for justeringer.

Nasjonale minoriteter

Nasjonale minoriteter er grupper som har en langvarig tilknytning til Norge, og har bidratt til å forme den kulturarven vi har i Norge. Norge har ratifisert Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter og Minoritetsspråkpakten.

I Norge har vi fem folkegrupper som har status som nasjonale minoriteter; kvener/norskfinner, jøder, skogfinner, romer og romanifolk/tatere. Status som nasjonal minoritet innebærer at Norge har særlige forpliktelser for å legge til rette for at minoritetene kan uttrykke, bevare og videreutvikle sin kultur og identitet. Kvensk, romani og romanes har, i tillegg til de samiske språkene, status som nasjonale minoritetsspråk i Norge.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport[29] beskriver en historie preget av fornorskningspolitikk, segregering og usynliggjøring som har rammet de nasjonale minoritetene på ulike måter. Mange har opplevd diskriminering og utenforskap i samfunnet, og enkelte minoritetsgrupper har lav tillit til myndighetene. Det er en utfordring også i dag at det er lite kunnskap i befolkningen om de nasjonale minoritetene.

Utdanningsdirektoratet har flere virkemidler som har til hensikt å bidra til økt kunnskap om og for de nasjonale minoritetene. Både rammeplanen for barnehage og læreplanverket sier at alle barn og elever skal lære om det samiske og de nasjonale minoritetene. Dette ble dessuten styrket i nye læreplaner som tredde i kraft fra 2020. På en læreplankonferanse for skoleeiere, skoleledere og lærere i april 2024 ble det gjennomført en panelsamtale mellom unge med samisk bakgrunn og bakgrunn fra de nasjonale minoritetene. Formålet var å øke bevisstheten om disse folkegruppene og deres rettigheter i skolene og de som jobber med skole. Samer og nasjonale minoriteter var også tema på et forum for den kulturelle skolesekken i november 2024.

Det kvenske språket er i en sårbar posisjon i samfunnet. Det er få morsmålsbrukere, og det er få lærere og elever som tar faget «Kvensk eller finsk som andrespråk». Det har imidlertid vært en positiv utvikling i elevtall de senere årene, og i 2024 var det registrert 60 elever på faget fra første til 10. trinn i GSI. Udir forvalter dessuten en tilskuddsordning for læremidler til læreplanen i kvensk eller finsk som andrespråk.

[28] Spørsmål til Barnehage-Norge 2022
[29] Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport

Vi har sett en positiv utvikling i søknader og det er økende tilgang på læremidler i faget. Det har også vært en positiv utvikling i søknader og tildeling av prosjektstøtte til arbeid for å fremme kvensk i barnehager i Troms og Finnmark.

Udir gir støtte til flere prosjekter som på ulike måter jobber for inkludering av minoritetsgrupper i barnehage og skole, deriblant lokale prosjekter for å styrke arbeidet for romer i barnehage og skole og støtte til sentre som jobber for menneskerettigheter og likestilling, eksempelvis Dembra og andre aktører som bidrar til å oppfylle regjeringens handlingsplan mot antisemittisme.

Øvrig støtte til sektor

Tilskudd

Av tilskuddene fra Udir går om lag 7 milliarder til grunnfinansiering av privat grunn- og videregående skoler. Tilskuddet er regelstyrt og justeres på bakgrunn av elevtall. I tillegg går 1 milliard til folkehøgskoler. Dette tilskuddet er budsjettstyrt, men deler av tilskuddet justeres på bakgrunn av elevtall. Vi utbetaler også 150 millioner til grunnfinansiering av organisasjoner og freds- og menneskerettighetssentre, samt 1,5 milliard til kompetansehevingstiltak i sektor. Resten, om lag 1,5 milliarder kroner, er enkeltstående tilskudd som tildeles direkte over statsbudsjettet. For disse tilskuddene ønsker vi å utvikle en systematikk for å vurdere effekten av dem. I løpet av 2025 vil vi derfor gjøre en gjennomgang basert på kvantitative og kvalitative indikatorer for disse ordningene.

Vår årlige rapport om tilskuddsforvaltning inneholder blant annet en risikovurdering av alle ordninger. Det er kun én ordning som over tid er vurdert til høy risiko: tilskudd til skoler godkjent etter privatskoleloven 6A. Dette er skoler godkjent på særlig grunnlag, herunder religion, kunst og musikk. Grunnlaget for risikovurderingen er at det ikke eksisterer måltall for kvaliteten i opplæringen ved disse skolene, vi har lite informasjon å kontrollere mot og det kan være incentivproblemer knyttet til innrapportering av elevtall.

Basert på den årlige rapporten om tilskuddsforvaltning, er vårt inntrykk at tilskudd til de øvrige private skolene fungerer godt. Resultatene her, og i Udirs analysebrett for statistikk, viser overordnet at skolene har minst like gode resultater som offentlige skoler innen nasjonale prøver, eksamens- og standpunktkarakterer og trivsel. Skolene har en litt høyere andel individuell tilrettelegging, men dette er sannsynligvis basert på elevsammensettingen. Per i dag går om lag 5 prosent av alle elever i private skoler.

Vi har de siste årene tatt tilbake forvaltningsoppgavene for flere ordninger fra statsforvalterne, fordi ordningene har blitt endret eller behovet for lokalt kjennskap er mindre vektlagt. Blant annet er det etablert mer og bedre registerdata som midlene kan fordeles ut fra. Vi har i tillegg utviklet et solid og effektivt system for å forvalte tilskuddsporteføljen, som gir stordriftsfordeler i tilskuddsforvaltningen. Svømming i barnehage er et eksempel på et tilskudd som fortsatt ligger hos statsforvalterne. Det er stor etterspørsel på tilskuddet, og behov for lokalkunnskap for å gjøre vurderinger av søkerne og tilskuddsbehovet. Inntrykket vårt er at dette tilskuddet treffer målgruppen på en god måte. Vårt inntrykk er også at statsforvalternes arbeid fungerer godt på alle tilskuddsordningene hvor de fortsatt har forvaltningsoppgaver.

En ny tilskuddsordning som ble innført i 2024 var til skolemiljøteam (også omtalt i kapittelet om skolemiljø). Budsjettet var 15 millioner, og Udir fikk inn hele 240 søknader. Nesten alle de store kommunene i Norge leverte søknad. Udir vurderte søknadene basert på skjønn, men vurderingen var krevende ettersom søknadene hadde variabel kvalitet. 23 av kommunene som søkte fikk midler gjennom ordningen. Risikoen ved en slik innretning er at de som skriver gode søknader får midler, men at disse ikke nødvendigvis er de med størst behov. Generelt ønsker vi i større grad å bruke registerdata til å fordele tilskuddsmidler, da dette er en mer nøyaktig og nøytral informasjonskilde. I tillegg vil det være mer effektivt forvaltningsmessig både for kommunene og oss. Trenden har imidlertid gått motsatt vei; det etableres flere søknadsbaserte tilskuddsordninger med tildeling basert på skjønn.

Deling av data

Det er store ambisjoner for hvordan offentlig sektor og næringsliv skal kunne gjenbruke og viderebruke data for å lage gode tjenester. For å få til dette må dataene beskrives, og tilgjengeliggjøres i den grad det er mulig. Digitaliseringsdirektoratets veileder for rammeverket for datadeling, Orden i eget hus, er nylig revidert fordi man ser at det er for ambisiøst å ta utgangspunkt i at virksomhetene skal tilgjengeliggjøre informasjon om absolutt alt av data som kan beskrives åpent. I stedet er det en vridning mot å fokusere på de mest sentrale dataene og sørge for at disse er beskrevet i henhold til standarder, og at de er tilgjengeliggjort der det er aktuelt. Dette er mer i tråd med det Udir også ser, at det er viktigst for oss å prioritere tilgjengeliggjøring av de datasettene som er mest etterspurt.

Udir får mange henvendelser fra ulike forskningsmiljøer, datainitiativer eller lignende som ønsker å bruke data vi forvalter. Vi har tilgjengeliggjort beskrivelser av de mest sentrale dataene våre, både via egne nettsider og gjennom Felles datakatalog. Flere av datasettene som inneholder åpne data er tilgjengeliggjort via API, slik som de nasjonale registrene og data fra Elevundersøkelsen. Det er ambisjoner om å gjøre flere av datasettene våre tilgjengelige via API.

Udir er del av Kunnskapssektorens datafellesskap (KUDAF). Vi mener det i slike samarbeid er viktig å ta utgangspunkt i konkrete eksempler der vi ser at deling av data har stor nytteverdi, slik som tiltak innenfor livshendelsen Alvorlig sykt barn. Deling av data er også sentralt i etatsgruppen for digital transformasjon i utdanningssektoren. På tvers av de mange initiativene og samarbeidene, i og utenfor utdanningssektoren om Orden i eget hus og deling av data, er det viktig å koordinere innsatsen og sørge for et oversiktlig bilde, både for konsumenter og tilbydere av data.

Kunnskapsformidling

Gjennom forskning, statistikk, brukerundersøkelser og spørringer utvikler vi kunnskap om tilstanden i barnehage, SFO, skole og fagopplæring. Formålet er både å støtte en kunnskapsbasert politikkutvikling og formidling til ansatte som jobber med og i barnehager og opplæring. I arbeidet med formidling av denne kunnskapen ønsker vi å støtte sektor, være nyttig og ha en tydelig stemme utad. For å oppnå dette trenger vi god og solid brukerinnsikt, og vi trenger å bruke ulike typer kanaler.

Formidling av forskning

Formidling av forskning har over tid vært høyt prioritert i Udir. Omfanget gjør imidlertid at det er utfordrende å formidle de store kunnskapsmengdene vi har på en måte som kommer til nytte i sektoren. I 2023 publiserte vi 55 forsknings- og evalueringsrapporter. I 2024 jobbet vi for å redusere antall rapporter, og å benytte andre formidlingsformer. Resultatet var at vi i 2024 fikk redusert antall publiserte rapporter til 32.

En annen utfordring har vært mangel på kapasitet til å systematisere kunnskapen godt nok. Med den konsekvens at vi ikke alltid går nok i dybden på den kunnskapen som vi faktisk får gjennom de ulike forskningsrapportene, og at vi ikke alltid i tilstrekkelig grad ser sammenhengen mellom de ulike forskningsprosjektene. Vi opplever også at det er nødvendig med en form for bearbeidet formidling til sektor, fordi mange ikke har mulighet til å lese og sette seg inn i hele forskningsrapporter. Derfor har webinarer som formidlingskanal i større grad vært prøvd ut i 2024. Erfaringen er at dette er en effektiv måte å formidle sammenstilt kunnskap, og gjør at man kan nå ut til flere tilhørere.

Evalueringsprosjekter

I 2024 ble flere store evalueringsprosjekter som omhandler barnehage avsluttet. Blant annet evalueringen av implementering av rammeplanen, ulike måter å organisere barnehagen på, evaluering av psykososialt skolemiljø, evaluering av seksårsreformen. I februar arrangerte vi sluttkonferanse for Evaluering av implementering av rammeplanen i Bergen. Det var stor interesse for konferansen.

Den årlige publikasjonen Vetuva formidler forskning og ny kunnskap om barnehagen til barnehageansatte. Udir har nå gjennomført en evaluering av Vetuva, for å undersøke hvor godt magasinet treffer målgruppen. Kort oppsummert tyder evalueringen på at barnehagene opplever at Vetuva er en nyttig ressurs med riktig innhold på riktig nivå og i riktig format, som treffer sektorens behov. Samtidig ser vi at vi må gjøre magasinet bedre kjent. Dette vil vi arbeide videre med i 2025.

Udir har også flere store pågående evalueringsprosjekter som omhandler kvalitet i skolen. Blant annet evalueringen av Fagfornyelsen, deltakelse i internasjonale studier, evaluering av opplæringsloven, fag og timefordeling i videregående opplæring, forsøk med nye vurderingsformer – med flere. I august 2024 ble forskningsprogrammet om digitalisering og digital kompetanse i skolen opprettet. Dette gir oss årlig et enormt kunnskapsgrunnlag.

Mengden forskningsprosjekter

Det er viktig å ha en dialog med departementet om hvilke forskningsprosjekter vi skal delta i. Mange prosjekter gjør at belastningen på sektor blir for stor, og det blir vanskelig å rekruttere både gode forskere og deltakere til studiene. Dette gir en risiko for at kvaliteten på den forskningen vi får, ikke blir bra nok. Det vil igjen gi oss et mer usikkert og begrenset kunnskapsgrunnlag. Vi mener det er riktig å prioritere større prosjekter med høy kvalitet, fremfor flere, små prosjekter som pågår samtidig. Større prosjekter er også mer attraktive for forskerne med høy kompetanse. Også i forskningsprosjekter og evalueringer merker vi sektors kapasitetsutfordringer. Det er stadig vanskeligere å få tak i respondenter til intervjuer og undersøkelser. Dette gjenspeiles også i spørringene til skoler og barnehager, der vi ser at svarprosenten går ned.

Råd og nytte til sektor

Vi har i 2024 utviklet og iverksatt en ny strategi for kunnskapsformidling, med mål om at kunnskapsgrunnlaget skal tas i bruk av flere, og bidra til å støtte og utvikle sektor. Et sentralt grep i strategien, har vært å utvikle og formidle tydelige råd, basert på forskning og annen kunnskap. Vi publiserer både en forskningsartikkel og en artikkel med råd. I 2024 publiserte vi nye råd og kunnskap om fravær, digitalisering og skolemiljø på eget initiativ, i tillegg til KI og bruk av mobiltelefoner og smartklokker på oppdrag fra KD. Disse rådene er nærmere omtalt i kapitlene om skolemiljø og digitalisering.

Rådene formidler vi ut i ulike kanaler. Både besøkstallene på de nye temasidene vi har bygget opp rundt rådene, og tilbakemeldingene på rådene er gode. På en måling på nettsidene, svarer 96 prosent «ja» på spørsmålet «Er innholdet på denne siden nyttig for deg?». I tillegg har vi blitt kontaktet av ansatte og ledere i sektor som ønsker egne fysiske plakater med "Udirs råd" til bruk lokalt, og rådene har blitt sitert direkte i mediene og i sosiale medier.

For å utarbeide gode og nyttige råd, er det nødvendig å ha god innsikt i brukernes behov, slik at vi vet hva det er sektor trenger råd om. At vi treffer på temaene vi har valgt, underbygges av resultatene i Spørsmål til Skole-Norge. På spørsmål om hvilke temaer respondentene ønsker mer informasjon om fra Udir, er de valgte temaene blant de som oftest er nevnt. I det videre arbeidet med å utvikle råd mener vi det er sentralt å jobbe med å spre rådene, fremfor å lage råd på mange flere temaer.

Medieomtale og tillit

De siste årene har det vært en betydelig økning i medieomtalen av Udir. I 2024 hadde vi over 8 000 omtaler. Omtrent 40 prosent av artiklene Udir var nevnt i hadde en negativ vinkling. Vi har også fått gjennomført flere omdømmeundersøkelser de siste to årene. Trenden er at Udirs omdømme går noe ned. Et godt omdømme er viktig fordi det bygger tillit og troverdighet. Når vi har et godt omdømme, er det mer sannsynlig at andre vil lytte til oss, samarbeide med oss, og jobbe hos oss. Vi ser at enkelthendelser påvirker omdømmet i stor grad. Større prosesser som har påvirket omdømmet negativt er

Elevundersøkelsen og eksamen. Udir har et bedre omdømme på barnehagefeltet og blant lærere i videregående skole. I tiden fremover vil vi jobbe for økt omdømme gjennom å synliggjøre gode leveranser.

En annen utfordring som Udir står overfor er hvordan vi skal svare ut og forholde oss til den offentlige debatten. Sterke stemmer i media påvirker synspunkt og oppfatninger om sektoren, og i noen tilfeller er disse synspunktene anekdotiske. Med utgangspunkt i et større kunnskapsgrunnlag kan Udir gi et mer nyansert bilde. Samtidig har vi ikke alltid et godt nok kunnskapsgrunnlag til at Udir kan gå ut med en tydelig stemme i den offentlige debatten. Dette gjelder blant annet diskusjonene om fravær og skjermbruk.

Helhetlig design i digitale tjenester

I 2024 startet vi et prosjekt for å utvikle helhetlig design i Udirs digitale tjenester og andre kommunikasjonsflater. Bakgrunnen for dette var en kartlegging som viste at de digitale tjenestene manglet helhetlig design og brukeropplevelse, og at det var mye dobbeltarbeid med design. Vi startet derfor utvikling av et felles designsystem for Udir. Hensikten med designsystemet er at Udir skal ha en tydelig identitet, brukervennlige løsninger og effektiv utvikling. Vi ønsker at det skal være enkelt å kjenne igjen Udir og å bruke våre tjenester.

4. Styring og kontroll i virksomheten

Overordnet vurdering av styringen

Udirs interne styring sikrer etterlevelse av kravene i økonomiregelverket og instrukser gitt av Kunnskapsdepartementet. Vi gjennomfører faste årlige prosesser knyttet til å fastsette mål, prioritere, planlegge og budsjettere ressurser, følge opp og rapportere. De samme prinsipper er lagt til grunn for vår styring av underliggende virksomheter. På bakgrunn av dette har Udir en forsvarlig drift med god økonomistyring og tilfredsstillende regeletterlevelse.

I 2024 gjennomførte Kunnskapsdepartementet sammen med Udir en prosess for å fastsette nye mål og resultatkrav for vår virksomhet. Disse ble gjort gjeldende av departementet i tildelingsbrevet for 2025. Vi opplever at dette har vært en god og involverende prosess, med utgangspunkt i kunnskapsgrunnlaget. Og vi er fornøyde med det nye målbildet som skal styrke arbeidet for å oppnå positiv utvikling i barnehage og opplæring. Parallelt har vi fortsatt utviklingen mot en mer helhetlig og strategisk styring. I tiden som kommer blir det særlig viktig å sikre et godt grunnlag for prioriteringer og veivalg, slik at vi kan snu den negative utviklingen på viktige områder som læring og trivsel. I 2025 vil vi særlig utvikle bruken av styringsinformasjon. Det vil også være nødvendig å justere prioriteringer knyttet til leveranser og ressursbruk. I mange tilfeller vil nødvendige justeringer kreve dialog og avklaringer med departementet. Vi vil gi innspill på dette hvor det kan være aktuelt og hensiktsmessig.

Når det gjelder tilskuddsforvaltning, tilskuddskontroll og tilsyn, viser vi til redegjørelser i vedlegg til årsrapporten. Rapportering om styring av underliggende virksomheter vil skje 15. april 2025.

Risikovurdering i 2024

De største risikoene våre dreier seg om læring og trivsel, eksamen, regeletterlevelse, sektors forutsetninger for å ta i bruk virkemidlene våre, og digitalisering. Alle disse risikoene blir utførlig omhandlet i del III av årsrapporten i forbindelse med årets aktiviteter og resultater, i tillegg til at de omtales i kapitlene Leders beretning og Fremtidsutsikter. Her følger et kort sammendrag.

Det siste året har vi jobbet målrettet for å redusere de største risikoene vi har identifisert. Vi er fornøyde med at vi har klart å oppnå god utvikling på eksamensfeltet. Vi har jobbet strukturert sammen med statsforvalterne og KS for å redusere risiko for gjennomføring av eksamensperiodene i 2024, med god effekt. Tett dialog med Kunnskapsdepartementet har også vært en viktig faktor. Det er likevel fremdeles en høy risiko som må håndteres, og vi ønsker en fortsatt tett dialog om dette området.

Vi er nå særlig bekymret for nedgangen i lærings- og trivselsresultater, og det er her vi har størst utfordringer med å finne riktige risikoreduserende tiltak. Vi vil jobbe for å fremskaffe mer kunnskap samtidig som vi vil tilpasse virkemidlene våre der vi har grunnlag til å tro at det kan ha en innvirkning. Innenfor læreplanverket vil vi utarbeide en plan for smidig justering basert på behov for utvikling.

I arbeidet med videreutvikling av Udirs virkemiddelapparat blir det viktig å sørge for at virkemidlene er til nytte for kommuner, fylkeskommuner og private eiere med et bredt spekter av ulike forutsetninger.

Økonomi, kapasitet og kompetanse er ulikt innrettet og medfører variasjon i aktørenes behov for våre støttetjenester, men også i mulighetene for å ta dem i bruk. Det er vår vurdering at omfanget av tiltak på noen områder kan overskride sektors kapasitet til å nyttiggjøre seg det som er tilgjengelig. I 2025 skal vi fortsette arbeidet med å øke kunnskapen vår om sektors behov og muligheter for å ta i bruk støtte fra Udir. Dette vil muliggjøre en større grad av tilpasning og differensiering av våre virkemidler. I dette ligger også en fortsatt videreutvikling av kommunikasjonen mot sektor. Små og mellomstore aktører kan ha begrensede ressurser til å manøvrere i gjeldende råd og tilgjengelige støttetjenester. For disse er det særlig viktig at staten kommuniserer tydelig og konsekvent. Gjennom 2024 har Udir jobbet med å tydeliggjøre råd og anbefalinger til sektor, noe vi opplever som en god utvikling. Arbeidet er imidlertid langt fra ferdigstilt, og dette vil prioriteres også i 2025.

Vi vurderer at regeletterlevelsen i sektor fortsatt er for lav. Samtidig vurderer vi at arbeidet med støtte til innføring av ny opplæringslov har vært vellykket og slik sett redusert risiko for regelverksetterlevelse i skolen. Resultatene fra NIFUs kommende evaluering av støtte til innføring av opplæringsloven, kan bidra til hjelpe oss med å finne mer treffsikre tiltak. Evalueringen vil også kunne gi oss grunnlag for å foreslå endringer i regelverket der det ikke fungerer etter hensikten. Årsakene til lav regeletterlevelse er sammensatte, og det er viktig å jobbe godt over lang tid med å støtte kommuner, fylkeskommuner og private eiere i dette arbeidet.

Digitalisering i sektor er et komplekst område som vil by på mange ulike retningsvalg. Udir jobber planmessig med digitaliseringsstrategien, og vår vurdering er at det er viktig å satse på en bærekraftig og balansert digitalisering i tråd med strategien. Arbeidet med digitaliseringsstrategien går etter plan, noe som er positivt med tanke på å redusere risiko.

I sum er det planlagt en rekke tiltak for å redusere risiko, noe vi mener kan ha god effekt på tjenestene som barn, elever og voksne i opplæring mottar. Likevel er det viktig å understreke at ikke all risiko vil kunne reduseres på denne måten. Særlig kapasitetsproblemer i barnehager og skoler ligger utenfor Udirs kontroll.

Når det gjelder internkontroll, er IT-styring fremdeles en prioritert risiko. I 2024 har vi sentralisert oppfølging av systemeiere, samt etablert tverrfaglige team for systemutvikling, IT-sikkerhet, anskaffelser, pålogging og tilgang, design, test, og plattform. Vi opplever at det har gitt utvikling mot en mer helhetlig styring av dette området. Dette arbeidet vil fortsette også i tiden som kommer. Et tilgrensende område er informasjonsforvaltning. Her er det i 2024 publisert ytterligere informasjon om tilgjengelige datasett. Vi jobber strukturert med deling av data og med ivaretakelse av personvern og informasjonssikkerhet. Samtidig ser vi at det er behov for enda tydeligere prioriteringer for å kunne innrette tiltak og ressursbruk på en hensiktsmessig måte.

Styring av statsforvalterne

Statsforvalteren har en nøkkelrolle i utbredelsen av virkemidler innenfor barnehage og opplæring, og løser mange viktige oppgaver. I 2024 har særlig to områder hatt stor oppmerksomhet i Udirs styring: håndhevingsordningen og eksamen. Innenfor håndhevingsordningen har Udir brukt mye ressurser på å støtte statsforvalterne i å håndtere saksmengde og etterslep fra tidligere år, og det har bidratt til en positiv utvikling på saksbehandlingstiden. Når det gjelder eksamensgjennomføringen er risikoen tatt betraktelig ned i forhold til 2023, og statsforvalternes arbeid har vært avgjørende for å få til dette, blant annet gjennom tilsyn med fylkeskommunene. Vi ser at statsforvalterne jevnt over jobber godt med sine oppgaver innenfor barnehage og grunnopplæring, og dette har vært prioritert også fra Udirs side.

En annen viktig oppgave for statsforvalterne er å forvalte tilskudd innenfor kompetanseutvikling, samt å være sekretariat for Samarbeidsforum i ordningene. Statsforvaltere jobber strukturert med dette, men de melder om at det er ressurskrevende å få Samarbeidsforum til å fungere etter hensikt. Tilbakemeldinger viser også at statsforvalterne løser forvalterrollen ulikt, og det er noe variasjon i praksis for tildelinger. Dette kan tyde på at det er behov for en tydeliggjøring av rollene her. Dette jobbes det med innenfor rammene av det nye helhetlige systemet for kompetanse- og karriereutvikling.

Statsforvalterembetene har en knapphet på ressurser i forhold til mengden styringskrav og lovpålagte oppgaver. Høy turnover er også en utfordring jevnt over. I tiden som kommer er det viktig å få tydeliggjort prioriteringene i Udirs styring, for å sikre at statsforvalternes ressurser settes inn der behov og risiko er størst i hvert enkelt embete. Statsforvalterne vil få nye mål fra og med 2026, og i den forbindelse vil vi foreta en gjennomgang av statsforvalternes porteføljer, forbedre tildelingsbrevene, og jobbe mot en mer individuell oppfølging av embetene. Vi vil også foreta en gjennomgang av finansieringsmodellen deres, for å se på muligheter for forenkling og få størst mulig samsvar mellom ressurser og oppgaver. I tillegg ønsker vi å jobbe for en bedre sammenheng i styringen av statsforvalterne med øvrige sektorer på oppvekstfeltet, slik at vi kan oppnå målet om gode lag rundt barn og elever.

Vi forventer at utviklingen av styringen vil gi positive effekter for statsforvalternes arbeid. De blir stadig viktigere for Udir, ettersom vi trenger å forstå kommunene og fylkeskommunenes behov enda bedre slik at vi kan tilpasse egne virkemidler. Derfor jobber vi strukturert med å legge til rette for en tett og god dialog med statsforvalterembetene. På enkelte områder vil det på sikt også være behov for å se på oppgavefordeling mellom Udir og statsforvalterne. Dette gjelder blant annet opplæringen i kriminalomsorgen, som er konkret omtalt i del 3. Det kan også gjelde enkelte forvaltnings- og veiledningsoppgaver på regelverksområdet.

Styring av De samiske videregående skoler og Sørsamisk kunnskapspark

Beslutningen om å styrke oppfølgingen av de statlige samiske virksomhetene ved å opprette en egen samisk avdeling i Tromsø vil bidra til at direktoratet får bedre kapasitet til løpende oppfølging av De samiske videregående skoler, Karasjok og Kautokeino og Sørsamisk kunnskapspark. Gjennom dette grepet ønsker vi å følge opp skolene tettere, slik en fylkeskommune gjør ovenfor sine videregående skoler. Dette gjelder et bredt spekter av eieroppgaver; læreplaner, pedagogisk arbeid, arbeidsmiljø, økonomi- og budsjettoppfølging med mer. Ved å plassere avdelingen i Tromsø vil direktoratet være tettere på de samiske fagmiljøene og avdelingen vil kunne understøtte direktoratets øvrige arbeid med samisk språk og kultur.

Høsten 2024 ble det fastsatt et tydelig mandat for Sørsamisk kunnskapspark, etter konsultasjoner med Sametinget. Mandatet er tydelig på at virksomheten skal prioritere sørsamisk språkopplæring, men åpner for at virksomheten ved kapasitet også kan tilby språkopplæring i nord- og lulesamisk. At Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Sametinget er omforent om et mandat, vil forhindre usikkerhet rundt hva som skal være virksomhetens tilbud og sørge for mer stabil drift.

Fellesføringer og krav til årsrapporten

Systematisk og helhetlig arbeid for å redusere klimagassutslipp, naturfotavtrykk og energibruk

Våre bidrag til redusert klimagassutslipp, naturfotavtrykk og energibruk er i hovedsak knyttet til reiseaktivitet, anskaffelser og forvaltning av bygg. Vi etterlever statens reiseavtale for reiser innenlands og utenlands, der det stilles krav om at man ut fra klimahensyn alltid skal vurdere om en reise er nødvendig, før den gjennomføres. I tillegg har vi også interne retningslinjer som skal bidra til at miljøhensyn blir vektlagt ved gjennomføring av reiser, for eksempel ved valg av transportmiddel. Sammenlignet med før pandemien har vi redusert reisevirksomhet.

I 2024 inngikk vi ny leiekontrakt og rehabiliterte lokalene i Oslo. Det medførte en reduksjon i arealbruk med 40 prosent, som vil medføre betraktelig lavere energiforbruk. 2025 vil være første år med full effekt av dette. Under ombyggingen ble skadede materialer gjenbrukt i akustiske elementer, og hele 80 prosent av inventar og møbler i de nye lokalene er gjenbrukt. Vi vurderer fortløpende om det kan gjøres ytterligere energisparende tiltak knyttet til kontorlokaler. I alle våre anskaffelser vurderer vi om det er relevant og forholdsmessig å stille miljøkrav.

Konsulentbruk

Konsulentdelen av de samlede driftsutgiftene til Utdanningsdirektoratet på alle kapitler og poster i 2024 var på 14,1 prosent. Dette er en nedgang på 1,2 prosentpoeng sammenlignet med året før. Dei to siste årene er nedgangen på 4,2 prosentpoeng. 96,7 prosent av konsulentbruken, som for 2024 utgjorde 210 mill. kroner, er relatert til direktoratets tildelinger på barnehage- og skolefaglige poster. Disse består av mange ulike satsinger og tiltak, og med varierende varighet og budsjettmessig størrelse. Gitt direktoratets størrelse og organisering vil det derfor være lite hensiktsmessig for direktoratet å ha egen kompetanse innenfor mye av denne porteføljen. I hovedsak gjelder dette konsulenttjenester innenfor forskning, evaluering og kartlegging med 42 prosent, og til utvikling av programvare og IKT-løsninger med 52 prosent.

Utdanningsdirektoratet har en forvaltningsmodell innenfor IKT-området hvor rollen tjenesteansvarlig, systemforvalter og driftskoordinator bemannes av egne ansatte, mens andre roller og IT-kompetanser bemannes gjennom kjøp av konsulenttjenester. Det gjennomføres avrop på rammeavtale for IT-kompetanser ved behov for innleie av konsulenter, hvor det legges betydelig vekt på at leverandørene bygger kunnskap om direktoratet og vårt forvaltningsoppdrag. Eksisterende forvaltningsmodell ble etablert i 2020 etter en vurdering av at direktoratet ikke hadde lykkes godt med tidligere forsøk på å ansette IT-kompetanse. I 2024 påbegynte direktoratet drøftinger om egne ansatte istedenfor konsulentkjøp, og skal i 2025 arbeide videre med muligheter og risiko ved ansettelser av mer IT-kompetanse. På drift på kapittel 220 post 01 økte bruken av konsulenttjenester fra 5,5 mill. kroner i 2023 til 7 mill. kroner i 2024, en økning på 27 prosent som i hovedsak skyldes konsulenttjenester til rekrutteringsbistand, innenfor utvikling av programvare og IKT-løsninger. Om lag 0,7 mill. kroner av dette ble brukt på konsulenttjenester til kommunikasjonsrådgivning og design. Konsulentdelen av lønnsutgifter utgjorde 58,3 prosent i 2024, en nedgang fra 2023 da delen var 64,5 prosent.

Offentlige anskaffelser

Vi har i 2024 lyst ut og tildelt 19 ordinære konkurranser. Dette er 25 færre enn i 2023. Statens innkjøpssenter tar seg av de fleste fellesavtalene for staten og vi bruker disse avtalene aktivt. Vi har flere egne rammeavtaler på områder som ikke dekkes av statens innkjøpssenter og har kjørt 75 minikonkurranser i 2024. I 2023 var tallet 74. Vi har interne retningslinjer for offentlige anskaffelser som blir fulgt opp.

Likestilling og mangfold

Rapportering etter likestillings- og diskrimineringsloven § 26 er å finne i vedlegg om Aktivitets- og redegjørelsesplikten (ARP).

Sikkerhet og beredskap

Utdanningsdirektoratet har kartlagt sine verdier i sammenheng med prosjektarbeid i 2022. I 2024 har vi jobbet videre med bevisstgjøring av verdier og risiko i virksomheten. Avhengigheter er beskrevet i beredskapsplaner og i systemoversikten. Våren 2025 er det planlagt en øving for ledelsen, som blant annet vil ha bevissthet om verdier og avhengigheter med hensyn til nasjonal sikkerhet i fokus.

Utdanningsdirektoratet jobber systematisk med ROS-vurderinger for at ledelsen så langt som mulig har kunnskap om hvilke typer hendelser som kan ramme virksomheten. Vi reviderer årlig vår helhetlige ROS-analyse for IT, personvern og samfunnssikkerhet. De områdene som er identifisert med høyest risiko for vår virksomhet er uønsket tilgang til informasjon (barn og unges personopplysninger), nedetid som følge av angrep og manglende tilgjengelighet til tjenester og informasjon.

Vi gjennomførte en krise- og beredskapsøvelse for utvidet ledergruppe i 2024, hvor flere scenarioer ble diskutert. De viktigste læringspunktene var behov for jevnlig gjennomgang av tiltakskortene, varslingsrutiner og oppdaterte beredskapsplaner. En større beredskapsøvelse ble startet planlagt høsten 2024 i samarbeid med KD og KDs underliggende virksomheter. Det er besluttet at øvelsen skal gjennomføres i april 2025.

Udir har gjennom mange år kontinuerlig forbedret sitt styringssystem for sikkerhet. I desember 2023 fikk Udir etablert NBN-nett etter å ha deltatt i prosjektet «Sikkerhetsrigg» som var organisert av Kunnskapsdepartementet. I forbindelse med etableringen av NBN-nett oppdaterte vi også vår sikkerhetsdokumentasjon i sammenheng med kunnskap om vårt risikobilde. Vi følger retningslinjene for sikkerhetsstyring fra NSM og ISO-standard 27001 for informasjonssikkerhet. Hovedaktiviteter er lagt inn i årshjul og sikkerhetsarbeidet rapporteres jevnlig til ledelsen i samarbeid med team for virksomhetsstyring. Vi planlegger å revidere styringssystemet i 2025.

Helse, miljø og sikkerhet

Vi jobber systematisk med helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid for å sikre et godt arbeidsmiljø for alle ansatte i Utdanningsdirektoratet. HMS-håndboken legger til rette for at dette arbeidet blir håndtert i samsvar med krav til lover og forskrifter, og er tilgjengelig for alle ansatte.

Våre mål for HMS-arbeidet i Udir 2024 var:

- Gode og inkluderende arbeidsfellesskap
- Trygge og funksjonelle arbeidsplasser
- God sikkerhetskultur og beredskap

Arbeidsmiljøutvalget (AMU) har kvartalsvis møter, og gjennomfører fortløpende risikovurdering knyttet til HMS etter behov.

Som en del av det systematiske HMS-arbeidet og kartlegging av risikoforhold i direktoratet, gjennomførte vi en overordnet risikovurdering for virksomheten i samarbeid med vernetjenesten, i tillegg til vernerunder ved alle lokasjonene i 2024. Risikovurderingen og evaluering av tiltak følges opp fortløpende.

Vi utarbeidet en strategi med handlingsplan for arbeidet med mangfold og inkludering i direktoratet for perioden 2024-2025, som også knytter seg til arbeidet med aktivitets- og redegjørelsesplikten. Vi gjennomførte en del tiltak i 2024 og vil fortsette oppfølgingen i 2025.

I 2024 reviderte en partssammensatt arbeidsgruppe våre etiske retningslinjer og varslingsrutiner. I etterkant av revisjonen ble det utarbeidet et digitalt kurs om etikk, moral og etiske dilemmaer. Kurset inneholder oppgaver som kan gjøres i grupper eller individuelt, og er obligatorisk for alle nyansatte i direktoratet. Kurset ble lansert i forbindelse med våre årlige HMS-uker, hvor flere avdelinger/divisjoner gjennomførte dette samlet i felles møter.

Udirs årlige HMS-uker ble gjennomført høsten 2024, med temaet etikk og inkludering. I tillegg til gjennomføring av kurset «etikk, moral og etiske dilemmaer» nevnt ovenfor, ble det gjennomført faglige og sosiale aktiviteter på alle lokasjonene, med mulighet for å delta på flere av aktivitetene digitalt. Det ble også gjennomført førstehjelpskurs som bidrar til å øke vår førstehjelpskompetanse og vår evne til å håndtere eventuelle hendelser.

Lærlinger

Direktoratet er knyttet til opplæringskontoret OK stat og har som mål å ha åtte lærlinger i ulike lærefag. Dette er godt over målet i tildelingsbrevet, og et relativt høyt nivå i statlig sammenheng. Vi vurderer at dette er den øvre grensa for hva som er formålstjenlig med tanke på å kunne yte god og relevant opplæring og oppfølging.

I 2024 har målet blitt nådd, da direktoratet hadde åtte lærlinger. Det ble rekruttert tre nye lærlinger i to ulike lærefag. Alle lærlingene fikk opplæring på lokasjonen vår i Oslo i 2024. Det blir gjort en årlig vurdering for rekruttering på andre lokasjoner.

Direktoratet har godkjenning i fire ulike lærefag, og gir nå opplæring i følgende:

- service- og administrasjonsfaget
- IT-driftsfaget
- IT-utviklerfaget
- mediedesignfaget

5. Vurdering av framtidsutsikter

Barnehage og skole er blant de største fellesarenaene i samfunnet i dag, og de har høy tillit. Det er avgjørende at vi gjennom disse arenaene sikrer trivsel, mestring og utvikling for barn, unge og voksne. Barnehage og skole bygger også felles verdigrunnlag, noe som blir særlig viktig i en urolig tid med store omskiftninger.

Vi vet at de aller fleste foreldre er fornøyd med barnehagetilbudet, men samtidig er det variasjoner i kvalitet, kompetanse og kapasitet i barnehagene. De pågående oppdragene knyttet til kvalitetsutvikling og nytt helhetlig system for kompetanse og karriereutvikling vil være viktige bidrag for å utjevne uønskede variasjoner i kvaliteten på barnehagetilbudet. Utdanningsdirektoratet mener det også er behov for å vurdere de strukturelle rammene som ligger til grunn for organiseringen av barnehagehverdagen.

I skolen er de største utfordringene vi står overfor fallende læringsresultater og nedgang i elevenes motivasjon og trivsel. Dette er tendenser vi ser i mange sammenlignbare land og det finnes ikke én enkelt forklaring på den negative utviklingen. Her spiller flere forhold inn, både i og utenfor skolen. Å bidra til at norsk skole får snudd de negative trendene innenfor læring og trivsel vil være Utdanningsdirektoratets viktigste prioritering i tiden fremover. Læring og trivsel påvirker hverandre gjensidig. Derfor er det viktig å lykkes med begge deler.

Det viktigste for å oppnå læring og trivsel for elevene er en god lærer og en godt drevet skole. Vi vet at det er mye som bidrar til å påvirke dette: lærerutdanning, etter- og videreutdanning, profesjonsfellesskap, ledelse i skolen, arbeidssituasjon, læreplaner og læremidler. Det er viktig at Utdanningsdirektoratet har virkemidler som støtter opp under det vi vet er aller viktigst for læring og trivsel, og justerer fortløpende når ting ikke fungerer som de skal.

Like viktig er det at vi strekker oss for å skape best mulig helhet og sammenheng i virkemidlene våre, slik at de er enkle å ta i bruk. I den sammenheng er det en erkjennelse at vi ikke i tilstrekkelig grad har tatt høyde for variasjon i barnehager og skolers forutsetninger for å ta virkemidlene i bruk. For Utdanningsdirektoratet betyr dette at vi må tilpasse virkemidlene våre i enda større grad for å treffe ulike behov, og at vi i større grad må prioritere de med størst utfordringer.

Vi ser også at eksterne drivkrefter påvirker læring og trivsel for barn og unge. Det kan være økt ulikhet i samfunnet og barn og unges hverdag utenfor skolen, inkludert fysisk aktivitet, søvn, digitalisering og psykisk helse. Innenfor flere av disse områdene har det vært en negativ utvikling som korrelerer med nedgangen i læringsresultatene. Ny teknologi i skolen kan gi muligheter, men samtidig utfordre elevenes læring. Etter hvert som vi får mer kunnskap om digitalisering i skolen vil også bidra til at vi vil forstå disse sidene av barnehage- og skolehverdagen bedre. Utdanningsdirektoratet vil jobbe videre med hvordan barn og unge skal få en variert og motiverende tid på skolen.

For å sikre best mulig forutsetninger for læring, vil vi i tiden fremover jobbe for å justere læreplanene målrettet der hvor det er størst behov. Vi er også i gang med store endringer for å få økt effekt av systemene for etter- og videreutdanning, og vi jobber aktivt for å utvikle støtten og rådene våre slik at de treffer bedre opp mot sektors behov.

En av de største utfordringene vi står overfor i samfunnet er å møte behovet for arbeidskraft i fremtiden. Dette er en sentral oppgave for grunnopplæringen og vi må ha relevante fagtilbud som svarer til behovene. Spesielt skal vi jobbe for å videreutvikle studieforberedende opplæring slik at de som går ut med vitnemål er studieforberedt og har relevant kompetanse for fremtiden. Videre skal vi møte

arbeidslivets behov for flere fagarbeidere, både i antall og rett kompetanse. Det er også et mål om å få flere voksne inn i videregående opplæring slik at de oppnår formell kompetanse og stabil tilknytning til arbeidslivet.

Utdanningsdirektoratet vil jobbe for å bruke kunnskapsgrunnlaget og analysekapasiteten vår bedre, for å forstå hvordan virkemidlene våre fungerer, og hvordan ulike drivkrefter fremmer og hemmer læring. Vi har et stort datagrunnlag, og vi ønsker å bruke dette på en enda bedre og mer strategisk måte. Dette innebærer både å trekke slutninger av informasjonen vi sitter på, og å stille de riktige spørsmålene i dialogen vår mot sektor, forskningsmiljøer og mot statsforvalterne.

I tiden fremover vil nye mål påvirke Udirs arbeid. De nye målene vil gi oss mulighet til å jobbe mer helhetlig internt, i tillegg til at de vil gjøre det nødvendig å jobbe strukturert med å analysere hvordan vi skaper de riktige effektene i sektor. Derfor er målene et av våre viktigste verktøy i tiden fremover.

6. Årsregnskap

Ledelseskommentar til årsregnskapet 2024

Formål

Utdanningsdirektoratet ble opprettet i 2004 og er underlagt Kunnskapsdepartementet. Utdanningsdirektoratet er et ordinært statlig forvaltningsorgan som fører regnskap i samsvar med kontantprinsippet, slik det går fram av prinsippnoten til årsregnskapet.

Utdanningsdirektoratet skal bidra til å nå sektormålene for barnehagen og grunnopplæringen i Prop. 1 S (2023–2024) for KD. De overordnede sektormålene for barnehagen og grunnopplæringen skal danne grunnlaget for prioritering av faglige mål og områder, og for utvikling av nye tiltak eller virkemidler.

Utdanningsdirektoratet har etatsstyringsansvar for de samiske videregående skolene som gir opplæring etter opplæringsloven. Utdanningsdirektoratets styringsansvar innebærer blant annet å utarbeide styringsdokumenter, tildele midler, sørge for styringsdialog og vurdere måloppnåelse.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra Kunnskapsdepartementet i virksomhets- og økonomiinstruks for økonomiforvaltningen i Utdanningsdirektoratet. Vi mener regnskapet gir et dekkende bilde av Utdanningsdirektoratets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

Vurderinger av vesentlige forhold
Utdanningsdirektoratet har samlet disponert tildelinger på utgiftssiden på 16 311 millioner kroner. Etter fullmakt fra Finansdepartementet har vi utgiftsført betalt merverdiavgift på kapittel 1633 Nettoordning statlig betalt merverdiavgift, post 01 driftsutgifter med 119 millioner kroner.

Utgifter på 13 271 millioner kroner gjelder tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten.

Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet utgjør 1 489 millioner kroner. Av dette utgjør lønn og sosiale kostnader 24,2 prosent og andre utbetalinger til drift 75,8 prosent. Vi viser til note 2 og 3.

Utdanningsdirektoratet har totale inntekter rapportert til bevilgningsregnskapet på 223,8 millioner kroner.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen viser en del avvik mellom regnskapsførte utgifter og samlet tildeling, se kolonne for Merutgift (-) og mindreutgift. Dette har en naturlig forklaring fordi de vesentlige avvikene skyldes tildelinger og fullmakter som er gitt til andre statlige virksomheter i samsvar med tildelingsbrevet fra Kunnskapsdepartementet.

I tillegg har det vært noen mindre avvik mellom tildelte midler på utgiftssiden og regnskapsførte utgifter, som går fram av note B. Utdanningsdirektoratet søker om overføringer innenfor 5-prosentregelen og med henvising til stikkordet «kan overføres».

Vurderinger av endringer fra 2023 til 2024

Kjøp av konsulenttjenester er redusert med 18,2 millioner kroner, tilsvarende 8 pst. fra 2023 til 2024. Nedgangen er hovedsakelig knyttet til konsulenttjenester til utvikling av programvare, IKT-løsninger mv.

Tilskuddsforvaltningen og andre overføringer fra staten økte med 1269 millioner kroner tilsvarende 10,6 pst. fra 2023 til 2024. En del av økningen skyldes 300 millioner kroner til ettårig øremerket tilskudd til kommunene for innkjøp av trykte læremidler i grunnskolen. I tillegg skyldes noe av økningen tilskudd til økt pedagogtetthet i barnehage i levekårsutsatte områder.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Utdanningsdirektoratet. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d., men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2025. Beretningen er unntatt offentlighet fram til Stortinget har fått Dokument 1 fra Riksrevisjonen, men vil bli publisert på udir.no så snart dokumentet er offentlig.

Oslo, 14.03.2025

Morten Rosenkvist

Utdanningsdirektoratet

Prinsippnote til årsregnskapet

Årsregnskapet for Utdanningsdirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten (bestemmelsene). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, i nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

a. Regnskapet følger kalenderåret

b. Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret

c. Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

d. Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp

Oppstillingen av bevilgnings- og artskontorapporteringen er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Utdanningsdirektoratet er tilknyttet konsernkontoordningen i Norges Bank i samsvar med krav i bestemmelsene punkt 3.7.1. Ordinære forvaltingsorgan (bruttobudsjetterte virksomheter) tilføres ikke likviditet gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgangen til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Utdanningsdirektoratet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som Utdanningsdirektoratet har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva Utdanningsdirektoratet har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrevet for seg og underlagte virksomheter, for hver kombinasjon av kapittel/post. Oppstillingen viser alle finansielle eiendeler og forpliktelser Utdanningsdirektoratet står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste kombinasjonen av kapittel/post i en annen virksomhet (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra Utdanningsdirektoratet selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten, og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene kommer fram i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorapporteringen

Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del, som viser hva som er rapportert til

statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter, og en nedre del, som viser

eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorapporteringen viser regnskapstall Utdanningsdirektoratet har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Utdanningsdirektoratet har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Regnskapstall i bevilgnings- og artskontorapportering med noter viser regnskapstall rapportert til statsregnskapet. I tillegg viser noten til artskontorapporteringen Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen bokførte tall fra Utdanningsdirektoratets kontospesifikasjon i kolonnen Spesifisering av bokført avregning med statskassen. Noten viser forskjellen mellom beløp Utdanningsdirektoratet har bokført på eiendels- og gjeldskontoer i Utdanningsdirektoratets kontospesifikasjon (herunder saldo på kunde- og leverandørreskontro) og beløp Utdanningsdirektoratet har rapportert som fordringer og gjeld til statsregnskapet og som inngår i mellomværendet med statskassen.

Utdanningsdirektoratet har innrettet bokføringen slik at den følger kravene i bestemmelser om økonomistyring i staten. Dette innebærer at alle opplysninger om transaksjoner og andre regnskapsmessige disposisjoner som er nødvendige for å utarbeide pliktig regnskapsrapportering, jf. bestemmelsene punkt 3.3.2, og spesifikasjon av pliktig regnskapsrapportering, jf. bestemmelsene punkt 4.4.3, er bokført. Bestemmelsene krever blant annet utarbeiding av kundespesifikasjon og leverandørspesifikasjon. Dette medfører at salgs- og kjøpstransaksjoner bokføres i kontospesifikasjonen på et tidligere tidspunkt enn de rapporteres til statsregnskapet, og innebærer kundefordringer og leverandørgjeld i kontospesifikasjonen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering for regnskapsåret 2024

Oppstilling av bevilgningsrapportering for regnskapsåret 2024							
Utgifts-kapittel	**Kapittelnavn**	**Post**	**Posttekst**	**Note**	**Samlet tildeling**	**Regnskap 2024**	**Merutgift (-) og mindreutgift**
0201	Analyse og kunnskapsgrunnlag	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	400 000	793 375	-393 375
0220	Utdanningsdirektoratet	01	Driftsutgifter	A,B	419 069 000	410 699 108	8 369 892
0220	Utdanningsdirektoratet	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	215 733 000	205 301 970	10 431 030
0220	Utdanningsdirektoratet	70	Tilskudd til læremidler	A,B	86 736 000	86 736 000	0
0222	Statlige skoler og fjernundervisnings-tjenester	01	Driftsutgifter	A,B	159 772 000	1 492 102	158 279 898
0222	Statlige skoler og fjernundervisnings-tjenester	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold	A,B	2 400 000	499 330	1 900 670
0224	Tilskudd til freds- og menneskerettighetsentre	70	Freds- og menneskerettighetsentre	A,B	141 776 000	141 776 000	0
0225	Tiltak i grunnopplæringen	01	Driftsutgifter	A,B	29 078 000		29 078 000
0225	Tiltak i grunnopplæringen	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	137 329 000		137 329 000
0225	Tiltak i grunnopplæringen	60	Tilskudd til landslinjer	A,B	271 989 000	271 989 000	0
0225	Tiltak i grunnopplæringen	63	Tilskudd til samisk i	A,B	161 213 000	148 578 452	12 634 548

			grunnopplæringen				
0225	Tiltak i grunnopplæringen	64	Tilskudd til opplæring av barn og unge som søker opphold i Norge	A,B	282 473 000	240 595 819	41 877 181
0225	Tiltak i grunnopplæringen	66	Tilskudd til skoleturer i forbindelse med handlingsplan mot antisemittisme	A,B	16 935 000	16 694 388	240 612
0225	Tiltak i grunnopplæringen	67	Tilskudd til opplæring i kvensk eller finsk	A,B	8 678 000	1 093 963	7 584 037
0225	Tiltak i grunnopplæringen	68	Tilskudd til opplæring i kriminalomsorgen	A,B	341 241 000	325 756 176	15 484 824
0225	Tiltak i grunnopplæringen	69	Tiltak for fullføring av videregående opplæring	A,B	485 000 000	485 000 000	0
0225	Tiltak i grunnopplæringen	74	Prosjekttilskudd	A,B	6 960 000	6 959 400	600
0225	Tiltak i grunnopplæringen	75	Grunntilskudd	A,B	108 701 000	108 700 497	503
0226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	1 636 720 000	1 000 788 504	635 931 496
0226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen	22	Videreutdanning for lærere og skoleledere	A,B	1 638 270 000	1 631 669 291	6 600 709
0226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringen	61	Tilskuddsordning til veiledn for	A,B	67 748 000	67 729 040	18 960

			nyutdannede nyanssatte lærere				
0227	Tilskudd til særskilte skoler	63	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	A,B	44 569 000	37 068 520	7 500 480
0227	Tilskudd til særskilte skoler	78	Tilskudd	A,B	199 609 000	199 609 000	0
0228	Tilskudd til private skoler mv.	70	Private grunnskoler	A,B	3 978 263 000	3 978 222 331	40 669
0228	Tilskudd til private skoler mv.	71	Private videregående skoler	A,B	2 151 239 000	2 150 952 302	286 698
0228	Tilskudd til private skoler mv.	72	Diverse skoler som gir yrkesrettet opplæring	A,B	155 529 000	155 528 833	167
0228	Tilskudd til private skoler mv.	73	Private grunnskoler i utlandet	A,B	153 705 000	127 887 948	25 817 052
0228	Tilskudd til private skoler mv.	74	Private videregående skoler i utlandet	A,B	25 692 000	21 616 931	4 075 069
0228	Tilskudd til private skoler mv.	75	Private skoler for funksjonshemmede elever	A,B	571 965 000	571 052 500	912 500
0228	Tilskudd til private skoler mv.	76	Andre private skoler	A,B	70 406 000	70 406 349	-349
0228	Tilskudd til private skoler mv.	77	Den tysk-norske skolen i Oslo	A,B	50 654 000	50 653 541	459
0228	Tilskudd til private skoler mv.	78	Kompletterende undervisning	A,B	26 517 000	26 097 498	419 502
0228	Tilskudd til private skoler mv.	79	Toppidrett	A,B	82 868 000	82 868 000	0

0228	Tilskudd til private skoler mv.	80	Distriktstilskudd til private grunnskoler	A,B	3 110 000	2 990 000	120 000
0228	Tilskudd til private skoler mv.	81	Elevutveksling til utlandet	A,B	428 000	428 320	-320
0228	Tilskudd til private skoler mv.	82	Kapital- og husleietilskudd til private skoler	A,B	77 433 000	77 311 301	121 699
0228	Tilskudd til private skoler mv.	83	Særtilskudd til Møbelsnekkerskolen, Plus-skolen og Hjerleid Handverksskole	A,B	5 000 000	5 000 000	0
0228	Tilskudd til private skoler mv.	84	Redusert foreldrebetaling i skolefritidsordningen	A,B	93 346 000	83 702 555	9 643 445
0228	Tilskudd til private skoler mv.	85	Særtilskudd til private kombinerte grunnskoler	A,B	30 000 000	29 983 097	16 903
0230	Statlig spesialpedagogisk tjenester	01	Driftsutgifter	A,B	37 655 000	37 636 772	18 228
0231	Barnehager	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	905 376 000	552 345 869	353 030 131
0231	Barnehager	63	Tilskudd til tiltak for å styrke språkutviklingen blant minoritetsspråklige barn i barnehage	A,B	217 765 000	217 764 802	198
0231	Barnehager	66	Tilskudd til økt barnehagedeltak	A,B	23 460 000	23 459 958	42

			else for minoritetsspråkli ge barn				
0231	Barnehager	70	Tilskudd for svømming i barnehagene		74 889 000		74 889 000
0253	Folkehøgskoler	70	Tilskudd til folkehøgskoler	A,B	1 102 649 000	1 103 288 321	-639 321
0253	Folkehøgskoler	71	Tilskudd til Folkehøgskoleråd det	A,B	6 055 000	6 055 000	0
0253	Folkehøgskoler	72	Tilskudd til Nordiska folkhögskolan	A,B	795 000	795 000	0
0258	Tiltak for livslang læring	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	1 000 000	1 000 000	0
0275	Tiltak for høyere utdanning og forskning	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	900 000	512 261	387 739
0601	Utredningsvirksomhet, forsning mv.	21	Spesielle driftsutgifter		375 000	375 000	
0714	Folkehelse	21	Spesielle driftsutgifter		500 000		
0762	Primærhelsetjeneste	21	Spesielle driftsutgifter		500 000	468 750	
0858	Barne-,ungdoms- og familedirektoratet	01	Driftsutgifter		375 000	375 000	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Nettoføring for mva i staten			119 234 814	
Sum utgiftsført					*16 310 848 000*	*14 887 542 988*	

Inntekts-kapittel	**Kapittelnavn**	**Post**	**Posttekst**		**Samlet tildeling**	**Regnskap 2024**	**Merinntekt og mindreinntekt (-)**
3220	Utdanningsdirektoratet	01	Inntekter ved oppdrag		882 000	744 870	-137 130
3222	Statlige skoler og fjernundervisningstjenester	02	Salgsinntekter		31 144 000		-31 144 000
3225	Tiltak i grunnopplæringen	04	Refusjon av ODA-godkjente utgifter		222 920 000	222 920 000	0
5309	Tilfeldige inntekter	29	Tilfeldige inntekter		0	18 542 591	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift		0	44 227 485	
Sum inntektsført					*254 946 000*	*286 434 945*	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						**14 601 108 043**	
Kapitalkontoer							
60053801	Norges Bank KK /innbetalinger					279 956 512	
60053802	Norges Bank KK/utbetalinger					-14 882 364 210	
702832	Endring i mellomværende med statskassen					1 299 654	

Sum rapportert						*0*	
Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)							
Konto	***Tekst***				**2024**	**2023**	***Endring***
702832	Mellomværende med statskassen				-27 877 114	-29 176 769	1 299 654

Note A: Forklaring av samlet tildeling utgifter for 2024

Note A: Forklaring av samlet tildeling utgifter for 2024			
Kapittel og post	**Overført fra i fjor**	**Årets tildelinger**	**Samlet tildeling**
020121	6 000 000	-5 600 000	400 000
022001	2 673 000	416 396 000	419 069 000
022021		215 733 000	215 733 000
022070	5 000	86 731 000	86 736 000
022201		159 772 000	159 772 000
022245		2 400 000	2 400 000
022470		141 776 000	141 776 000
022501		29 078 000	29 078 000
022521	1 368 000	135 961 000	137 329 000
022560		271 989 000	271 989 000
022563	6 881 000	154 332 000	161 213 000
022564		282 473 000	282 473 000
022566		16 935 000	16 935 000
022567		8 678 000	8 678 000
022568		341 241 000	341 241 000
022569		485 000 000	485 000 000
022574		6 960 000	6 960 000
022575		108 701 000	108 701 000
022621	85 405 000	1 551 315 000	1 636 720 000
022622		1 638 270 000	1 638 270 000
022661		67 748 000	67 748 000
022763		44 569 000	44 569 000
022778		199 609 000	199 609 000
022870		3 978 263 000	3 978 263 000
022871		2 151 239 000	2 151 239 000

022872		155 529 000	155 529 000
022873		153 705 000	153 705 000
022874		25 692 000	25 692 000
022875		571 965 000	571 965 000
022876		70 406 000	70 406 000
022877		50 654 000	50 654 000
022878		26 517 000	26 517 000
022879		82 868 000	82 868 000
022880		3 110 000	3 110 000
022881		428 000	428 000
022882		77 433 000	77 433 000
022883		5 000 000	5 000 000
022884		93 346 000	93 346 000
022885		30 000 000	30 000 000
023001		37 655 000	37 655 000
023121		905 376 000	905 376 000
023163		217 765 000	217 765 000
023166		23 460 000	23 460 000
023170		74 889 000	74 889 000
025370		1 102 649 000	1 102 649 000
025371		6 055 000	6 055 000
025372		795 000	795 000
025821		1 000 000	1 000 000
027521		900 000	900 000

Note B: Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år.

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastnings-fullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings-fullmakter	Merinntekter / mindre-inntekter(-) iht. merinntekts-fullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innspa-ringer (-)	Sum grunnlag for overføring	Kompensasjon for lønnsoppgjøret 2024 *	Maks. over-førbart beløp **	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten ***
020121		-393 375		-393 375				-393 375		20 000	0
022001		8 369 892		8 369 892				8 369 892	7 664 000	28 100 600	8 369 892
022021	*Kan benyttes under post 70*	10 431 030	-2 103 133	8 327 897	-137 130			8 190 767		10 786 650	8 190 767
022070	*Kan benyttes under post 21 Kan overføres*	0		0				0		165 191 000	0
022201		158 279 898	-157 962 734	317 164	878 459			1 195 622	2 391 000	10 260 050	2 391 000
022245	*Kan overføres*	1 900 670	-1 899 930	740				740		4 216 000	740
022470		0		0				0			
022501		29 078 000	-27 683 147	1 394 853				1 394 853	120 000	1 567 900	1 394 853

022521		137 329 000	-127 970 390	9 358 610				9 358 610		6 798 050	6 798 050
022560		0		0				0			
022563	*Kan overføres*	12 634 548	-3 817 209	8 817 339				8 817 339		270 335 000	8 817 339
022564		41 877 181	-37 952 985	3 924 196				3 924 196			
022566		240 612		240 612				240 612			
022567		7 584 037	-7 437 225	146 812				146 812			
022568		15 484 824	-14 921 000	563 824				563 824			
022569		0		0				0			
022574		600		600				600			
022575		503		503				503			
022621	*Kan overføres*	635 931 496	-539 616 580	96 314 916				96 314 916		2 789 421 000	96 314 916
022622		6 600 709	-6 253 857	346 852				346 852			
022661		18 960		18 960				18 960			
022763		7 500 480	-7 460 000	40 480				40 480			
022778		0		0				0			
022870	*Overslags-bevilgning*	40 669		40 669				40 669			
022871	*Overslags-bevilgning*	286 698		286 698				286 698			
022872	*Overslags-bevilgning*	167		167				167			

022873	*Overslags-bevilgning*	25 817 052	-26 688 139	-871 087				-871 087			
022874	*Overslags-bevilgning*	4 075 069	-1 432 923	2 642 146				2 642 146			
022875	*Overslags-bevilgning*	912 500		912 500				912 500			
022876	*Overslags-bevilgning*	-349		-349				-349			
022877	*Overslags-bevilgning*	459		459				459			
022878		419 502		419 502				419 502			
022879		0		0				0			
022880		120 000		120 000				120 000			
022881		-320		-320				-320			
022882		121 699		121 699				121 699			
022883		0		0				0			
022884		9 643 445		9 643 445				9 643 445			
022885		16 903		16 903				16 903			
023001		18 228		18 228				18 228		1 882 750	18 228
023121	*Kan overføres*	353 030 131	-322 065 041	30 965 090				30 965 090		1 652 112 000	30 965 090
023163		198		198				198			
023166		42		42				42			

023170		74 889 000	-74 633 828	255 172				255 172			
025370		-639 321		-639 321				-639 321			
025371		0		0				0			
025372		0		0				0			
025821	*Kan overføres*	0		0				0		1 000 000	0
027521	*Kan overføres*	387 739		387 739				387 739		1 800 000	387 739

* Kolonnen viser lønnskompensasjon på den enkelte budsjettpost for lønnsoppgjørene 2024 slik foreslått i departementenes omgrupperingsproposisjoner og slik disse fremgår av vedlegg 4 i Prop. 36 S (2024-2025) Nysaldering av statsbudsjettet 2024. Se årlig rundskriv R-2/2025 for mer detaljert informasjon.

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres".

*** Mulig overførbart beløp er "Sum grunnlag for overføring", men maksimalt "Maks. overførbart beløp", og minimum "Kompensasjon for lønnsoppgjøret 2024". Se årlig rundskriv R-2/2025 for mer detaljert informasjon om mulig overførbart beløp.

Opplysninger om avgitte belastningsfullmakter på inntektskapitler

Kapittel og post	Merinntekt og mindreinntekt (-)	Inntektsført av andre iht. avgitte belastningsfullmakter (+)	Merinntekt og mindreinntekt (-) etter avgitte belastningsfullmakter
322202	-31 144 000	32 022 459	878 459

Forklaring til brukte fullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Utdanningsdirektoratet har mottatt belastningsfullmakt fra andre statlige virksomheter:

- Kr. 375 000 på kap. 601 post 21 fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
- Kr. 500 000 på kap. 714 post 21 fra Det kongelige helse- og omsorgsdepartement.
- Kr. 375 000 på kap. 858 post 01 fra Bufdir (Barne-, ungdoms- og –familiedirektoratet).
- Kr. 500 000 på kap. 762 post 21 fra Helsedirektoratet.

Tildelingsbrev og avgitte belastningsfullmakter (utgiftsført av andre)

Utdanningsdirektoratet har gitt tildelingsbrev innenfor flere kapitler/poster i 2024. Mottakerne av tildelingsbrev er statsforvalterne, Sørsamisk kunnskapspark og de samiske videregående skolene. I tillegg har Utdanningsdirektoratet avgitt belastningsfullmakt til 4 andre mottakere. Fordelingen ser slik ut:

Tabell 1 – Tildelingsbrev og avgitte belastningsfullmakter

Kapittel og post	Tildelingsbrev **statsforvaltere**	Utgiftsført **statsforvaltere**	Merutgift (-) og mindreutgift
022501	27 450 000	27 683 147	-233 147
022521	128 880 000	127 970 390	909 610
022563	4 825 000	3 489 859	1 335 141
022564	41 035 000	37 952 985	3 082 015
022567	7 585 000	7 437 225	147 775
022568	15 001 000	14 921 000	80 000
022621	554 164 000	538 508 403	15 655 597
022622	1 800 000	1 442 191	357 809
022763	7 460 000	7 460 000	0
022873	25 609 000	26 688 139	-1 079 139

022874	4 075 000	1 432 923	2 642 077
023121	326 171 000	322 065 041	4 105 959
023170	74 889 000	74 633 828	255 172
Sum utg.	**1 218 944 000**	**1 191 685 131**	**27 258 869**
Kapittel og post	Tildelingsbrev **Samiske skoler**	Utgiftsført **Samiske skoler**	Merutgift/mindreinntekt (-) og mindreutgift/merinntekt
022201	155 807 000	157 962 734	-2 155 734
022245	1 900 000	1 899 930	70
022563	327 350	327 350	0
022621	177 000	113 500	63 500
022622	4 828 000	4 811 666	16 334
Sum utg.	**163 039 350**	**165 115 180**	**-2 075 830**
322202	-31 144 000	-32 022 459	878 459
Sum innt.	**-31 144 000**	**-32 022 459**	**878 459**
Kapittel og post / Mottaker	Belastningsfullmakt **Andre**	Utgiftsført **Andre**	Merutgift (-) og mindreutgift
022021 / Statped	2 110 000	2 103 133	6 867
022621 / Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse	684 000	459 976	224 024
022621 / Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet	400 000	399 577	423
022621 / Foreldreutvalget for grunnopplæring	119 000	135 125	-16 125
Sum utg.	**3 313 000**	**3 097 810**	**215 190**

Utdanningsdirektoratets mer-/mindreutgift er korrigert for utgifter som er rapportert av mottakere av tildelingsbrev/belastningsfullmakter. Det er i tillegg korrigert for mer-/mindreinntekt etter merinntektsfullmakt fra samiske skoler på kapittel/post 022201 (jf. 322202, Samiske skoler).

Av utgiftsført av statsforvaltere, samiske skoler og andre som vist i Tabell 1, gjelder følgende tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten:

Tabell 2 Tilskudd utgiftsført av andre

Tilskudd utgiftsført av andre		
		31.12.2024
Tilskudd til kommuner		356 662 361
Tilskudd til fylkeskommuner		43 040 093
Tilskudd til ikke-finansielle foretak		57 855 531
Tilskudd til husholdninger		14 000
Tilskudd til ideelle organisasjoner		102 267 345
Tilskudd til statsforvaltningen		365 912 453
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		**925 751 783**

I oversikten under vises hva som er utgiftsført som tilskuddsforvaltning og øvrige konti på de ulike postene:

Tabell 3 Oversikt fordeling poster utgiftsført av andre

Belastet av andre på	**Tilskuddskonti**	**Øvrige konti**	**Sum utgiftsført av andre**
Postene 01 - 2x	751 735 824	431 919 058	1 183 654 882
Post 45		1 899 930	1 899 930
Postene 50 - 7x	174 015 959	327 350	174 343 309
Sum	**925 751 783**	**434 146 338**	**1 359 898 121**

Oppstilling av artskontorapportering for 2024

Oppstilling av artskontorapportering for 2024			
	Note	**2024**	**2023**
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	223 664 870	199 709 278
Andre innbetalinger	1	130 802	121 070
Sum innbetalinger fra drift		*223 795 672*	*199 830 348*
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	360 312 797	353 635 331
Andre utbetalinger til drift	3	1 128 776 560	1 136 282 426
Sum utbetalinger til drift		*1 489 089 356*	*1 489 917 757*
Netto rapporterte driftsutgifter		**1 265 293 685**	**1 290 087 409**
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	8 173 133	2 326 827
Utbetaling av finansutgifter	4	2 942	9 746
Sum investerings- og finansutgifter		*8 176 075*	*2 336 573*
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		**8 176 075**	**2 336 573**

Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	17 925 643	12 396 263
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		*17 925 643*	*12 396 263*
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	13 271 173 545	12 002 354 667
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		*13 271 173 545*	*12 002 354 667*
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		616 948	607 264
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		44 227 485	44 347 278
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		119 234 814	120 907 494
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler		74 390 381	75 952 951
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		**14 601 108 043**	**13 358 335 338**
Oversikt over mellomværende med statskassen			
Eiendeler og gjeld		**2024**	**2023**
Fordringer på ansatte		0	835

Skyldig skattetrekk og andre trekk		-13 101 256	-15 056 018
Skyldige offentlige avgifter		-1 550 059	-2 120 945
Avsatt pensjonspremie til Statens pensjonskasse		-13 088 395	-11 256 343
Annen gjeld		-137 404	-744 297
Sum mellomværende med statskassen	8	-27 877 114	-29 176 768

Note 1: Innbetalinger fra drift

Note 1 Innbetalinger fra drift		
	31.12.2024	**31.12.2023**
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer		
Tilskudd og overføringer fra andre statlige virksomheter	222 920 000	198 749 000
Tilskudd fra EU	668 470	960 278
Andre tilskudd og overføringer	76 399	0
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	**223 664 870**	**199 709 278**
Andre innbetalinger		
Annen driftsrelatert inntekt	130 802	121 070
Sum andre innbetalinger	**130 802**	**121 070**
Sum innbetalinger fra drift	**223 795 672**	**199 830 348**

Innbetalinger av tilskudd og overføringer fra andre statlige virksomheter gjelder ODA-godkjente utgifter. ODA-godkjente utgifter er inntekter til dekning av tilskudd til opplæring av barn og unge som søker opphold i Norge over kap. 225 post 64.

Note 2: Utbetalinger til lønn

Note 2 Utbetalinger til lønn		
	31.12.2024	**31.12.2023**
Lønn	283 249 682	278 856 952
Arbeidsgiveravgift	44 227 485	44 347 278
Pensjonsutgifter*	24 137 090	24 399 654
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-17 938 234	-18 829 934
Honorarer, styrer, råd og utvalg	21 406 306	21 091 486
Andre ytelser	5 230 467	3 769 895
Sum utbetalinger til lønn	**360 312 797**	**353 635 331**
Antall utførte årsverk:	**329**	**339**

Lønnsoppgjøret 2024 blir først utbetalt i 2025, det er derfor et mindreforbruk på utbetalinger til lønn på om lag 8 mill. kroner i 2024, se også note B og forklaringer til denne.

Note 3: Andre utbetalinger til drift

Note 3 Andre utbetalinger til drift		
	31.12.2024	**31.12.2023**
Husleie	29 928 661	35 208 304
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	131 853	541 104
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	13 754 648	11 986 755
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	208 776	93 944
Mindre utstyrsanskaffelser	1 590 037	1 766 957
Leie av maskiner, inventar og lignende	39 267 156	42 926 649
Kjøp av konsulenttjenester	210 024 947	228 235 925

Kjøp av fremmede tjenester fra UH sektor, herunder studieplasser	543 300 310	513 265 896
Kjøp av andre fremmede tjenester	207 468 018	222 984 571
Reiser og diett	16 316 485	13 755 788
Øvrige driftsutgifter	66 785 669	65 516 534
Sum andre utbetalinger til drift	**1 128 776 560**	**1 136 282 426**

48 prosent av andre utbetalinger til drift gjelder kjøp av studieplasser fra UH sektor. Størstedelen av nedgangen i 2024 til kjøp av konsulenttjenester, skyldes nedgang i konsulenttjenester til utvikling av programvare, IKT-løsninger mv.

Note 4: Finansinntekter og finansutgifter

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter		
	31.12.2024	**31.12.2023**
Utbetaling av finansutgifter		
Renteutgifter	2 942	9 746
Sum utbetaling av finansutgifter	**2 942**	**9 746**

Note 5: Utbetaling til investeringer

Note 5 Utbetaling til investeringer		
	31.12.2024	**31.12.2023**
Utbetaling til investeringer		
Immaterielle eiendeler og lignende	44 902	99 322
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	8 128 231	2 227 506
Sum utbetaling til investeringer	**8 173 133**	**2 326 827**

Økningen skyldes i hovedsak driftsløsøre og inventar i forbindelse med ombygging av Utdanningsdirektoratets lokaler i Oslo.

Note 6: Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		
	31.12.2024	**31.12.2023**
Tilfeldige og andre inntekter (Statskonto 530929)	17 925 643	12 396 263
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	**17 925 643**	**12 396 263**

Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten gjelder tilbakebetaling av tidligere års tilskudd gitt av Utdanningsdirektoratet. Økningen skyldes hovedsakelig tilbakebetalinger av ubenyttede midler til PISA undersøkelsene tidligere år.

Note 7: Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		
	31.12.2024	**31.12.2023**
Overf. til forv.organer med særskilte fullmakter	26 650 000	32 280 000
Tilskudd til kommuner	2 534 466 474	1 959 241 562
Tilskudd til fylkeskommuner	1 500 071 863	1 453 639 305
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	140 493 271	139 849 819
Tilskudd til private skoler og ideelle organisasjoner	8 901 502 856	8 252 869 446
Tilskudd til statsforvaltningen	5 000 000	8 931 000
Tilskudd til utlandet	162 989 081	155 543 535
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	**13 271 173 545**	**12 002 354 667**

En del av økningen i tilskudd til kommuner skyldes 300 millioner kroner til ettårig øremerket tilskudd til kommunene for innkjøp av trykte læremidler i grunnskolen. I tillegg skyldes noe av økningen tilskudd til økt pedagogtetthet i barnehage i levekårsutsatte områder.

Økningen i tilskudd til private skoler skyldes i hovedsak økte satser både til private grunn- og videregående skoler, i tillegg til noe økning i elevtall.

Utgiftene som ODA midlene finansierer ligger under Tilskudd til kommuner. Se note 1.

Viser til *Tabell 2 Tilskudd utgiftsført av andre,* hvor tilskudd utgiftsført av andre på Utdanningsdirektoratets kapittel og poster framgår.

Note 8: Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Note 8: Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen				
		31.12.2024	**31.12.2024**	
		Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Kortsiktig gjeld				
	Leverandørgjeld	-29 526 798	0	-29 526 798
	Skyldig skattetrekk og andre trekk	-13 101 256	-13 101 256	0
	Skyldige offentlige avgifter	-1 550 059	-1 550 059	0
	Annen kortsiktig gjeld	-4 915 785	-13 225 799	8 310 015
	Sum	*-49 093 898*	*-27 877 114*	*-21 216 784*
Sum		**-49 093 898**	**-27 877 114**	**-21 216 784**

Forklaring mellomværende med statskassen

Skyldige offentlige avgifter består av merverdiavgift for 4. kvartal 2024. Saldoen på annen kortsiktig gjeld gjelder periodisering av inngående faktura bokført i 2025, men som har fakturadato i 2024. I tillegg består saldoen av oppdrag som videreføres i 2025, og som balanseføres per 31.12 før overføring til det aktuelle oppdraget i 2025.

Utdannings-
direktoratet